

Fynske og nordjyske lokaliteter med metalfund 400-1100 e.Kr.

Katalog

From Central Space to Urban Place

Af Malene Refshauge Beck, Torben Trier Christiansen, Mogens Bo Henriksen

CENTRUM. Forskningscenter for centralitet. Rapport nr. 7 2019

ODENSE BYS MUSEER

MUSEUM.ODENSE.DK

CENTRUM. Forskningscenter for centralitet. Rapport nr. 7 2019

E-publikation udgivet af Forskningscenter CENTRUM ved Odense Bys Museer 2019

ISBN: 978-87-90267-32-2

© Odense Bys Museer & forfatteren/forfatterne

Malene Refshauge Beck: Østfyns Museer

Torben Trier Christiansen: Nordjyllands Historiske Museum

Mogens Bo Henriksen: Odense Bys Museer

Redaktion: Mads Runge

Odense Bys Museer

Overgade 48

5000 Odense C

museum@odense.dk

www.museum.odense.dk

www.museum.odense.dk/centrum

Indhold

Formål og problemstillinger	5
Undersøgelsesområderne	5
Metode	5
Kataloget	6
Østfyns Museer	8
080102 Birkende sogn	8
080103 Dalby sogn	13
080105 Kerteminde Sogn	22
080106 Kølstrup sogn	23
080107 Marslev sogn	31
080108 Mesinge sogn	36
080109 Munkebo sogn	43
080110 Revninge sogn	55
080111 Rynkeby sogn	60
080112 Stubberup sogn	69
080113 Viby sogn	73
090605 Flødstrup sogn	80
Odense Bys Museer	84
080101 Agedrup Sogn	84
080303 Lumby Sogn	100
080305 Norup Sogn	110
080307 Skeby Sogn	111
080309 Østrup Sogn	112
080404 Dalum Sogn	113
080406 Næsbyhoved-Broby Sogn	114
080407 Odense Sogn	115
080408 Pårup Sogn	120
080409 Sanderum Sogn	121
080803 Fraugde Sogn	122
080809 Seden Sogn	127
080811 Åsum Sogn	128
Nordjyllands Historiske Museum	143
100402 Gjøl sogn	143
100709 Øland sogn	146

120103 Gudum sogn	150
120104 Gunderup sogn	153
120108 Nørre Tranders sogn	160
120111 Sejflod sogn	164
120113 Sønder Tranders sogn	167
120504 Frejlev sogn	172
120507 Nibe sogn	175
120506 Hasseris (Budolfi Ls)	177
120508 Nørholm sogn	182
120511 Sønderholm sogn	189
120515 Øster Hornum sogn	195
120608 Lindholm sogn (Nr.Sundby Ls)	198
120613 Vester Hassing sogn	202
120701 Farstrup sogn	205
120711 Sebber sogn	211
Litteratur	218

Formål og problemstillinger

I forbindelse med projektet From Central Space to Urban Place, finansieret af Velux-fonden, blev et stort antal detektorfund fra Fyn og Nordjylland gennemgået og analyseret. Fundene udgør en væsentlig del af projektets empiri. Det store materiale fremlægges her i katalogform for at give andre muligheden for at danne sig et indtryk af genstandene og de udpegede fundkomplekseres karakter.

Der er tale om et arbejdsredskab til brug for projektet, og rapporten er dermed ikke en endegyldig publicering men en status quo over situationen medio 2017. For hovedparten af de præsenterede komplekseres vedkommende er der efterfølgende indleveret flere detektorfund, der i nogle henseender kan have ændret billedet hvad angår fundspredning, kronologi og aktivitetsmarkører. Resultaterne af gennemgangen og analyserne af detektorfundene publiceres i den afsluttende antologi "From Central Space to Urban Place".

Undersøgelsesområderne

På Fyn stammer detektorfundene fra et 463 km² stort område omkring Odense. Det drejer sig om alle sogne i Bjerge Herred, kystnære sogne i Lunde Herred samt udvalgte sogne fra Odense og Åsum Herred og et enkelt sogn fra Vindinge Herred.

I Nordjylland er fund fra et ca. 2112 km² stort område ved Limfjorden undersøgt. Det dækker Kær Herred, Hornum Herred, Fleskum Herred samt dele af Hvetbo Herred, Øster Hanherred og Slet Herred.

Metode

Det gennemgåede materiale omfatter godt 9.000 detektorfund fra Fyn og knapt 17.000 fra Limfjordsområdet. Fundene er behandlet ud fra på forhånd fastsatte, ensartede retningslinjer.

Der opereres med fundkomplekser, som samler de registrerede detektorfund fra flere forskellige administrative sager til større, afgrænsede enheder. Afgrænsningen defineres ved hjælp af topografiske forhold, fundspredning og intensitet kombineret med metadata i form af rutespor. Hvert fundkompleks beskrives efter en ensartet struktur og præsenteres her i katalogform. På tilsvarende vis opereres der med på forhånd definerede, ensartede markører og fundgrupperinger i bestræbelserne på at sammenligne genstandsmaterialet fra de enkelte komplekser.

Et "kompleks" defineres som 10 eller flere genstande, der med sikkerhed kan henføres til undersøgelsesperioden, og som er fundet inden for et naturligt afgrænset område. Et depot- eller skattefund er dog ikke tilstrækkeligt til at udgøre eller definere et kompleks. Definitionen er således meget bred og indeholder ikke metriske kriterier for afstanden mellem de enkelte fund. På grund af den markante forskel på topografien i Aalborgs og Odenses opland, vil det være lettere at definere et velafgrænset kompleks i det nordøstfynske landskab med mange vandløb og vådområder, der danner naturlige skel, end det vil være på en nordjysk bakkeø med store, jævne terrænflader. Lokale topografiske forhold afspejler sig derfor i de store forskelle i kompleksernes arealstørrelse i de to undersøgelsesområder.

Eftersom kompleks-begrebet er defineret ved et antal genstande, kan det naturligvis problematiseres, om det blot afspejler intensiteten i undersøgelsesaktiviteten, bevaringsforhold, tilgængelighed eller andre faktorer. Det er meget vanskeligt at konkludere ud fra negative vidnesbyrd – altså fravær af data

– men i dette katalog er der under punktet "Undersøgelsesaktivitet" givet en vurdering af validiteten i data og metadata fra det enkelte fundkompleks. Med disse metadata kan det vurderes, om det på baggrund af et materiale, der overordnet set er akkumuleret efter uensartede principper, er muligt at definere en konkret fundkoncentration som et kompleks eller ej. Problemet er naturligvis størst, når mængden af fund fra undersøgelsesperioden ligger lige omkring grænsen til 10 og fundene tillige er spredt over et større areal. Som betegnelse på områder med 2-9 fund inden for et topografisk afgrænset område, er termen "småklynger" anvendt. Hvorvidt småklyngerne repræsenterer områder med mindre intensive aktiviteter eller mindre intensiv detektorafsøgning, er ikke endelig klarlagt. Enkeltfund fra undersøgelsesperioden er også oplistet i kataloget.

I et materiale, der er tilvejebragt på så forskellige måder som det her fremlagte, giver det kun ringe mening at foretage numeriske sammenligninger af elementer. Derimod er det relevant at registrere tilstedeværelsen af genstandstyper, som afspejler særlige aktiviteter eller som har en særlig udsagnsværdi. De udvalgte genstandstyper kaldes i denne sammenhæng "markører". For hvert detektorkompleks opregnes markører for varme håndværk, kolde håndværk, handel, import, smykker og andet beklædningsudstyr, militaria, rideudstyr og særlige fund, der ud fra en mere subjektiv vurdering anses for væsentlige for forståelsen af det enkelte kompleks. Desuden vil man kunne finde bredere beskrivelser af fundkomplekserne og deres relation til andre fund og udgravninger, topografi, infrastruktur og middelalderbebyggelse.

Kataloget

Kataloget er organiseret topografisk (amt/herred/sogn/lokalitetsnr.) i forhold til de tre deltagende museers arkæologiske ansvarsområde og refererer til fundkompleksernes sognebeskrivelsesnumre i Fund og Fortidsminder. Malene Refshauge Beck har gennemgået og beskrevet fundene fra Østfyns Museer, Mogens Bo Henriksen fundene fra Odense Bys Museer og Torben Trier Christiansen fundene fra Nordjyllands Historiske Museum. De tre forfattere har hver især udvalgt relevante fundfotos. I forbindelse med fundkomplekser, der har minimum 50 fund fra undersøgelsesperioden, er der indsat et søjlediagram, som angiver den kronologiske spredning.

På s. 216-217 findes oversigtskort over kompleksernes fordeling i de to undersøgelsesområder.

Ved beskrivelsen af hvert enkelt fundkompleks er nedenstående liste fulgt.

Kompleksets navn:

Lokalitetsnr:

Topografi – herunder relation til vand:

Jordbund:

Antal metalgenstande:

Kronologisk spredning:

Ældre fund:

Fund fra undersøgelsesperioden:

Areal:

Relation til middelalderbebyggelse:

Afstand til købstad: Her regnes i afstanden til hhv. Odenses og Aalborgs domkirker

Relation til infrastruktur / kommunikationsnet:

Relation til andre lokaliteter:

Undersøglesaktivitet:

Markører

Varme håndværk:

Kolde håndværk:

Handel:

Import:

Smykker og andet beklædningsudstyr:

Militaria:

Rideudstyr:

Andre redskaber og værktøj:

Råmaterialer:

Særlige genstande:

Fritekst

Bemærkninger (særlige forhold, f.eks. bonitet)

Østfyns Museer

080102 Birkende sogn

Detektorfund/metalfund i Birkende sogn:

080102-12: Snoet sølvhalsring vikingetid, fundet ved gravning i 1879. Formodentlig depot.

080102-13/61: Armrings, yngre germansk jernalder. Votivfund i Birkende eller Brabæk mose.

080102-28: (ØFM 658) Selleberg. Primært fund fra yngre romersk jernalder – 9 denarer og en bøjlefibel fra ældre germansk jernalder, en korsformet fibel fra yngre germansk jernalder samt et fragment af en ligearmet fibel vikingetid.

080102-52: (ØFM 443) Fibel, ældre romersk jernalder

080102-58: (ØFM 480) Nonnebogård. Romersk denar, fibel i borrestil med maskemotiv vikingetid

Kompleksets navn: Birkende

Lokalitetsnr. 080102-47, 49, 51, 55, 57, 67

Topografi – herunder relation til vand

Fundkomplekset ligger i et forholdsvis fladt terræn på en smeltevandsslette 13-17 m.o.h. Mod syd og øst afgrænser Brabæk Mose i videre forløb ned mod Vejrup å området og mod nord danner Geelså en naturlig topografisk grænse. O1 kortet indikerer, at der mod vest og nordvest har været større fugtige eng- eller overdrevsarealer, der sandsynligvis har fungeret som naturlig afgrænsning.

Jordbund

Moræneler og smeltevandsaflejringer. Vest for Birkende består undergrunden af smeltevandssand med varierende indhold af grus.

Undersøglesaktivitet

Detektorafsøgningerne har været systematiske og er foretaget gentagne gange over årene 2011-2016. Hovedparten af arealerne er afsøgt af samme detektorfører. Rutespor registreret på dele af området.

Antal metalgenstande 523

Kronologisk spredning Yngre bronzealder – efterreformatorsk tid

Ældre fund 14

Fund fra undersøgelsesperioden 208

Areal 115 ha

Relation til middelalderbebyggelse

Fundkomplekset fordeler sig i tre grupper omkring vejlandsbyen Birkende i en afstand på mellem 150 og 700 m fra den middelalderlige kirke. Stednavnet er oprindeligt Birkinge og dermed en navneendelse med rod i jernalderen.

Afstand til købstad

11,5 km øst for Odense

Relation til infrastruktur / kommunikationsnet

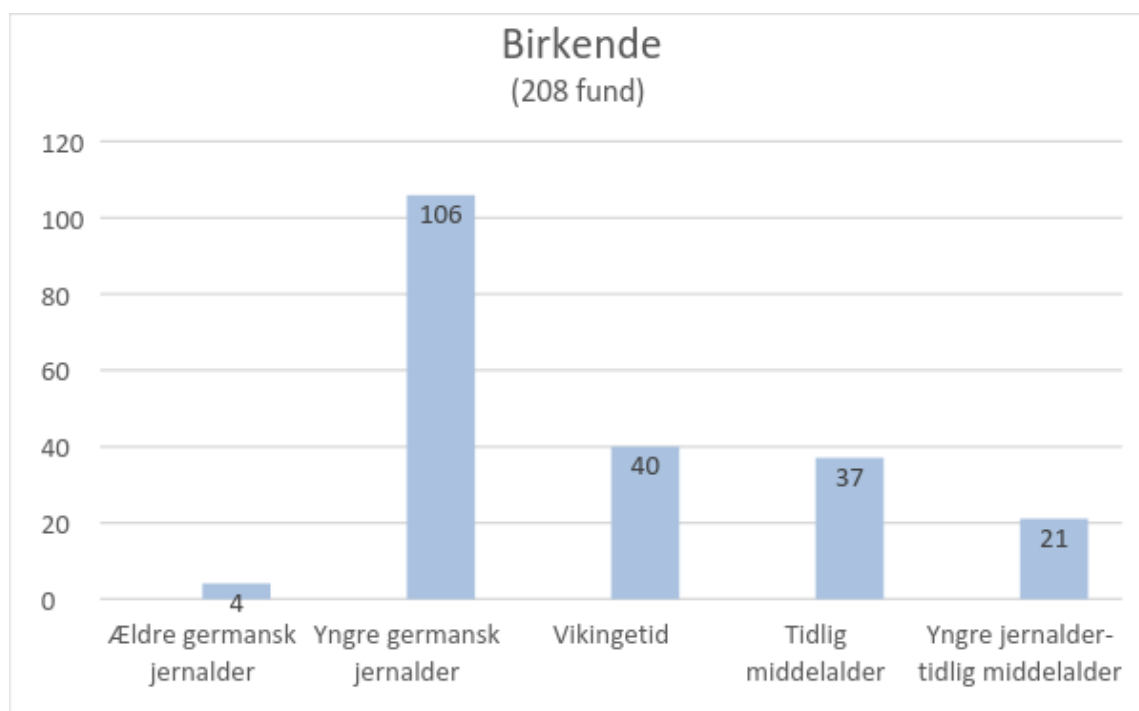
Komplekset ligger umiddelbart nord for Odense-Nyborg landevejen, der følger vandskellet tværs over Fyn, og uden tvivl har rødder tilbage i forhistorisk tid, som en af de væsentligste landruter over øen. Det stensatte vej/vadsted i Brabæk Mose vest for byen kan være interessant i denne sammenhæng.

Relation til andre lokaliteter

080201-68. Ved en udgravning på et af de få arealer ind mod Birkende, hvor der ikke er gået intensivt med detektor, har ØFM undersøgt en tidligmiddelalderlig bebyggelse bestående af to-tre gårdstoffer (udgravning afsluttet oktober 2017, fundet ikke færdigbearbejdet). Området blev i forbindelse med muldafrømningen afsøgt med detektor og i den forbindelse blev der blandt andet fundet en pseudomøntfibel og en kamskinne. Ved forundersøgelsen blev der registreret dele af et hulbælte fra ældre jernalder vest for middelalderbebyggelsen (Eriksen, P & P.O. Rindel 2018:310).

080201-12 midt i den nuværende Birkende by lige øst for kirken blev der i 1879 fundet en intakt sølvhalsring (permisk ring?) på 97,2 g. Der er afsøgt med detektor på området.

I den langstrakte Brabæk mose vest for Birkende er der gjort flere fund, der kan have relation til fundkomplekset. Blandt andet er der registreret en sten- og plankebygget vej/vadested (080102-36) og en arming (080102-13) samt et muligt moseofferfund, der både indeholder menneskeskeletter og et sværd (080111-39).

Tabel 1: Den kronologiske fordeling af metalgenstande fra Birkende-komplekset

Markører

Varme håndværk: 1 patrice/model til taskeformet smykke, 1 patrice/model vikingetid, 1 sølvbarre, 1 bronzebarre, 3 sølvsmelteklumper, 2 støbekegler bronze, smelteklumper bronze

Kolde håndværk: 11 blytenvægte

Handel: 3 vægtlodder, balancevægt, oprullet guldtråd, 7 mønter: 1 hel dirhem og 2 dirhemklip, 1 Otto Adelheid Penning 990-1030, 1 Heinrich II denar 1002-24, 1 Edward the Confessor 1042-66 omdannet til smykke, 1 Svend Estridsen omdannet til smykke.

Smykker og andet beklædningsudstyr: 133 fibler, 4 hængesmykker, 2 armringe (fragmenter), 1 bronzeperle, 2 remendebeslag, 3 remspænder

Redskaber og værktøj: 1 patrice/model, balancevægt, 3 vægtlodder, 11 blytenvægte, 3 vendiske knivskedebeslag, 2 nøgler, 1 overfald til skrin

Militaria: Yngre germansk jernalder: 2 lanseøjler, 2 pyramideformede sværdknapper, 1 skjoldtorn. Ældre middelalder: 1 dupsko.

Rideudstyr: Vikingetid/ældre middelalder: 4 remdelere

Råmaterialer: Oprullet guldtråd, 1 sølvbarre, 1 bronzebarre, 3 sølvsmelteklumper, 2 støbekegler bronze, smelteklumper bronze

Import: 2 emaljefibler, kamformet baltisk amulet, fragment af anglo-irsk beslag.

Særlige genstande: Kamformet baltisk amulet og anglo-irsk beslag. Skivefibel i sølv med gribedyrsornamentik, der modsvarer patrice fundet ved Gl. Måle (ØFM 522), hestefibel, to patricer/modeller, sammenrullet guldtråd, lanseøjler, skjoldtorn.

Generelt

Fundene fra ældre middelalder ligger generelt tættest på Birkende. Flere ældre fund i form af denarer, en provinsialromersk fibel og en spore fra ældre romersk jernalder kan indikere lang steds- og funktionskontinuitet for komplekset. Generelt ses der et større indslag af fund fra ældre og yngre romersk jernalder i de store komplekser i den sydlige del af Bjerge herred end i den nordlige del af området. 3 romerske denarer kan enten høre sammen med de øvrige fund fra yngre romersk jernalder til ældre germansk jernalder på pladsen eller opfattes som råmateriale.

De fem stykker militaria fra yngre germansk jernalder er fundet indenfor et 200-250 meter stort område lige vest for Birkende. Fundinventaret fra Birkende-komplekset indeholder flere fibler af meget høj kvalitet og i sølv fra både yngre germansk jernalder, vikingetid og ældre middelalder.

Årsagen til at komplekset nu fremstår som tre mindre fundklumper fordelt over et areal på godt 1000x1000 m, skyldes den nutidige bebyggelse nærmere end reelle forhistoriske forhold. En del af fundkomplekset ligger uden tvivl under den nuværende bebyggelse. De ydre grænser for komplekset vurderes på baggrund af fundspredning og topografiske forhold at være veldefineret. Boniteten ligger mellem 13 og 15 og er dermed relativt lav i forhold til de fleste andre fundkomplekser i Bjerge herred.

Fig. 1: ØFM 425x43 Kamformet baltisk amulet.
Foto: Claus Feveile

Fig. 2: ØFM 385x74 Seletøjsbeslag.
Mål: 4,9 x 2,3 cm. Foto: Claus Feveile

Fig. 3: ØFM 384x22 Patrice til taskeformet
hængesmykke? Mål: 1,8x1,6 cm. Foto: Claus
Feveile

Fig. 4: ØFM 425x126 Lanseøje. Foto: Claus
Feveile

Fig. 5: ØFM 385x114 Tredimensionel fibel i
urnesstil, forgyldt sølv. Mål: 3,6x3,1 cm.
Foto: Malene Beck

080103 Dalby sogn

Detektorfund/metalfund i Dalby sogn

080103-31: (ØFM 684) Dalby Nord. Næbfibel, to korte ligearmede fibler yngre germansk jernalder.

08010-33: (ØFM 680) Bøjlefibler romersk jernalder, korsformet fibel ældre germansk jernalder, stighbøjlebeslag vikingetid/ældre middelalder.

080103-34: (ØFM 809) Pilekær. Bøjlefibel romersk jernalder, fragment af pladefibel yngre germansk jernalder, to beslag a la vendisk knivskedebeslag ældre middelalder.

Kompleksets navn Mindegård/Hersnap

Lokalitetsnr. 080103-34

Topografi – herunder relation til vand

Fundkomplekset ligger på den flade top af en markant og velafgrænset morænebakke 29-31 m.o.h. Bakkens stejle sider giver en naturlig topografisk afgrænsning af pladsen. Bakken er til alle sider omgivet af vådområder i form af moser og mindre vandløb. Mod øst fortsætter landskabet som småbakked moræne ud mod Storebæltskysten 1,5 km væk. Mod syd og nord præges landskabet af Hindsholms øvrige markante morænebakker og mod vest fortsætter et lavere, forholdsvis fladt terræn over mod Dalby og videre nord på mod Scheelenborg og det inddæmmede nor. I luftlinje er der 3 km til Dalby bugt.

Jordbund Moræneler

Undersøgelsesaktivitet

Pladsen er systematisk afsøgt af den samme gruppe detektorførere i 2015-2016. Der er registreret rutespor.

Antal metalgenstande 91

Kronologisk spredning Yngre germansk jernalder - middelalder

Ældre fund -

Fund fra undersøgelsesperioden 35

Areal 9,7 ha

Relation til middelalderbebyggelse

Hersnap ligger op til morænebakkens vestlige fod.

Afstand til købstad

23 km nordøst for Odense

Relation til infrastruktur / kommunikationsnet

I Hersnap mødes vejforløb fra Dalby i vest med det nord-sydgående forløb fra Viby til Stubberup videre mod Fynshoved.

Relation til andre lokaliteter

Pladsen ligger 900 meter sydøst for den store Scheelenborg-plads, der ligger på næste morænebakke.

Markører

Varme håndværk: 1 støbetap bronze, smelteklumper bronze, smelteklumper bly/tin

Kolde håndværk: 1 hvæssesten, 1 tenkrog

Handel: 1 dirhem (omdannet til smykke), 1 Svend Estridsen penning/runemønt, 2 tabletformede vægtlodder, 1 polyedrisk vægtlod

Smykker og andet beklædningsudstyr: 20 fibler, 1 hængesmykke, 1 remende

Redskaber og værktøj: 1 nøgle, 1 skrinoverfald, 1 pincet, 1 hvæssesten

Militaria: Mulig øjenbrynsbue fra hjelm

Rideudstyr: 1 remdeler

Råmaterialer: 1 støbetap bronze, smelteklumper bronze og tin/bly

Import: 1 emaljefibel

Særlige genstande: 1 meget flot påfuglefibel i forgyldt sølv, 1 unik rytterfibel (Beck 2016 og 2019), skrin-overfald, sølv-urnesfibel, mulig øjenbrynsbue fra hjelm, 1 dirhem med hul, Svend Estridsen penning,

Generelt

Med forbehold for at fundkomplekset ved Hersnap stadig er en forholdsvis ny plads er det påfaldende, at genstandsmaterialet – især fiblerne - synes at være af en væsentlig højere kvalitet end på den meget store og velafsøgte naboplads ved Scheelenborg. De to pladser har dateringsmæssigt set den samme profil, så måske kan der her peges på to nabopladser med forskellig placering i samfundshierarkiet. Begge pladser har en tydelig topografisk afgrænsning på hver sin morænebakke, men hvor Scheelenborgkomplekset breder sig over 40 ha udgør Hersnapkomplekset knapt 10 ha.

Bonitet 20-22.

Fig. 6: ØFM 803x56: Beslag, mulig øjenbrynsbue fra hjelm? Længde 6 cm, bredde 1,6 – 1,8 cm. Foto: Malene Beck

Fig. 7: ØFM 803x18. Rytterfibel.
Foto: Flemming Wedell

Fig. 8: ØFM 803x40: Skrinoverfald.
Længde 5,5 cm. Foto: Malene Beck

Fig. 9: ØFM 803x11: Urnesfibel, forgyldt sølv.
Foto: Flemming Wedell

Fig. 10: ØFM 803x2:
Korsemaljefibel. Foto: Flemming
Wedell

Fig. 10a: ØFM
803x57 Skivefibel i
Terslevstil.
Foto: Malene Beck

Detektorfund/metalfund i Drigstrup sogn

080104-59: (ØFM 420) Drigstrup Nord, fibel udformet som en grif, ældre middelalder, tenvægt.

080104-60: (ØFM 428) Lille Viby, fragment af armring, vikingetid.

080104-71: (ØFM 614) Lille Viby Vest, tungeformet fibel, vikingetid.

Kompleksets navn Over Kærby

Lokalitetsnr. 080104-38, 52

Topografi – herunder relation til vand

Fundkomplekset ligger i stærkt kuperet randmorænelandskab 25-35 m.o.h. på den vestligste del af toppen af og lidt ned ad den nordlige skråning på Over Kærby-bakken. Mod nord og nordøst falder landskabet brat ned mod de nu inddæmmede arealer ved Tårup Strand. Mod vest fortsætter randmorænen mod Drigstrup. Mod syd falder landskabet mere jævnt ned mod Kerteminde Fjord. Der er ca. 1,5 km til kysten både mod nord og syd og fin udsigt til Storebælt 2,4 km mod øst.

Jordbund Moræneler med indslag af sand og grus

Undersøglesaktivitet

Der er afsøgt systematisk i årene 2011 – 2016 men ikke lige intensivt inden for hele området. Flere forskellige detektorførere.

Antal metalgenstande	176
Kronologisk spredning	Førromersk jernalder – efterreformatorisk tid
Ældre fund	3
Fund fra undersøgelsesperioden	42
Areal	47 ha

Relation til middelalderbebyggelse

Fundkomplekset ligger umiddelbart syd for Over Kærby.

Afstand til købstad

16,5 km nordøst for Odense.

Relation til infrastruktur / kommunikationsnet

Fundkomplekset ligger højt og med god udsigt over sejlende trafik ind i Kerteminde Fjord. To endnu bevarede gravhøje – Svanebjerg og Kongshøj ligger 2-300 m sydøst for pladsen og stednavnet Luusehøys Dild på O1 kortet midt mellem de to antyder en tredje høj, der kan have fungeret som

bavnehøj eller sømærke. Flere vejforløb har krydset i øst-vestlig retning hen over rækken af randmorænebakkerne og fundkomplekset ligger langs et af disse, hvilket også er konstateret i forbindelse med de arkæologiske undersøgelser i området.

Relation til andre lokaliteter

I 2011-2013 blev der foretaget forundersøgelser og udgravninger forud for anlæggelsen af golfbanen Great Northern (ØFM 372, 080104-52). Der er fundet bebyggelsesspor fra hele oldtiden i området og lige syd for Over Kærby blev der lokaliseret et større område med mange bopladsspor fra vikingetid-ældre middelalder. Der blev ved forundersøgelsen blandt andet fundet østersøkeramik. Området med bopladssporene fra vikingetid-ældre middelalder er ikke udgravet.

Markører

Varme håndværk: Ingen fund

Kolde håndværk: 5 tenvægte, 1 skiferhvæssesten

Handel: 1 bipolært vægtlod, 1 Aethelred II, 1 tysk ubest. sølv mønt

Smykker og andet beklædningsudstyr: 22 fibler

Redskaber og værktøj: 4 vendiske knivskedebeslag, 3 nøgler

Militaria: Dupsko ældre middelalder

Rideudstyr: Bidselbeslag, remdeler

Råmaterialer: Ingen fund

Import: 4 emaljefibler

Særlige genstande: Påfuglefibel i sølv, nøgle med slangeornament og indlagte glasøjne, 1 Aethelred II, 1 tysk ubestemt sølv mønt

Generelt

Den største koncentration af fund ligger indenfor et 425x380 m stort areal på toppen af Over Kærby bakken. En mindre koncentration af fund (080104-38) fra yngre germansk jernalder-vikingetid er i denne sammenhæng knyttet til det samlede kompleks, selvom det ligger i noget lavere terræn 570 meter sydvest for hovedkoncentrationen – hvor der også af O1-kortet fremgår et Luusehøis Dild. Rent topografisk set er der nok tale om to forskellige koncentrationer.

Bonitet 16-22. Pladsen er delvist overlejret af Over Kærby. Sandsynligvis afgrænset mod øst. Mod vest danner terrænet naturlig afgrænsning mens den sydlige udstrækning ikke er klart afgrænset endnu. Detektorfundene kan knyttes sammen med arkæologisk påviste bebyggelsesspor fra perioden. Den største koncentration af detektorfund ligger i området, hvor der er konstateret bebyggelsesspor fra vikingetid-ældre middelalder.

Fig. 11: ØFM 419x123. Nøgle med slangeformet hoved. Længde 5,5 cm. Foto: Claus Fèveile

Fig. 12: ØFM 419x120. Påfugleformet fibel i forgyldt sølv: Højde 4,3 cm. Foto: Claus Fèveile

080105 Kerteminde Sogn

080109-48: (KTM 51) 10 mønter i en tut fundet ved kloakgravning. Svend Estridsen, Viborg Hauberg 56 (Porsmose 2000)

080106 Kølstrup sogn

Detektorfund/metalfund i Kølstrup sogn:

080106-6: Ladbyhøjen. Vikingetid. Karolingisk bæltespænde, stigbøjler, spore, seletøjstilbehør, hundeseletøj, pilespidser, økse, skjoldbule, dragttilbehør, husgeråd. Gravplads: Skålspånder, trefliget spænde, knive, ringnål (Sørensen 2001, Thorvildsen 1957).

080601-9: Højehyld, Guldring jernalder-vikingetid (Albrechtsen 1960).

080601-26: Hundslev, Guldfingerring jernalder-vikingetid (Albrechtsen 1960).

080106-34: (ØFM 327) Ørnfeldt, urnesfibøl, dupsko ældre middelalder, tenvægt.

080106-48: Kertinge, Trefliget spænde, sølv med forgyldning, vikingetid.

080106-98: Ormehøj (KTM 100), Klinknagler, vikingetid?

080106-105: (ØFM430) Strandskov, fibøl muligvis fugl ældre middelalder.

080106-106: (ØFM 432) Mosegård, fragment af pladefibøl yngre germansk jernalder.

080106-107: (ØFM 357) Ladbygård, skålfibøl yngre germansk jernalder, pladefibøl vikingetid, dupsko ældre middelalder.

080106-108: (ØFM 445) Mensalgård, sølvfibøl med maskemotiv vikingetid, emaljefibøl ældre middelalder, tenvægt.

080106-113: (ØFM 409) Kalvehavegård, skålfibøl yngre germansk jernalder.

080106-114: (ØFM 413) Hundslev, næbfibøl yngre germansk jernalder, urnesfibøl ældre middelalder.

080106-115: (ØFM 424) Kølstrup Kirke, to pladefibøl, skålfibøl yngre germansk jernalder, dirhem med gennemboring, skivefibøl vikingetid, urnesfibøl, remspænde ældre middelalder.

080106-116: (ØFM 427) Ladby Vest, pladefibøl yngre germansk jernalder, gudslam, fuglefibøl ældre middelalder, 3 tenvægte, vendisk knivskedebeslag, tabletformet vægtlod.

080106-123: Hundslev, pladefibøl yngre germansk jernalder (Jeppesen 1981;74-78).

080106-133: (ØFM 537) Birkemosegård, to pladefibøl, næbfibøl yngre germansk jernalder, 3 dirhemklip, trekantet sølvbarre vikingetid, gudslam ældre middelalder.

080106-148: (ØFM 820) Ladbyvej, næbfibøl, skivefibøl yngre germansk jernalder, ligearmet fibøl, taskeformet hængesmykke vikingetid.

Kompleksets navn: Gammeltoften, Ladby

Lokalitetsnr. 080106-42, 122, 136

Topografi – herunder relation til vand

Fundkomplekset ligger på og omkring en markant morænekold – Høje Hyld - 18 m.o.h i et ellers fladt slettelandskab. Herfra man har et fint vue ud over Kerteminde Fjord og landskaberne nord for fjorden. Der er godt 500 meter til fjordens sydkyst. 750 meter vest for fundkomplekset definerer et mindre vandløb en naturlig topografisk afgrænsning og tilsvarende ses et lille vandløb 650 m øst for, mens Vejlebækken danner et tydeligere topografisk skel 1,2 km øst for pladsen.

Jordbund Sandet moræneler

Undersøglesaktivitet

Detektorafsøgning af mindre områder i forbindelse med udgravninger i 1995, 2008 og 2009. En meget stor del af arealet omkring Høje Hyld/Gammeltoften (080106-42) er systematisk og intensivt afsøgt i årene 2014-2016 med registrering af rutespor. De tilstødende marker (080106-122 og 136) er ikke afsøgt med samme intensitet og systematik. I forbindelse med udgravningerne blev der også afsøgt med detektor, men det er uklart i hvor stort et omfang og hvor systematisk.

Antal metalgenstande 67

Kronologisk spredning Ældre bronzealder, ældre germansk jernalder-middelalder

Ældre fund 4

Fund fra undersøgelsesperioden 43

Areal 59 ha

Relation til middelalderbebyggelse

Fundkomplekset ligger 500-700 meter nord for Ladby og marknavnet Gammeltoften peger på, at Ladbys umiddelbare forgænger har ligget her.

Afstand til købstad

15 km nordøst for Odense

Relation til infrastruktur / kommunikationsnet

Fundkomplekset ligger umiddelbart øst for et vejforløb, der på O1 kortet er markeret som sløjfet. Dette vejforløb ender ved kysten hvor den ladeplads, som har givet navn til Ladby, formodentlig har ligget. Komplekset har dermed orientering mod den vandbaserede infrastruktur i området. 600 meter syd for pladsen løber vejen fra Kølstrup/Kertinge via Ladby til Kerteminde ligesom man også fra Ladby har vejforløbet mod syd, der via Hundslev fører forbi Marslev og videre mod Åsum/Odense.

Relation til andre lokaliteter

Fundkomplekset breder sig omkring en nu forsvundet gravhøj (080106-9) på toppen af Høje Hyld. I højen er der fundet en guldring (Albrechtsen 1960). Ladbygraven og den tilhørende jordfæstegravplads (080106-6) ligger 650 meter nordvest for komplekset. 600 m nordøst for pladsen er der registreret mulige rester af en sejlspærring (080106-102) – men det er ikke foretaget tilstrækkeligt omfattende undersøgelser til at bekræfte, om der reelt er tale om et sådant anlæg. Fund af klinknagler mellem pladsen og fjorden (080106-98) tyder på at en ladeplads kan have været en del af komplekset. 750 meter mod vest ligger fundkomplekset Tofte Agre.

Markører

Varme håndværk: Ingen fund

Kolde håndværk: 1 tenvægt

Handel: 1 tøndeformet vægtlod, 2 dirhems, 2 dirhemklip, 1 penning Heinrich III, tysk penning (omdannet til smykke), 1 Knud d. Store short cross (omdannet til smykke), 2 sølvklip

Smykker og andet beklædningsudstyr: 14 fibler, 1 hængesmykke, 1 guldfingerring, 1 remspænde

Redskaber og værktøj: 1 nøgle

Militaria: ingen fund

Rideudstyr: Bidselbeslag, remdeler

Råmaterialer: 1 klip af sølvbarre

Import: 2 emaljefibler, anglo-irsk beslag

Særlige genstande: Valkyrie-hængesmykke, anglo-irsk beslag, guldfingerring (betalingsguld?), møntsmykker

Generelt

Rutesporene indikerer, at fundkomplekset er afgrænset mod nord. Afgrænsning mod de øvrige verdenshjørner er dog ikke klar. Godt 16% af fundene udgøres af mønter, hvilket er en meget høj andel. Der kan være tale om en nu splittet deponering i hvert fald for fire af mønternes vedkommende og betragtet som enkelthandling reduceres procentsatsen af mønter betragteligt (Feveile 2016a;22ff, 28) Der er kun fundet guldgenstande på ganske få komplekser i Bjerge herred. Gammel Tofte markerer sig ved dels det gamle fund af en guldring i højen (Albrechtsen 1960) og et nyt detektorfund af en 16,5 g tung guldfingerring (betalingsguld?). Typerne er ikke snævert daterbare, men vidner dog om

en tydelig velstand i yngre jernalder. I efteråret 2017 er der gjort et tredje guldfund i form af en delvist smeltet guldperle. Fundmaterialet skiller sig på nær guldfundene i sin sammensætning ikke markant ud fra de øvrige fundkomplekser i Bjerge herred. Der er foretaget mindre udgravninger i 2008 og 2009 – samlet set godt 5500 m² – i området sydvest for Høje Hyld. Der er undersøgt to huskonstruktioner, hvoraf den ene typologisk kan dateres til ældre middelalder, to brønde, et fire Stolpeanlæg/økonomibygning, samt stolpe- og grøftforløb, der tolkes som hegn og toftegrøfter. Desuden en række gruber hvis fundmateriale generelt peger på en datering til ældre middelalder. For indeværende er der i de arkæologiske udgravninger i området ikke nogen samtidighed med Ladby skibsgraven og den tilhørende gravplads. Gammel Tofte viser sammen med komplekserne ved Tofte Agre og Munkebo Bakke en opblomstring i vikingetiden målt på mængden af fund. Alle tre pladser forsvinder/flyttes i ældre middelalder til de nuværende Kertinge/Kølstrup, Ladby og Munkebo måske som en konsekvens af ændrede strukturer (magt/hierarki/handel) i området.

Bonitet varierer mellem 12 og 18. Pladsen har en markant topografisk beliggenhed med et godt udsyn over Kerteminde Fjord og dermed trafikken på vandet.

Fig. 13: ØFM 353x2. Anglo-irsk beslag omdannet til fibel. Mål: 3,5x3,5 cm. Foto: Claus Feveile

Fig. 14: ØFM 546x5 Knud den Store, short cross, antagelig Winstan, Salisbury, England, 1020'erne. Omdannet til smykke med påloddet nåleanordning (mangler) på kongesiden, således at korset har været motivet. Foto: Claus Feveile.

Fig. 15: ØFM 353 x31. Valkyriefigur, hængesmykke. Foto: Claus Feveile.

Kompleksets navn: Tofte Agre

Lokalitetsnr. 080106-141

Topografi – herunder relation til vand

Fundkomplekset ligger på et jævnt nord-sydgående plateau 15 m.o.h. i et ellers nogenlunde fladt slettelandskab syd for Kerteminde Fjord. Mod vest, nord og nordøst defineres topografien af vand, idet Kerteminde Fjord her knækker rundt og bliver til Kertinge Nor. Den korteste afstand fra pladsen og til kysten er 400 meter. 300 meter øst for fundkomplekset løber et mindre vandløb som et naturligt skel.

Jordbund Moræneler

Undersøglesaktivitet

Pladsen er systematisk og for deles vedkommende intensivt afsøgt med registrering af rutespor fra 2013-2016.

Antal metalgenstande 126

Kronologisk spredning Bronzealder-vikingetid

Ældre fund 3

Fund fra undersøgelsesperioden 97

Areal 45 ha

Relation til middelalderbebyggelse

Fundkomplekset ligger 1 km nord for Kertinge og 2,2 km nord for kirken i Kølstrup. Marknavnet Tofte Agre indikerer placeringen af forløberen til Kertinge/Kølstrup.

Afstand til købstad

14 km nordøst for Odense.

Relation til infrastruktur / kommunikationsnet

Komplekset har en central placering i forhold til sejlads på Kerteminde Fjord og Kertinge Nor. Den visuelle kontakt med komplekset på den markante Munkebo Bakke på nordsiden af fjorden og

sejlspærringen i fjorden nedenfor antyder, at Tofte Agre pladsen kan have indgået i et varslings- eller forsvarssystem.

Relation til andre lokaliteter

Tofte Agre ligger 1,2 km nordvest for komplekset ved Gammeltoften i Ladby (080106-42) og knapt 1 km sydvest for Ladbygraven og den tilhørende gravplads (-6). Syd for hovedkoncentrationen af fund er der i en linje ned mod Kertinge og Kølstrup gjort flere men indtil videre spredte fund fra yngre germansk jernalder-ældre middelalder (080106-48, 115, 133, 148). I fjorden nordvest for pladsen ligger en sejlspærring (401213-18, 401413-30) (Jørgensen 2002).

Markører

Varme håndværk: 1 patrice/model vikingetid, 1 barre bronze, 3 støbetappe bronze, 2 sølvsmelteklumper, smelteklump bronze

Kolde håndværk: 1 tenvægt

Handel: 9 tabletformede vægtlodder, 15 dirhemklip, 1 Coenwulf af Mercia, 3 stk. klipsølv

Smykker og andet beklædningsudstyr: 47 fibler, 2 hængesmykker, snørenål, 1 kolbeformet armring fragment, 3 remendebeslag, thorshammer

Redskaber og værktøj: 3 nøgler

Militaria: Grebendeknap med to dyrehoveder og spor efter forgyldning vikingetid

Rideudstyr: Bidselbeslag, korsformet seletøjsbeslag/remdeler

Råmaterialer: 1 barre bronze, 3 støbetappe bronze, 1 smelteklump bronze, 2 smelteklumper sølv.

Import: Karolingisk fibel, karolingisk beslag

Særlige genstande: Klipsølvdepot, Coenwulf af Mercia 796-821, grebendeknap med dyrehoveder, stor trefliget fibel i sølv, thorshammer

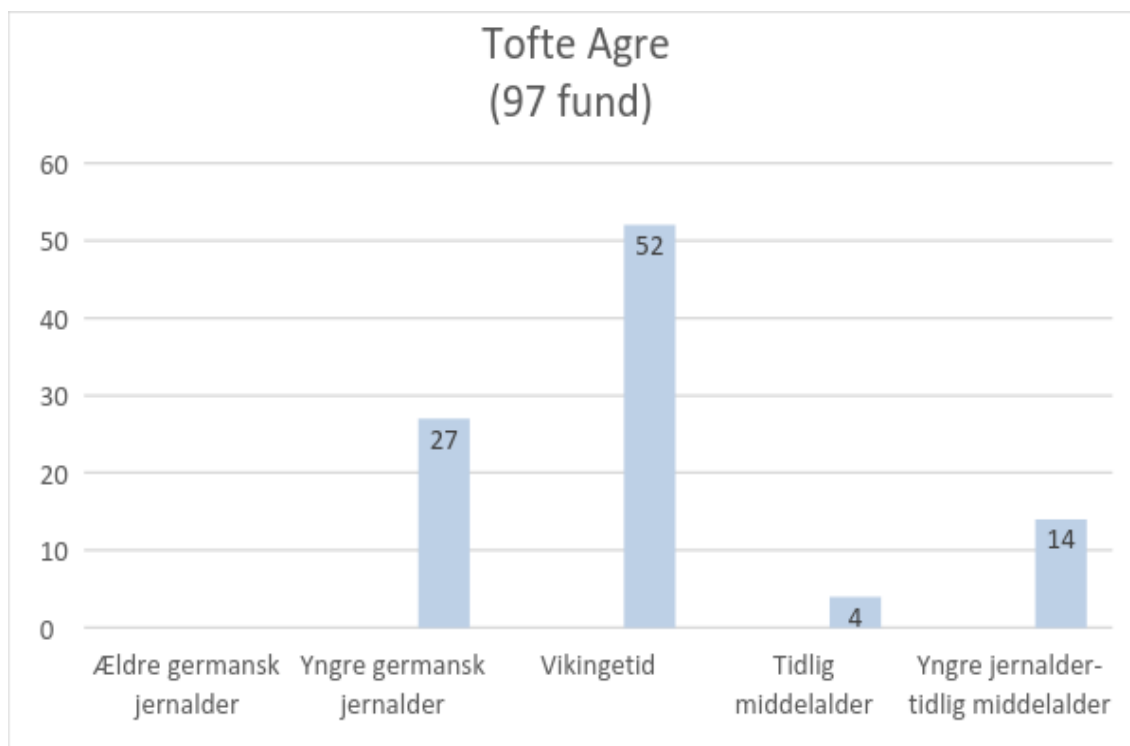
Generelt

Den største koncentration af fund spreder sig over 600x350 meter øst-vest, men afsøgninger i 2015 og 2016 har resulteret i fund over en 900 m lang strækning nord-syd ned mod Kertinge. Det nuværende spredningsbillede kan tilskrives en begrænset afsøgningsbredde langs et skel/gammelt vejforløb. Det er endnu uklart, hvad dette spredningsmønster er udtryk for, ud over stor aktivitet i området i yngre germansk jernalder-ældre middelalder. En stort set intakt trefliget fibel i sølv kan måske stamme fra et gravfund. Fundkompleksets nordlige del er sandsynligvis afgrænset mod sydøst, men pladsens øvrige udstrækning er ikke afklaret endnu.

Kompleksets dateringsmæssige tyngde ligger i vikingetid. Komplekset har et forholdsvis stort indslag af sølv i form af mønter (16,5% af fundene og dermed på niveau med Gammel Tofte). Der er sandsynligvis tale om et eller to splittede skattefund. Betragter man det som udtryk for en eller to "begivenheder", reduceres det tal afgørende (Feveile, C. 2016a;28).

Tofte Agre og Gammel Tofte samt de mange øvrige spredtliggende detektorfund i Kølstrup sogn skal uden tvivl opfattes som udtryk for stor aktivitet i området i vikingetiden. En koncentration af værdier, kompetencer, funktioner og magt der relaterer til eller er baggrund for Lady-skibsgraven.

Boniteten er generelt høj mellem 17 og 22.

Tabel 2: Den kronologiske fordeling af metalfund fra Tofte Agre

Fig. 16: ØFM 565 x23 og x24. Ligearmet fibel, karolingisk. 7x2 cm. Foto: Claus Feveile.

Fig. 17: ØFM 565x3, grebendeknap med dyrehoveder, rester af forgyldning. Mål: 6,8 x 1,5 x 2,7 cm.
Foto: Claus Fèveile

Fig. 18: ØFM 565x90, remende udformet som meget langstrakt dyr. Længde 6,8 cm.
Foto: Claus Fèveile

Fig. 19: ØFM 565x109 Coenwulf af Mercia 796-826, præget af Dudda i Canterbury. Med gennemboring.
Foto: Malene Beck

080107 Marslev sogn

Detektorfund/metalfund i Marslev sogn

080107-130: (ØFM 600) Vejrupgård, skivefibrel vikingetid, fuglefibrel, gudslam ældre middelalder, 6 tenvægte, sølvsmeltekump, hvæssesten.

Kompleksets navn: Marslev

Lokalitetsnr. 080107-125, 127, 129

Topografi – herunder relation til vand

Fundkomplekset ligger på en flad smeltevandsslette 15-20 m.o.h. Vejrup å med udløb i Odense Fjord løber 500 m vest for pladsen. I en tilsvarende afstand afgrænser Pilebæk området mod nord og nordøst.

Jordbund Moræneler og smeltevandsaflejringer af sand og morænegrus.

Undersøgelsesaktivitet

Systematisk afsøgning foretaget gentagne gange over årene 2013-2016 primært af en enkelt detektorfører.

Antal metalgenstande	255
Kronologisk spredning	Ældre bronzealder, ældre romersk jernalder-middelalder
Ældre fund	9
Fund fra undersøgelsesperioden	135
Areal	32 ha

Relation til middelalderbebyggelse

Fundkomplekset ligger mellem 100 og 500 meter vest og sydvest for middelalderkirken i Marslev. Navneendelsen –lev er før-vikingetidig.

Afstand til købstad

7,5 km øst for Odense

Relation til infrastruktur / kommunikationsnet

Ved Marslev knyttes flere vejforløb sammen i forbindelse med et eller flere overgangssteder ved Vejrup Å. Marslev ligger i dag midt mellem to gamle vejforløb, der begge krydser Vejrup å med kurs mod Odense. Syd for pladsen løber den nuværende Nyborg-Odense landevej, der følger de større vandskel på tværs af øen. Nord for Marslev kobler flere vejforløb fra nord og øst sammen – og

herunder sandsynligvis også det oprindelige Nyborg-Odensestræk - inden de krydser Vejrup Å med kurs videre mod det centrale overfartssted over Odense Å ved Åsum Bro. Overgangsstedet kan være en væsentlig faktor i forbindelse med kompleksets funktion.

Relation til andre lokaliteter

To fladmarksgrave fra ældre germansk jernalder er fundet ved grusgravning i Marslev (080107-33). I den sydøstlige del af Marslev er der undersøgt bopladsspor fra yngre romersk jernalder-ældre germansk jernalder (080107-105) og nord for kirken er der konstateret bopladsspor fra vikingetid (080107-100). Flere steder i området er der ved recognosceringer i forbindelse med projektet Landsbyens opståen og udvikling på Fyn konstateret bopladsspor bredt dateret til jernalder-middelalder (080107-69, 80, 82, 87, 92, 94, 95, 96, 104).

Markører

Varme håndværk: 1 patrice/model til hængesmykke vikingetid, 3 støbetappe bronze, 1 sølvsmeltesdråbe, 1 bronze smeltesdråbe

Kolde håndværk: 9 tenvægte

Handel: 2 bipolære, 5 tabletformede vægtlodder, 2 stk. klipsølv, 2 dirhemklip, 1 Otto Adelheid, 1 Heinrich II.

Smykker og andet beklædningsudstyr: 84 fibler, 1 hængesmykke, 1 dragtnål, 1 bæltekrog, 1 remendebeslag, 2 remspænder

Redskaber og værktøj: 1 vendisk knivskedebeslag, 9 tenvægte, 1 patrice, 1 pincet,

Militaria: 2 lanseøjler yngre germansk jernalder, 1 pyramideformet sværdknap yngre germansk jernalder, 1 dupsko i Mammenstil vikingetid, 2 dupsko ældre middelalder

Rideudstyr: 2 stighbøjlebeslag

Råmaterialer: 3 støbetappe bronze, 2 smeltesdråber sølv og bronze

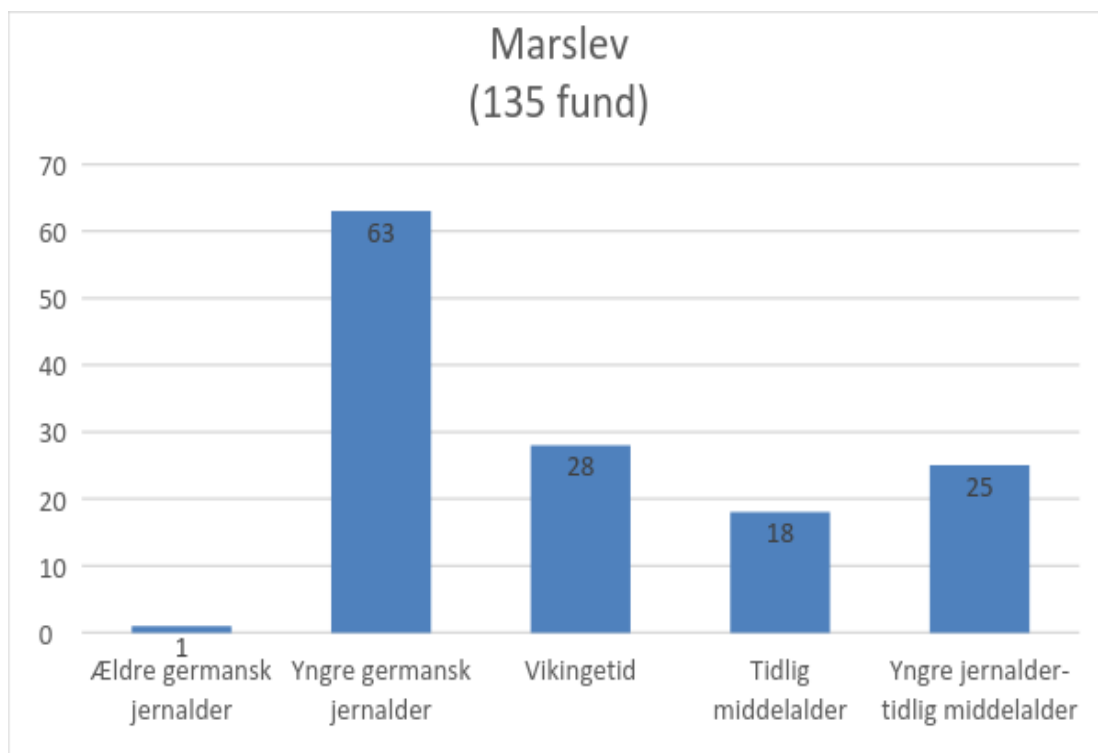
Import: 5 emaljefibler

Særlige genstande: Militaria af høj håndværksmæssig kvalitet. Slangehængesmykke af sølv, mulig endeknop til drikkehorn.

Generelt

Der er på pladsen fundet 2 romerske denarer og 1 siliqua som kan være indslag fra en ældre bebyggelsesfase eller opfattes som råmateriale i forbindelse med handel/håndværk.

Bonitet 17-20. Komplekset ligger vest og sydvest for Marslev. Det er ikke endeligt afgrænset. Der er ikke, eller kun i ganske ringe grad afsøgt med detektor på arealerne nord, øst og syd for byen, hvor boniteten er tilsvarende høj eller højere. Et enkelt detektorfund fra vikingetid lige øst for den gamle landsbykerne antyder dog, at komplekset sandsynligvis også breder sig her. Som et af få komplekser synes der i materialet fra Marslev at kunne ses en vis kontinuitet i bebyggelsen fra yngre romersk jernalder/ældre germansk jernalder og frem. Det samme gør sig gældende for komplekset ved Birkende og måske er der tale om en anderledes brug af det flade slettelandskab end det, der gør sig gældende i de mere kuperede morænelandskaber andre steder i herredet?

Tabel 3: Den kronologiske fordeling af metalfund fra Marslevkomplekset.

Fig. 20: ØFM 564X60, let hvælvet beslag med dyb ornamentik og rester af forgyldning. Mål: 2,9x2,2 cm. Foto: Claus Feveile

Fig. 21: ØFM 578x81, hængesmykke udformet som oprullet slange, sølv med rester af forgyldning. Mål: 2,5 x 1,7 cm. Foto: Claus Feveile

Fig. 22: ØFM 578x1, dupsko i mammenstil i gennembrudt arbejde. Længde 8,3 cm.
Foto: Claus Feveile.

Fig. 23: ØFM 564x2, rektangulær pladefibel med rester af forgyldning. Mål: 3,2x1,9 cm.
Foto: Claus Feveile

Fig. 24: ØFM 578x123, patrice til hængesmykke, kobberlegering. Mål: 3,8 x 2,8 cm.
Foto: Malene Beck

080108 Mesinge sogn

Detektorfund/metalfund i Mesinge sogn

080108-13: Lodshuse, Forgylde skålspænder vikingetid (gravfund)

080108-46: Krogrisgård, Forgylde skålspænder vikingetid (gravfund?)

80108-47: Lodshuse, Gravfund med halvmåneformet nielloindlagt sølvbeslag, yngre germansk jernalder

080108-80: Midskov, barbarisk efterligning af en solidus fra Julius Nepos (474-75)

080108-85: Krogrisgård, Stort tungeformet rembeslag af sølv vikingetid

Fig. 25: 80108-47, Lodshuse, halvmåneformet nielloindlagt sølvbeslag, C19434. Foto: Nermin Hasic

Kompleksets navn: Salby

Lokalitetsnr. 080108-46, 86, 91, 92

Topografi – herunder relation til vand

Pladsen ligger i kraftigt kuperet morænelandskab 18-21 m.o.h. Der er 2,5 km til Storebæltskysten mod sydøst og Odense fjord ligger 2,2 km mod vest. 1 km syd for området ligger den nu inddæmmede Tårup Strand, der tidligere adskilte Hindsholm fra Fyn og som sandsynligvis har været sejlbare i yngre germansk jernalder-ældre middelalder. Mod øst og nord danner Rødsbækken et naturligt topografisk skel.

Jordbund Moræneler med indslag af ferskvandsler og sand.

Undersøgesaktivitet

Fundkomplekset er afsøgt 2014-2016. Dele af området er tæt og systematisk gennemgået, men i forbindelse med et træf, hvor mange forskellige detektorførere deltog. Der er freestylet mere på andre dele af kompleksområdet.

Antal metalgenstande	39
Kronologisk spredning	Førromersk jernalder – efterreformatorisk tid
Ældre fund	1
Fund fra undersøgelsesperioden	24
Areal	72 ha

Relation til middelalderbebyggelse

Fundkomplekset ligger syd for Salby og 1,8 km sydøst for Mesinge og 1,8 km sydvest for Viby.

Afstand til købstad

19,8 km nordøst for Odense

Relation til infrastruktur / kommunikationsnet

Fundkomplekset ligger langs det nord-syd gående vejforløb mellem Storebæltskysten og videre op mod Mesinge eller Viby og ultimativt Fyns Hoved. På O1 kortet ses et sløjfet vejforløb fra Salby ned mod Tårup Fjord.

Relation til andre lokaliteter

Tre andre fundkomplekser ligger indenfor en afstand på 2-2,5 km fra pladsen. Flere bemærkelsesværdige enkeltfund er tidligere gjort indenfor det areal, der er udpeget som kompleksområde. Blandt andet i form af et forgyldt skålspænde (080108-46) og et stort rembeslag af forgyldt sølv (080108-85) fundet med ca. 200 meters afstand. Der kan være tale om en gravplads fra vikingetiden.

Markører

Varme håndværk: Ingen fund

Kolde håndværk: Ingen fund

Handel: 1 tabletformet vægtlod, 1 dirhemklip, 1 karolingisk denar

Smykker og andet beklædningsudstyr: 18 fibler, 1 arming fragment

Redskaber og værktøj: 1 vægtlod, 1 nøgle, 1 overfald til skrin

Militaria: Ingen fund

Rideudstyr: Ingen fund

Råmaterialer: Ingen fund

Import: 1 emaljefibel

Særlige genstande: Fragment af rygknåpfibel, skålfibel med emaljeindlægning yngre germansk jernalder, fragment af mankestolsbeslag i mammenstil, karolingisk denar vikingetid.

Generelt

Stednavnet Salby indikerer placeringen af en stormandsgård i området, og kan dermed pege på centrale funktioner (Christensen 2010 og 2016). De tidligere fund (080108-46 og 85), fragmentet af et mankestolsbeslag og andre metalgenstande af høj kvalitet kan understøtte tesen om et stormandsmiljø ved Salby.

Bonitet 17-18. Da der er forholdsvis få genstande fra et relativt stort område, er det vanskeligt at vurdere, hvilken karakter komplekset har, og om der reelt er tale om et stort eller flere små pladser med forskellige funktioner.

Fig. 26: ØFM 569x24, fragment af mankestolsbeslag, forgylt.
Foto: Claus Feveile

Fig. 27: ØFM 569x18, trefliget spænde.
Foto: Claus Feveile

Kompleksets navn: Stavrehøjgård

Lokalitetsnr. 080108-93

Topografi – herunder relation til vand

Fundkomplekset ligger i forholdsvis fladt morænelandskab 4 -7 m.o.h. Højeste punkt er Stavrehøj i pladsens sydlige ende, der når en højde på 12 m.o.h. Pladsen ligger på overgangen mellem Hindsholm og den markante halvø Skoven, der sammen med Hals danner rammerne omkring Gabet og indsejlingen til Odense Fjord. Topografisk afgrænses området af Rødsbæk. Den løber øst om Mesinge og videre nordvestpå med retning mod Dalby bugt, hvor den sammen med Ålekisterenden danner et større vådområde "Søen" inden udløbet i Dalby bugt, i hvis inderste del der aflejres strandvolde. Området afgrænses mod syd af et mindre vandløb, der fra Pilekær løber ud i Odense Fjord lige syd for Vorhøj. Der er 1000 m til den nuværende kystlinje i Dalby bugt og 600 til kysten ved Odense Fjord.

Jordbund Moræneler

Undersøglesaktivitet

Komplekset er afsøgt af tre detektorførere i perioden 2014-2016. Den østligste del af pladsen er p.t. den mest intensivt afsøgte.

Antal metalgenstande 92

Kronologisk spredning Førromersk jernalder-middelalder

Ældre fund 1

Fund fra undersøgelsesperioden 38

Areal 48 ha

Relation til middelalderbebyggelse

Pladsen ligger 800 m vest for Mesinge kirke på et område, der i Christian V matrikel omtales som Gammel Tofte.

Afstand til købstad

19 km nordøst for Odense

Relation til infrastruktur / kommunikationsnet

Fundkomplekset ligger ved foden af den markante halvø "Skoven", der sammen med Hals flankerer Gabet - den relativt smalle indsejling til Odense Fjord. Fundene fordeler sig på begge sider af vejen fra Mesinge mod Midskov og Lodshuse. Stavrehøjgård har i forhold til de fleste øvrige detektorpladser i Bjerge herred en ganske kystnær beliggenhed.

Relation til andre lokaliteter

Tre nu bortpløjede gravhøje har ligget ved Stavrehøj (080108-58-60). På halvøen Skoven er der påtruffet to vikingetidsgrave (-13 og -47).

Markører

Varme håndværk: 1 delvist smeltet fibel, 1 sølvbarre, 3 bronzebarrer, smelteklumper bronze og bly/tin

Kolde håndværk: 1 tenvægt, 1 hvæssesten

Handel: 2 bipolære vægtlodder, 4 tabletformede vægtlodder, 4 dirhemklip (2 fra samme mønt)

Smykker og andet beklædningsudstyr: 13 fibler, ringnål, 2 perlespredere, 3 remender, 3 remspænder, 1 kolbearmring fragment

Redskaber og værktøj: 2 vendiske knivskedebeslag, del af formodet hundeseletøj, 1 tenvægt, 1 hvæssesten

Militaria: Ingen fund

Rideudstyr: Forgyldt seletøjsbeslag

Råmaterialer: 1 sølvbarre, 3 bronzebarrer, smelteklumper bronze og bly/tin

Import: 2 emaljefibler, karolingisk import omdannet til beslag

Særlige genstande: Bersærkfigur fra ringnål (Beck 2016c), unik rhombeformet skålfibel, 2 perlespredere, drejeled sandsynligvis til hundeseletøj, forgyldt remendebeslag måske fra seletøj (flere identiske stykker kommet til efter afslutning af indsamling).

Generelt

Pladsen er endnu ikke endelig afgrænset. Der er forholdsvis mange særprægede genstande og fund af høj kvalitet. Blandt andet bersærkfiguren, seletøjsdelen og det omdannede karolingiske stykke. Den delvist smeltede fibel, barrerne og et ganske højt antal smelteklumper peger på metalhåndværk på pladsen.

Bonitet 16-22. To interessante lokalitetsnavne - Stavrehøj og Vorhøj - indenfor fundkomplekset, kan understøtte pladsfunktioner der blandt andet har involveret overvågning/varsel. (Christensen, L. 2010: pp. 96 og 165) Med en strategisk placering på overgangen mellem Hindsholm og Skoven på et sted, hvor der ikke er meget mere end 700 m tørt land, kan der måske også ses en sammenhæng med gravfundene fra spidsen af Skoven (080108-13 og 080108-47).

Fig. 28: ØFM 579x73
foryldt remsbeslag.
Mål: 3,2x2,5 cm.
Foto: Malene Beck

Fig. 29: ØFM
579x9
perlespreder,
sølv. Mål: 2,5x1,9
cm. Foto: Malene
Beck

Fig. 30: ØFM 579x51, atypisk rhombeformet
skålfibel. Mål: 5,5x3,8 cm. Foto: Malene Beck

Fig. 31: ØFM 579x31, del af (hunde)seletøj?
Rester af svirvel ses i dyrets mund. Længde:
Foto: Malene Beck

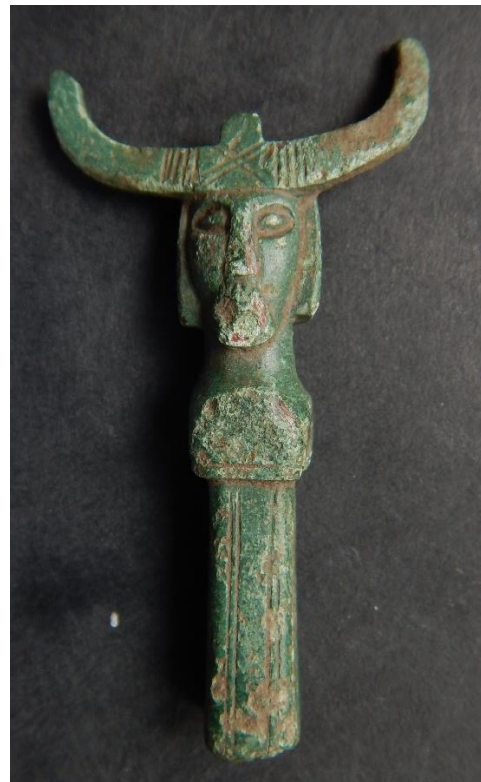

Fig. 32: ØFM 579x50, bersærkfigur, hoved til
ringnål. Højde: 5,2 cm. Foto: Malene Beck

080109 Munkebo sogn

Detektorfund/metalfund Munkebo sogn

080109-107: Låddenhøj, fragment af hjalteformet spænde vikingetid

080109-127: (ØFM 406) Skålholmgård, fuglefibel, ringspænde ældre middelalder, 3 smelteklumper bronze

080109-128: (ØFM 407) Tornø, kort ligearmet fibel yngre germansk jernalder, 2 urnesfibler fragmenter ældre middelalder

080109-139: (ØFM 139) Møllelavet, korsformet fibel ældre germansk jernalder, kort ligearmet fibel, remspænde yngre germansk jernalder, støbeaffald bly/tin

080109-161: (ØFM 885) Munkebo bakke syd, kort ligearmet fibel, pladefibel yngre germansk jernalder, hjalteformet fibel fragment vikingetid, tenvægt

080109-163: (ØFM 907) Møllelavet vest, kort ligearmet fibel, fuglefibel, 3 pladefibler, fibel ubestemt yngre germansk jernalder, urnesfibel, skivefibel ældre middelalder, 3 tenvægte, smelteklumper bronze og bly/tin

Kompleksets navn: Vesterskov Nord/Trellerup

Lokalitetsnr. 080109-36, 57

Topografi – herunder relation til vand

Fundkomplekset ligger på en svagt kuperet moræneflade 5-10 m.o.h. 600 m vest for pladsen definerer Geelså en topografisk afgrænsning. Syd for området danner større overdrevs- og vådbundsarealer omkring Østergård et naturligt skel. Herigennem løber også det mindre vandløb Skjoldmoserenden med udløb i Kertinge Nor, der udgør den naturlige afgrænsning mod øst. 500 m nord for pladsen ligger den vestligste udløber af de markante randmorænebakker, der løber nord om fjorden mellem Dræby og Kerteminde. Nordvestpå ændrer landskabet sig fra forholdsvis flad moræneflade til smeltevandsslette op mod Odense Fjord.

Jordbund Moræneler

Undersøgelsesaktivitet

Pladsen er systematisk afsøgt i perioden 2012-2016 dog kun med registrering af søgespor på den østlige del af området. Det er to forskellige detektorhold, der har afsøgt den vestlige og østlige del af pladsen.

Antal metalgenstande 276

Kronologisk spredning Ældre bronzealder – efterreformatorisk tid

Ældre fund 5

Fund fra undersøgelsesperioden 145

Areal 38 ha

Relation til middelalderbebyggelse

Fundkomplekset ligger 1,8 km vest for V. Kærby og 2 km syd for Dræby og er altså ikke knyttet direkte op på en eksisterende middelalderlandsby. Ved Trellerup har der dog ligget en landsby og hovedgård af samme navn, erhvervet og nedlagt af Ulriksholm i 1640'erne. Ved detektorafsøgningerne er der blandt andet fundet et 1300-tals seglstampe tilhørende "Lave Jonsson".

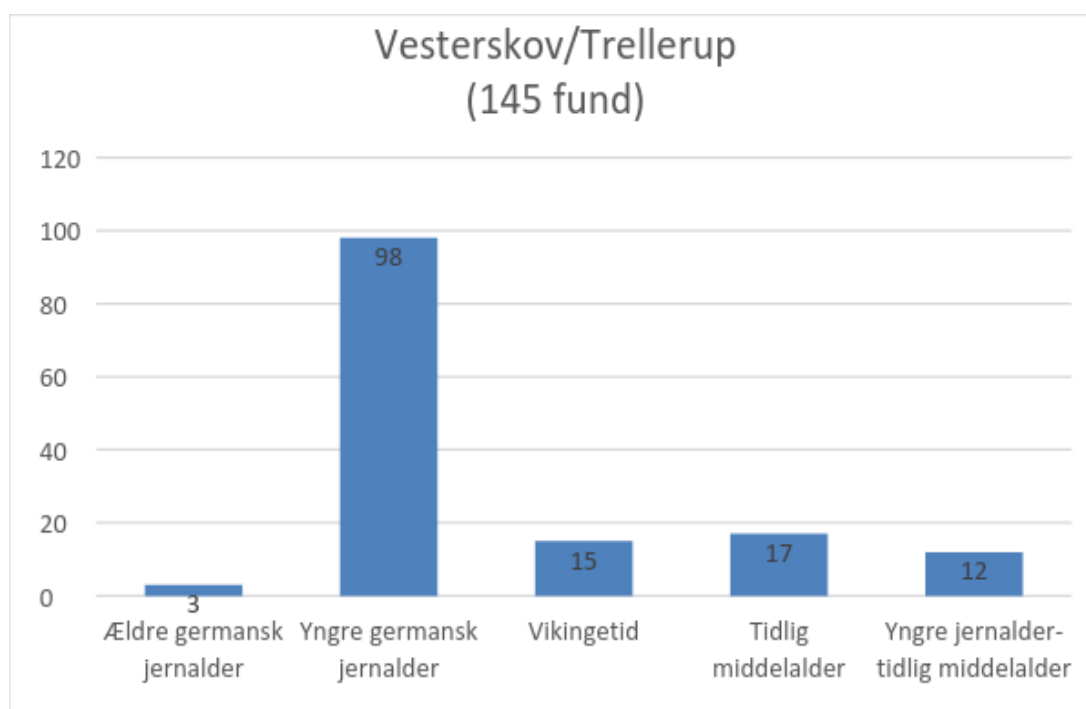
Afstand til købstad 10 km nordøst for Odense

Relation til infrastruktur / kommunikationsnet

Fundkomplekset fordeler sig på begge sider af vejforløb, der løber sydpå fra Dræby/Munkebo og syd for pladsen enten kan følges mod Kølstrup eller vestpå mod et spang ved Østergård og dermed med retning mod V. Kærby. På O1 kortet ses 300 meter nord for pladsen en nedlagt vej, der løber ud til vestkysten af Kertinge Nor. Vejforløbet rammer kysten lige nord for en markant kystklint ved det topografisk mest oplagte sted for en landingsplads ved norets vestende. Samme vejforløb har tilsyneladende fortsat mod nordvest med retning mod vejforløbet, der krydser Geelså nord for V. Kærby.

Relation til andre lokaliteter

Fundkomplekset ligger 1,5 km syd for Dræby-komplekset. 700 m nord for pladsen ligger endnu et fundområde ved Møllelavet. Der er gjort skeletfund ved Galgebakken – et gammelt rettersted, lige ved fundkompleksets østlige grænse (080109-37). 300 m nordøst for pladsen er der fundet en brønd og bygningsspor fra middelalderen (080109-98 og 162). 800 meter mod nord er der gjort flere detektorfund fra samme periode (080109-163).

Tabel 4: Den kronologiske fordeling af metalfund fra Vesterskov/Trellerup komplekset.

Markører

Varme håndværk: Fragment af sølvbarre, 1 sølvsmelteklump, 1 støbetap bronze, smelteklumper bronze og bly/tin

Kolde håndværk: 5 tenvægte

Handel: 1 bipolært, 4 tabletformede vægtlodder, 1 penning Harald Hen, 3 stykker sølvklip

Smykker og andet beklædningsudstyr: 99 fibler, 2 perler af sølv og bronze, 3 hængesmykker, remendebeslag

Redskaber og værktøj: 5 tenvægte, 3 vendiske knivskedebeslag

Militaria: Pyramideformet sværdknap yngre germansk jernalder, sværdknap vikingetid, dupsko ældre middelalder

Rideudstyr: Korsformet seletøjsbeslag, stigbøjlebeslag vikingetid - ældre middelalder

Råmaterialer: Fragment af sølvbarre, 1 sølvsmelteklump, 1 støbetap bronze, smelteklumper bronze og bly/tin

Import: 4 emaljefibler, muligt insulært skrinbeslag, dreirundelfibel

Særlige genstande. 3D hestelignende dyrefigur i sølv, forgyldt Dreirundelfibel, fragment af rygknapfibel yngre germansk jernalder, "skæbneklæde" hængesmykke i sølv, taskeformet hængesmykke i sølv, thorshammer, insulært skrinbeslag fragment vikingetid, sølvkrucifiks ældre middelalder

Generelt

Komplekset fremstår som to koncentrationer af fund på hver side af Kølstrupvej. Komplekset er ikke endelig afgrænset mod nord, syd og øst. Fundfordelingen tyder på, at den vestlige udstrækning er afklaret. Hvor dateringsprofilen vest for vejen er domineret af fund fra yngre germansk jernalder er billedet øst for vejen hovedsagelig præget af fund fra vikingetid og ældre middelalder. Det er også her, at den middelalderlige hovedgård Trellerup har ligget. Der er sandsynligvis tale om samme plads, men i flere faser og måske med ændrede funktioner. Ud af 85 fibler fra yngre germansk jernalder er de 53 næbfibler (62%). Der er tidligere fremsat en arbejdshypotese om at det kunne dreje sig om en gravplads (Feveile. 2016a:18) alternativt kunne forklaringen også være, at pladsens har fungeret som værkstedsplads, hvor man har specialiseret sig i netop denne type fibler. Der er fundet en enkelt romersk denar på pladsen. Boniteten varierer fra 12 til 20. Højeste bonitet findes ved fundkoncentrationen vest for vejen hvor langt størstedelen af fundene dateres til yngre germansk jernalder.

Fig. 33: ØFM 462x52, Dreirundelfibel med rester af forgyldning. Længde: 4,3 cm. Foto: Claus Feveile.

Fig. 34: ØFM 462xx82, dyrefigur, sølv. Mål: 1,9x1,8 cm. Foto. Claus Feveile.

Fig. 35: ØFM 462x61, bipolært vægtlod med svastika på begge poler. Diameter 2,2 cm, højde 1,5 cm. Vægt 33 g. Foto: Claus Feveile

Fig. 36: ØFM 462x91, hængesmykke "skæbneklæde"? Sølv. Mål med øsken: 2,1x1,2 cm. Foto: Claus Feveile

Fig. 37: ØFM 531x58, fragment af stort forgyldt beslag med gribedyrsornamentik i dyb relief. Insulært? Mål: 4 x 2,8 cm. Foto: Malene Beck

Fig. 38: ØFM 531x7, fuglefibel. Længde 2,8 cm. Foto: Flemming Wedell

Fig. 39: ØFM 531x6, sølvkrucifiks. Højde: 4,7 cm. Foto: Flemming Wedell.

Kompleksets navn: Dræby

Lokalitetsnr. 080109-129, 139, 164

Topografi – herunder relation til vand

Fundkomplekset fordeler sig nord og syd for Dræby på de flade udløbere af de markante randmoræner 0-8 m.o.h., der adskiller Kerteminde og Odense fjord. Fundkompleksets nordlige afgrænsning er samstemmende med en topografisk naturlig grænse, hvor morænen møder engområder/tidligere havbund i kote 0. 1 km vest for pladsen løber Geelså som naturligt topografisk skel. I dag er afstanden til Odense fjord mellem 1,3 og 1,6 km, mens Kertinge Nor ligger godt en kilometer sydøst for pladsen. Helt andre forhold har dog været gældende i yngre germansk jernalder-ældre middelalder, hvor et lavvandet område med småholme (Vigerø, Lindø, Langholm, Tornholm, Egholm, Espø og Kulsø) strakte sig helt ind under kysten ved Dræby. Holmene og landtangen Dræby Fed har dannet en afskærmning mod Odense fjord.

Jordbund

Moræneler

Undersøgelsesaktivitet

Arealerne syd for Dræby er afsøgt i årene 2011-2014 af flere forskellige detektorførere, alle genstande opmålt med GPS men der er ikke registreret rutespor. Arealet nord for Dræby er intensivt og systematisk afsøgt af en detektorfører i 2017 med registrering af rutespor

Antal metalgenstande

175

Kronologisk spredning

Bronzealder – efterreformatorsk tid

Ældre fund

6

Fund fra undersøgelsesperioden

60

Areal

46 ha

Relation til middelalderbebyggelse

Fundkomplekset ligger fordelt nord og syd for Dræby.

Afstand til købstad

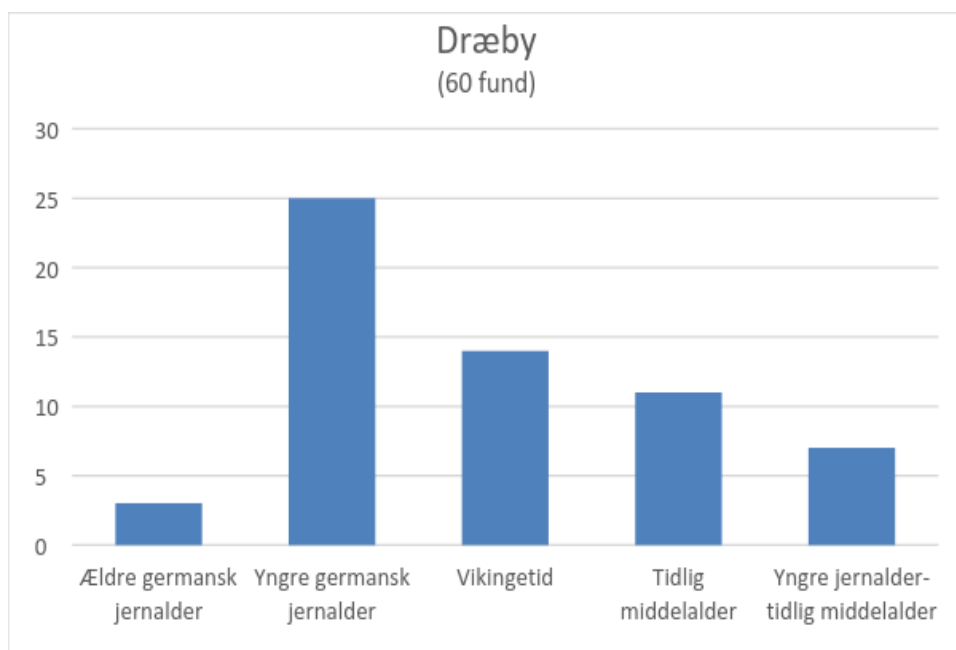
Pladsen ligger 10 km nordøst for Odense

Relation til infrastruktur / kommunikationsnet

Pladsen ved Dræby ligger infrastrukturelt set godt i forhold til både land- og vandkommunikation. Fundkomplekset ligger fordelt på begge sider af det gamle vejforløb mellem Munkebo og Vester Kærby videre ind mod Odense. Syd for Dræby splitter vejen op og en gren løber ud mod Kertinge Nor. Dræby ligger, hvor landtangen mellem Odense og Kerteminde fjord er smallest, og et dragsted, der vurderet ud fra topografiske kriterier kan have ligget øst for pladsen, har kunnet sikre kontakt mellem de to fjorde.

Relation til andre lokaliteter

Den store Vester Kærby plads ligger godt 1,5 km mod sydvest langs samme vejforløb som Dræby-pladsen. 1 km sydvest for Dræby ligger et mindre fundområde ved Møllelavet og 1,5 km syd for ligger Vesterskov/Trellerup komplekset. Tomten af hovedgården Dræbygård ligger i Dræbys vestlige udkant (-33).

Tabel 5: Den kronologiske fordeling af metalfund fra undersøgelsesperioden, Dræbykomplekset.

Markører

Varme håndværk: 1 patrice/model yngre germansk jernalder, 1 sølvsmelteklump, 1 støbetap bronze, smelteklumper bronze og bly/tin

Kolde håndværk: 4 tenvægte

Handel: 1 tabletformet, 1 tøndeformet vægtlod, 1 muligt lod, 1 engelsk penning vikingetid, 2 1000-tals sølvmonter

Smykker og andet beklædningsudstyr: 42 fibler, 1 remendebeslag

Redskaber og værktøj: 1 patrice, 4 tenvægte, 1 nøgle

Militaria: Sværdknap ældre middelalder

Rideudstyr: Stigbøjlebeslag vikingetid

Råmaterialer: 1 sølvsmelteklump, 1 støbetap bronze, smelteklumper bronze og bly/tin

Import: 1 emaljefibel.

Særlige genstande: Meget flot patrice, 3 vikingetidsmønter, skivefibel i jellingestil, stigbøjlebeslag i mammenstil, to særprægede fuglefibler – den ene i forgyldt sølv.

Generelt

Fundene fordeler sig i to koncentrationer nord og syd for Dræby over en strækning på næsten 1000 meter. Den nuværende bebyggelse i Dræby dækker uden tvivl en del af fundkomplekset. Pladsens udstrækning mod syd og nord er veldefineret på baggrund af topografi og søgespor, men den er langt fra afgrænset mod vest og øst, her skyldes afgrænsningen alene søgeforhold.

Boniteten varierer mellem 15 og 19, en enkelt matrikel ved pladsens sydlige afgrænsning er dog helt nede på 10. Stednavnet Dræby – glda. drægh – navngiver den smalle landtunge og muligheden for at der har været et dragsted (Christensen, L. 2016:10) mellem de to fjorde – mest sandsynligt lige øst for Dræby.

Fig. 40: ØFM 405x39, fuglefibel? Sandsynligvis omarbejdet beslag. Mål: 3,6 x 2,8 cm.
Foto: Claus Feveile

Fig. 41: ØFM 404x36, skivefibel, jellingestil, rester af forgyldning. Diameter 2,6 cm. Foto: Claus Feveile

Fig. 42: ØFM 911x10, patrice. Mål: 3,6 x 1,9 cm. Foto: Malene Beck

Kompleksets navn: Munkebo Bakke

Lokalitetsnr. 080109-120, 155

Topografi – herunder relation til vand

Pladsen har en meget markant beliggenhed på toppen af Munkebo Bakke 49-54 m.o.h. Bakken danner i sig selv den naturlige topografiske afgrænsning af komplekset. Munkebo Bakke indgår som den højeste i rækken af randmorænebakker, der løber fra Kerteminde mod Dræby og adskiller Odense og Kerteminde Fjord. Der er i luftlinje ca. 1000 meter til Odense Fjord mod nord og en tilsvarende afstand til Kerteminde Fjord/Kertinge Nor mod syd. Fra bakketoppen kan man overskue store dele af Odense Fjord – herunder indsejlingen ved Gabet. Man kan tilsvarende overskue hele Kerteminde Fjord og Kertinge Nor samt se Storebælt. På samme vis har man et godt udblik over de omkringliggende landskaber.

Jordbund Moræneler med et stort indhold af grus og indtil 0,80 m store sten.

Undersøglesaktivitet

Pladsen blev opdaget af en detektorfører. Efterfølgende er dele af området udgravet. Foreløbigt er der afdækket knap 3000 m². Der er p.t. undersøgt 3 langhuse af trelleborgtype. Det længste 28 m langt. Desuden er der udgravet et grubehus og dele af en kraftig indhegning. Med forbehold for det ganske beskedne areal, der er undersøgt, tyder meget på, at der er tale om et større gårdsanlæg i en eller to faser (Beck 2016a).

Desuden er der konstateret spor efter bebyggelse fra neolitikum-jernalder i området. Områderne omkring de udgravede arealer er delvist afsøgt med detektor. Der er fundet en del jernslagge og jernbarrer samt redskaber, der tolkes som muligt smedeværktøj i forbindelse med udgravningen. En egentlig smedje er ikke lokaliseret endnu.

Antal metalgenstande	97
Kronologisk spredning	Bronzealder, romersk jernalder – ældre middelalder
Ældre fund	2
Fund fra undersøgelsesperioden	90 (en del jerngenstande fra udgravningerne er fundet i vikingetidig kontekst men ikke færdigkonserveret og bestemt)
Areal	16 ha

Relation til middelalderbebyggelse

Munkebo kirke ligger 1500 m sydvest for pladsen. 2 km øst for pladsen ligger Drigstrup kirke på den næste morænebakke.

Afstand til købstad

13,8 km nordøst for Odense

Relation til infrastruktur / kommunikationsnet

Pladsen har en åbenlyst oplagt placering, når det gælder overblikket over trafik til både lands- og vands. Nedenfor bakken mod vest lå formentlig en sejlspærring på overgangen mellem Kerteminde Fjord og Kertinge Nor. Ved bakkens sydlige fod løber vejforløbet mod Dræby og Vester Kærby. Et mindre vejforløb krydser hen over bakkens vestlige side og ud til kysten ved Odense Fjord. Marknavnet "Varehøys agre" indikerer, at bakken også har fungeret som et led i et varslingssystem.

Relation til andre lokaliteter

De to nærmeste detektorpladser i luftlinje er Over Kærby og Tofte Agre på den modsatte side af fjorden, begge ligger i en afstand på ca. 3 km. Især på vestsiden og sydsiden af Munkebo bakke er der flere steder konstateret spor efter bebyggelse fra ældre jernalder - middelalder i forbindelse med diverse udstykninger og jordarbejder (080109-47, 50, 52, 101, 103, 106, 117, et par urnegravpladser fra ældre jernalder er også registreret -9, 14, 70). Desværre alt sammen uden egentlige udgravninger eller mere præcise dateringer. 400 m sydvest for pladsen er der tidligere fundet et hjalteformet spænde (080109-107).

Markører

Varme håndværk: 2 fragmenter af sølvbarrer, jernslagge, 2 mulige jernbarrer, 1 jernredskab til finsmedning? 8 klinknagler, smelteklumper bronze

Kolde håndværk: Synål, tenvægt (ler), jernkile, skebor

Handel: 2 tabletformede, 2 bipolære og 1 fladt tøndeformet vægtlod, 1 karolingisk denar, 1 Ribe KG4, 4 hele dirhems, 12 dirhemklip, 2 møntblanket fragmenter, 5 sølvklip (del af snoet armring blandt andet)

Mønter: 1 karolingisk denar, 1 ribemønt, 4 hele dirhems, 12 dirhemklip,

Smykker og andet beklædningsudstyr: 6 fibler, 2 ringnåle vikingetid, 2 fragmenter af dragtnåle, fragment af armring 1 remendebeslag, 5 glasperler,

Redskaber og værktøj: Synål, tenvægt (ler), skebor, jernkile, jernnøgle, bronzesnøgle

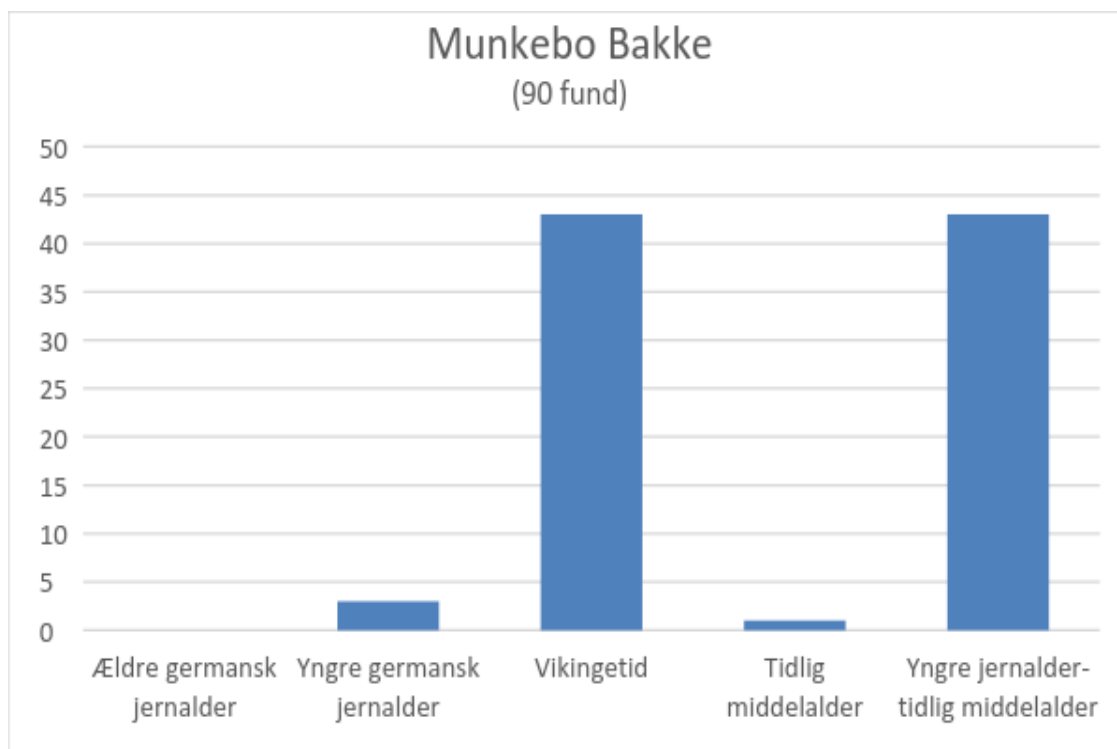
Militaria: Sværdknap vikingetid

Rideudstyr: Pigspore jern, vikingetid

Råmaterialer: 2 mulige jernbarrer, 2 fragmenter af sølvbarre, 12 dirhemklip, 2 sølv møntblanketter, 5 sølvklip

Import: Ingen fund

Særlige genstande: Sølvdepot, pigspore, ringnål med dyrehoved i borrestil, skjoldbuleformet fibel yngre germansk jernalder, 1 Ribe KG4 (Moesgaard og Feveile 2018), 1 800-tals dirhem (hængesmykke), 1 karolingisk denar (hængesmykke), sværdknap

Tabel 6: Den kronologiske fordeling af metalfund fra undersøgelsesperioden på Munkebo Bakke

Generelt

Inventarer fra Munkebo Bakke er ikke helt sammenligneligt med de øvrige detektorpladser da en del af metalfundene er gjort i forbindelse med udgravning – særligt jerngenstandene adskiller den fra de øvrige komplekser og det store antal jerngenstande er også årsagen til den ganske store mængde bredt daterede fund. Pladsens generelle datering taget i betragtning er der dog næppe tvivl om, at en stor del af jerngenstandene kan tilskrives vikingetidsbebyggelsen på bakken. Pladsen har den mest markante beliggenhed af de kendte detektorlokaliteter i Bjerge herred. Bebyggelsen ligger placeret mellem to bronzealderhøje og har været synlig over store afstande. De hvidkalkede bygninger der indtil foråret 2018 lå på bakken sås tydeligt på op til 6 km's afstand. Munkebo Bakke har en geografisk meget central placering i forhold til begge fjorde, og det er nærliggende at opfatte den som et sted med central funktion i forhold til forståelsen af infrastruktur og måske også dominans i området. Både genstandsmaterialet men også de hidtidige udgravninger indikerer, at pladsen modsat mange af de øvrige detektorpladser, har haft en forholdsmæssig kort levetid sandsynligvis fra sidst i 800-tallet til udgangen af 900-tallet. Pladsens opståen og forsvinden kan måske knyttes sammen med udviklingen eller ændringen af magtstrukturer i området. Bonitet 15-17. Pladsen ligger på "Varehøys Agre".

Efter undersøgelsens afslutning er komplekset vokset ganske voldsomt i både areal og fundmængde. Således er der ved indgangen til 2019 registreret ca. 100 nye fund fra undersøgelsesperioden. I

forhold til den kronologiske fordeling er yngre germansk jernalder bedre repræsenteret men det er fortsat vikingetid, der dominerer, mens der stort set ikke er fund fra ældre middelalder.

Fig. 43: ØFM 732, Sølvklipdepot fundet 2015. Flere sølvklip og mønter der sandsynligvis hører til depotet er fremkommet i 2018. Foto: Villy Nielsen

Fig. 44: ØFM 732x18, KG4 udmøntet i Ribe i det tidlige 800-tal (Moesgaard 2018). Foto: Villy Nielsen

Fig. 45: ØFM 732x105, fibel udformet som en skjoldbule, med kraftig fortinning. Diameter 2,9 cm. Foto: Villy Nielsen

080110 Revninge sogn

Detektorfund/metalfund i Revninge sogn

080110-30: Pilemose, Svend Estridsen penning, korsformet bronzenitte

080110-39: Revninge Kirkegård, forgyldt bronzeamulet med kristusbillede, middelalder

080110-66: (ØFM 653) Enghavegård, pladefibel fragment yngre germansk jernalder

080110-71: (ØFM 894) Glenbjerggård, skivefibel vikingetid

080110-72: (ØFM 898) Revningegård, urnesfibel, snørenål ældre middelalder

Kompleksets navn: Tornelund

Lokalitetsnr. 080110 - 53

Topografi – herunder relation til vand

Fundkomplekset ligger på en svag bakkekam i et fladt slettelandskab 9-11 m.o.h. Pladsen afgrænses mod vest af Pilemosen og Vejlebækken, der løber nordpå med udløb i Kerteminde Fjord godt 2 km nord for pladsen. Mod syd danner vådområderne i Gammelmosen – Vesterskov og Nordskov et naturligt topografisk skel i det ellers ret flade landskab. Mod nord afgrænser et lille nu rørlagt vandløb det næs, som pladsen ligger på. Der er i luftlinje lige langt til Storebæltskysten og det inderste af Kertinge Nor – 3,7 km.

Jordbund Moræneler

Undersøglesaktivitet

Pladsen er systematisk afsøgt af en detektorfører gennem sæsonerne 2014-2016.

Antal metalgenstande 74

Kronologisk spredning yngre romersk jernalder – ældre middelalder

Ældre fund 3

Fund fra undersøgelsesperioden 60

Areal 14 ha

Relation til middelalderbebyggelse

Fundkomplekset ligger 1,3 km vest for Revninge kirke.

Afstand til købstad

16 km nordvest for Odense.

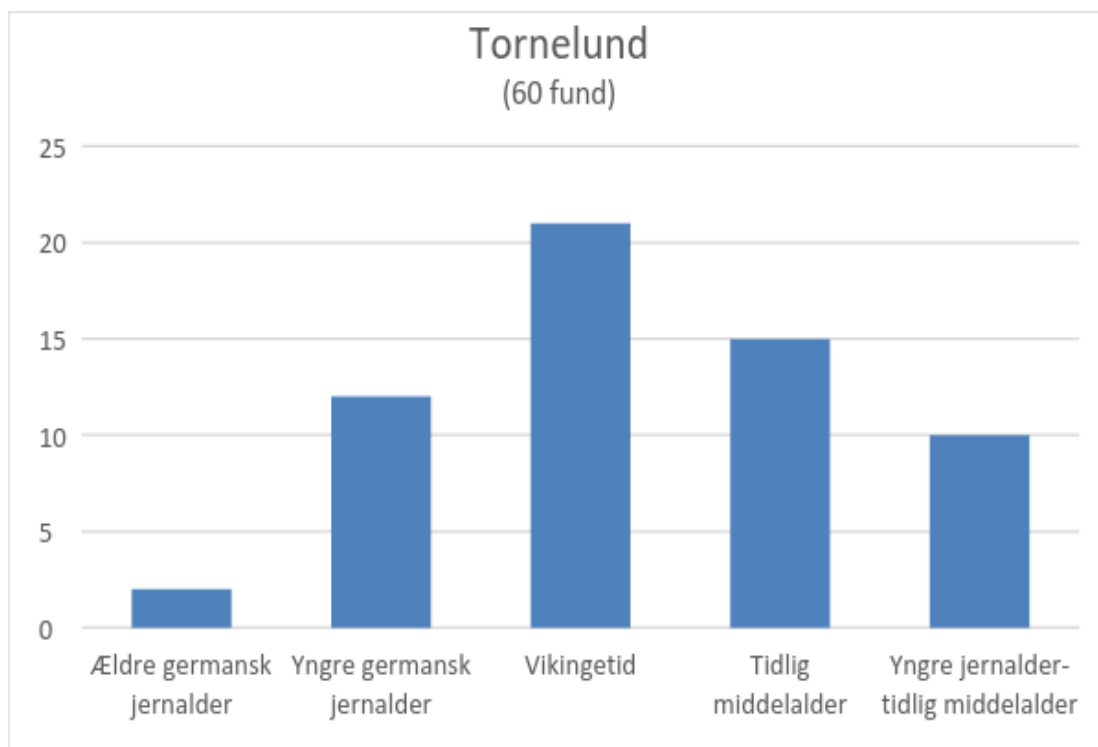
Relation til infrastruktur / kommunikationsnet

Som fundspredningen tegner sig ligger pladsen afgrænset mellem Vejlebækken og det gamle vejforløb mellem Rynkeby og Revninge.

Relation til andre lokaliteter

Tornelundkomplekset ligger centralt placeret i forhold til pladserne Ålykke, Rynkeby og Gammeltoften/Ladby med en afstand på 2 km til dem alle tre. Omtrent 1 km sydvest for Tornelund ligger det mindre fundområde ved Tvinde.

Lige syd for fundkoncentrationen er der i forbindelse med kloakering ved Pilemosen (080110-30/OBM6717) fundet gruber og kulturlag med en datering til ældre romersk jernalder. Der er desuden gjort metalfund fra germansk jernalder-vikingetid i form af en korsformet bronzenitte og en Svend Estridsen penning omdannet til hængesmykke.

Tabel 7: Den kronologiske fordeling af metalfund fra undersøgelsesperioden på Tornelundkomplekset.

Markører

Varme håndværk: 1 sølvbarre, 1 støbetap bronze

Kolde håndværk: 3 tenvægte

Handel: 1 bipolarært, 2 tabletformede vægtlodder, 2 hele dirhem (smykker), 1 dirhemklip, 1 styca

Smykker og andet beklædningsudstyr: 27 fibler, 5 hængesmykker, 3 remendebeslag, 1 remspænde

Redskaber og værktøj: 4 nøgler, 2 vendiske knivskedebeslag

Militaria: 1 dupsko ældre middelalder

Rideudstyr: 1 stignøjleslag, 1 remdeler, 1 sporepig vikingetid-ældre middelalder

Råmaterialer: 1 sølvbarre, 1 støbetap bronze

Import: 2 emaljefibler

Særlige genstande: Revningefiguren, 1 styca 6-800 tal Northumbria, 1 sølvhængesmykke/skæbneklæde, 1 dirhem omdannet til hængesmykke, 1 dirhem omdannet til skjoldamulet vikingetid, 1 tredimensionel fuglefigur ældre middelalder

Generelt

Pladsen er topografisk klart afgrænset mod vest. 080110-30 indikerer, at pladsen givetvis fortsætter et stykke mod syd. Fundspredningen er ikke sikkert afgrænset mod nord og øst. Den nuværende afgrænsning skyldes her primært søgehistorikken. Fundkomplekset indeholder forholdsvis mange særprægede genstande blandt andet Revningefiguren (Feveile 2015), men også en styca, et skæbneklædehængesmykke og en dirhem omdannet til skjoldamulet hører til blandt mere sjældent sete fund. Bonitet 17-20.

Fig. 46: ØFM 383x2, Revningefiguren. Hængesmykke i forgyldt sølv (Feveile 2015). Foto: Flemming Wedell.

Fig. 47: ØFM 383x11, Beslag. Mål: 1,8 x 1,8 cm. Foto: Claus Feveile

Fig. 48: ØFM 383x36, skjoldamulet med ophængningshul, tildannet ved klipning og hamring af en dirhem. Diameter 1,8 cm. Foto: Claus Feveile

Fig. 49: ØFM 383x20 tredimensionel fuglefigur med lang nakkelok. Ældre middelalder. Mål: 1,6 x 1,6 x 0,7 cm. Foto: Claus Feveile

Fig. 50: ØFM383x54 Gudslam. Diameter 2,5 cm. Foto: Malene Beck

Fig. 51: ØFM 383x55. Styca, Northumbria 600-800 tal. Foto: Malene Beck

080111 Rynkeby sogn

Detektorfund/metalfund Rynkeby sogn

080111-21: Rynkeby, fibel yngre germansk jernalder

080111-22: Illemose. Våbenofferfund, skjoldbuler, spyd- og lansespidsler, sværdklinger, seletøj, yngre romersk jernalder

080111-26: Rynkeby, Guldfingerring (Albrechtsen 1960)

080111-39: Brabæk mose, Sværd, jernalder

Kompleksets navn: Urup

Lokalitetsnr. 080111-63, 65

Topografi – herunder relation til vand

Komplekset ligger på toppen af og ned ad den østlige skråning på en velafgrænset morænebakke 20-23 m.o.h. Morænebakken er til alle sider omgivet af større og mindre mose- og vådområder. Mod vest og sydvest de store moseområder ved Illemose, Brabæk Mose og Urupdam med den gennemgående Geels å.

Jordbund Moræneler og sen-glacial ferskvandssand.

Undersøgelsesaktivitet

Systematisk afsøgt i 2012 og 2013. Området øst for Urup (-65) kun afsøgt som mindre arealer i marts 2012.

Antal metalgenstande 34

Kronologisk spredning yngre germansk jernalder – efterreformatisk tid

Ældre fund 0

Fund fra undersøgelsesperioden 20

Areal 20 ha

Relation til middelalderbebyggelse

Fundene ligger primært øst for gårdene i Urup, der er en –torp bebyggelse dannet i vikingetid eller middelalder, udflyttet fra Rynkeby, der ligger 1,3 km mod nord.

Afstand til købstad

13,8 km øst for Odense.

Relation til infrastruktur / kommunikationsnet

Flere vejforløb mødes i Urup. Vestfra kommer vejforløb fra Birkende, nordfra Rynkeby og sydøstover løber vejen mod Ullerslev. Urup ligger dermed langs samme øst-vest-gående hovedfærdselsåre over Fyn som Marslev, Birkende, Ullerslev m.fl. (Henriksen 2002).

Relation til andre lokaliteter

900 meter sydvest for Urup ligger voldstedet Borresholm (080111-13)

Markører

Varme håndværk: Ingen fund

Kolde håndværk: 4 tenvægte

Handel: 1 tabletformet vægtlod, 1 stk. guldklip, 1 karolingisk denar

Smykker og andet beklædningsudstyr: 11 fibler

Redskaber og værktøj: Ingen fund

Militaria: Ingen fund

Rideudstyr: Ingen fund

Råmaterialer: 1 guldklip

Import: Ingen fund

Særlige genstande: Karolingisk denar og guldklip

Generelt

Fundkomplekset hører indtil videre til de mindste i Bjerge herred, det er ikke arealmæssigt afgrænset og relativt dårligt undersøgt målt på antal afsøgningstimer.

Bonitet 16-20. Fundene breder sig p.t. over et areal på ca. 300x300 øst for Urup og derudover er der gjort to fund fra undersøgelsesperioden lige vest for Urup.

Kompleksets navn: Rynkeby

Lokalitetsnr. 080111-53, 56, 61, 62, 64, 69, 72

Topografi – herunder relation til vand

Fundkomplekset ligger i svagt bakket morænelandskab 15-20 m.o.h. Lige syd for pladsen ligger det øst-vestgående moseområde Madegaard som topografisk skel. Vådområdet afvandes til Kavslunde Å, der har udløb i Storebælt. I luftlinje er der godt 3 km mod nordvest til bunden af Kertinge Nor.

Landskabet nord for pladsen er åbent slettelandskab op til Kerteminde Fjord godt 4,5 km nordligere.

Jordbund Moræneler

Undersøglesaktivitet

Systematisk afsøgning af 080111-56 og 64 i årene 2011-2016. De øvrige lokaliteter er afsøgt med mere løs hånd indenfor samme årrække.

Antal metalgenstande 382

Kronologisk spredning ældre bronzealder, ældre romersk jernalder-
efterreformatorisk tid

Ældre fund 8

Fund fra undersøgelsesperioden 185

Areal 70 ha

Relation til middelalderbebyggelse

Fundkomplekset spreder sig primært nordøst og syd for Rynkeby i en afstand på under 200 m fra den middelalderlige kirke.

Afstand til købstad

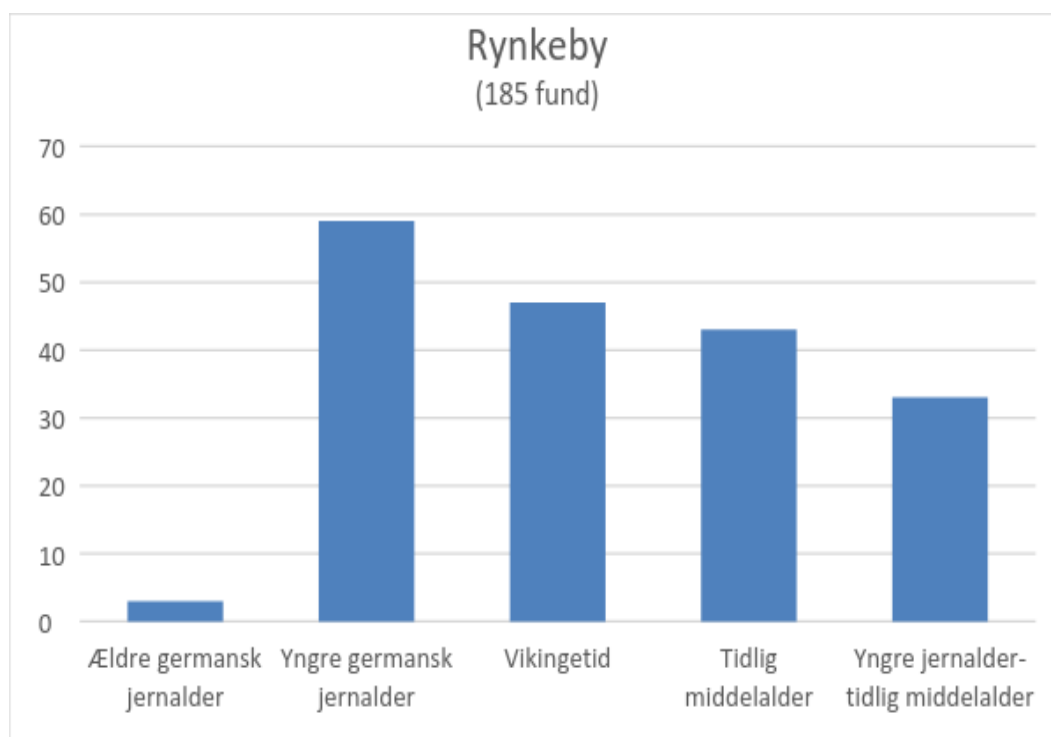
14 km øst for Odense

Relation til infrastruktur / kommunikationsnet

Flere vejforløb krydser hinanden i Rynkeby. Fra syd og sydøst løber vejen fra Ullerslev øst om eller igennem Urup. Nordøstpå løber vejen videre mod Revninge eller via Tvinde mod Ladby. Vest og sydvest ud af Rynkeby kobler vejen sammen med det gamle hovedforløb ind mod Åsum Bro.

Relation til andre lokaliteter

I den sydvestlige ende af Rynkeby er der i et moseområde fundet rester af en bronzekeddel og i det store moseområde Illemose – Brabæk mose, der løber videre ned mod Birkende, er der gjort adskillige votiv- og våbenofferfund der dog alle er ældre end undersøgelsesperioden. Blandt andet den velkendte Rynkebykeddel fra førromersk jernalder. Siden år 2000 er der foretaget prøvegravninger syd for byen, hvor spredte anlægsspor og østersøkeramik fra vikingetid-ældre middelalder er konstateret men ikke udgravet (080111-30 og 51).

Tabel 8: Den kronologiske fordeling af metalfund fra undersøgelsesperioden på Rynkebykomplekset

Markører

Varme håndværk: 2 sølvbarrer, 1 sølvbarreklip, 2 sølvsmelteklumper, 1 støbetap bronze, smelteklumper bronze og bly/tin

Kolde håndværk: 23 tenvægte

Handel: 4 tabletformede, 4 bipolarere vægtlodder, 1 dirhemklip, 2 Otto Adelheid penning, 1 Knud d. Hellige, 2 stk. klipsølv, 1 oprullet sølvtråd/ring

Smykker og andet beklædningsudstyr: 95 fibler, 5 hængesmykker blandt andet 2 thorshamre, 1 arming fragment, 1 bronzeperle, 1 perlespreder, 2 remendebeslag

Redskaber og værktøj: 23 tenvægte, 6 vendiske knivskedebeslag, 3 nøgler

Militaria: 1 dupsko ældre middelalder

Rideudstyr: 1 remdeler, 2 sporepigge, 2 stighbøjlebeslag, 2 seletøjsbeslag

Råmaterialer: 2 sølvbarrer, 1 sølvbarreklip, 2 sølvsmelteklumper, 1 støbetap bronze, smelteklumper bronze og bly/tin

Import: 4 emaljefibler, 1 karolingisk sølvbeslag fragment, muligt anglo-irsk beslag.

Særlige genstande: To identiske runde seletøjsbeslag i Jellingstil. Flot remendebeslag i Mammenstil. 2 thorshamre.

Generelt

Hovedkoncentrationen af genstande ligger nord og nordøst for Rynkeby spredt over et 300x560 m stort område. Vest og syd for byen er der mere spredte forekomster af fund. Der er dog ikke afsøgt lige længe eller systematisk over hele komplekset. Fundkomplekset er delvist dækket af den eksisterende landsby men vurderes at være afgrænset mod nordøst.

Bonitet 20-23 nord og nordøst for Rynkeby hvor hovedparten af fundene ligger. 18-22 vest og syd for byen, hvor der er mere spredt forekomst af fund. Forleddet "rink" har betydningen "mand, kriger" og kan pege på centrale funktioner i forbindelse med komplekset (Christensen, L. 2016;10)

Fig. 52: ØFM 448x31 tungeformet remsbeslag i mammenstil. Mål 4,5 x 1,8 cm. Foto: Claus Feveile.

Fig. 53: ØFM 441x9 trefliget beslag i gennembrudt arbejde. Største mål 3,7 cm. Foto: Claus Feveile

Fig. 54: ØFM 448x1 cirkulært beslag med dyr i Jellingstil. Diameter 2,4 cm. Foto: Claus Feveile

Fig. 55: ØFM 441x84 Emaljefibel med central indfatning. Diameter 1,6 cm. Foto: Claus Feveile

Fig. 56: ØFM 448x6 fragment af større beslag med karvsnitornamentik og forgyldning, muligvis genanvendt som hængesmykke. Anglo-irsk. Mål: 3 x 1,5 cm. Foto: Claus Feveile

Kompleksets navn: Tvinde

Lokalitetsnr. 0801011-59, 60

Topografi – herunder relation til vand

Fundkomplekset, der udgøres af to mindre koncentrationer nordvest og øst for Tvinde ligger på en moræneflade 10-12 m.o.h. Mod øst afgrænses området af sydvest-nordøstorienterede Pilemose hvorfra Vejlebækken løber videre nordpå med udløb i Kerteminde fjord godt 2,5 km nordligere. Et øst-vestgående eng/vådområde mellem Vejlebækken og Kertinge Nor definerer områdets afgrænsning mod nord.

Jordbund Moræneler med senglacial ferskvandssand.

Undersøglesaktivitet

Arealerne er systematisk afsøgt i perioden 2009-2014.

Antal metalgenstande 96

Kronologisk spredning Førromersk jernalder - middelalder

Ældre fund 3

Fund fra undersøgelsesperioden 34

Areal 10 ha

Relation til middelalderbebyggelse

Komplekset ligger på begge sider af Tvinde, der er udflyttet fra Rynkeby 1,6 km syd herfor.

Afstand til købstad

14,5 km øst for Odense

Relation til infrastruktur / kommunikationsnet

Tvinde er ikke noget trafikalt knudepunkt, men ligger ved ruten mellem Rynkeby og Ladby.

Relation til andre lokaliteter

Pladsen ligger 800 m. vest for Tornelundkomplekset og 1,5 km nord for Rynkebykomplekset. 300 m syd for pladsen er der fundet en guldfingerring (080111-26).

Markører

Varme håndværk: Ingen fund

Kolde håndværk: 1 tenvægt

Handel: Dirhemklip, 1 tysk mønt muligvis Heinrich II

Smykker og andet beklædningsudstyr: 23 fibler, 1 møntsmykke, 1 hængesmykke

Redskaber og værktøj: 1 tenvægt 1 vendisk knivskedebeslag

Militaria: Ingen fund

Rideudstyr: 1 stigbøjlebeslag

Råmaterialer: ingen fund

Import: Ingen fund

Særlige genstande: Ingen fund

Generelt

Fundkomplekset er langt fra afgrænset. Hovedparten af materialet daterer sig til ældre middelalder. Bonitet 17-20.

080112 Stubberup sogn

Detektorfund/metalfund i Stubberup sogn

402412-4: Sabbesborg, Ornehovedring, guld yngre romersk jernalder

401282-13: Fyns Hoved, Guldring, yngre romersk jernalder

080112-43: Korsøre, Skålformet spænde (fra grav?)

080112-45: Fyns Hoved/Baesbanke, ophugget sølv, depotfund vikingetid?

080112-46 og 89: Baesbanke, jernøkser depotfund, vikingetid (Henriksen 1994)

080112-97: Enø, Skålformet spænde, muligvis fra brandgrav

080112-125: Fyns Hoved, Møntskat (angelsaksiske, tyske, få dirhems yngste t.p.q 1017-23), vikingetid (Henriksen 1994)

080112-166: Horskærgård, klinknagler, vikingetid?

080112-200: (ØFM 830) Martofte Nord, fragment med dyreornamentik yngre germansk jernalder, bæltespænde i Limoges-emalje ældre middelalder

080112-202: (ØFM 822) Mårhøj, Ligearmet fibel fragment, vikingetid

080112-203: (ØFM 824) Ærtebjerg, pladefibel, remende yngre germansk jernalder, hængesmykke med maskemotiv vikingetid

Kompleksets navn: Scheelenborg

Lokalitetsnr. 080112-197

Topografi – herunder relation til vand

Fundkomplekset ligger på en velafgrænset langstrakt morænebakke 22-28 m.o.h. Mod øst falder terrænet brat ned mod Stubberup og moseområdet Knorhave, der har afløb nord og syd om morænebakken til det nu inddæmmede Bogensø. Nor godt 1000 meter vest for morænebakken. Noret er inddæmmet fra begyndelsen af 1800-tallet (Crumlin-Pedersen m.fl. 1996;66) men var sejlbart i forhistorisk tid og blandt andet blev der op til 1700-tallet drevet sæljagt fra mindre både, når sælerne yngede i området. Storebæltskysten ligger 2,3 km mod øst, og der er en tilsvarende afstand til den nuværende kyst ved Dalby bugt mod vest.

Jordbund Moræneler

Undersøglesaktivitet

Pladsen er systematisk afsøgt gennem flere sæsoner 2014-2017 af den samme gruppe af detektorfolk og er det absolut bedst afsøgte kompleks i Bjerger herred.

Antal metalgenstande	660
Kronologisk spredning	Ældre bronzealder – nyere tid
Ældre fund	5
Fund fra undersøgelsesperioden	240
Areal	40 ha

Relation til middelalderbebyggelse

500 meter øst for pladsen på næste morænebakke ligger Stubberup kirke. Ca. 900 meter mod vest ligger Scheelenborg, der tidligere hed Eskebjerg med et middelaldervoldsted i parken. Godset tilhørte i 1200-tallet Hvideslægtten.

Afstand til købstad

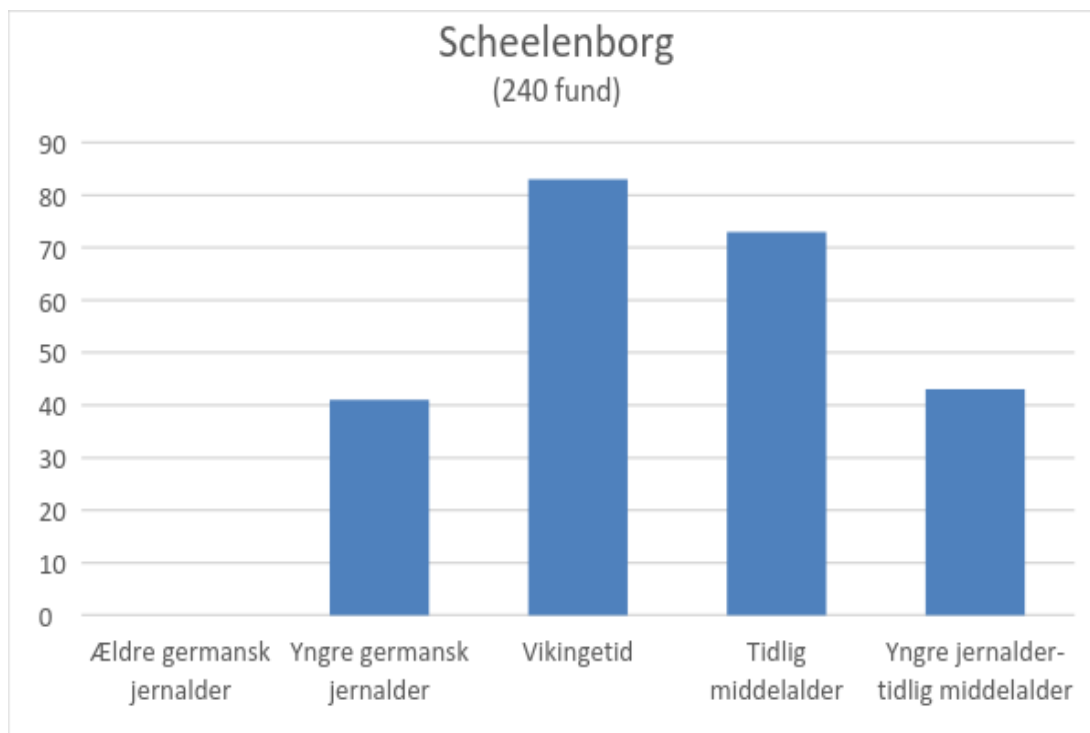
22,8 km nordøst for Odense.

Relation til infrastruktur / kommunikationsnet

På O1 kortet ses et nedlagt vejforløb fra syd (Dalby og Hersnap) mod nord hen over morænebakken og gennem den sydøstlige del af fundkomplekset. Komplekset ligger langs den primære landroute fra Fyns Hoved og sydover.

Relation til andre lokaliteter

Komplekset ved Mindegård/Hersnap ligger godt 1 km mod sydøst. Lige nord for Knorhave er der registreret flere gruber dateret til jernalder i forbindelse med anlæggelsen af jernbanen (080112-101). Et tidligmiddelalderligt voldsted ved Schelenborg/Eskebjerg ligger 1 km nordvest for pladsen (080112-172).

Tabel 9: Den kronologiske fordeling af metalfund fra undersøgelsesperioden på Schelenborgkomplekset

Markører

Varme håndværk: 1 patrice/model vikingetid, 2 bronzebarrer, 1 støbetap i bronze, mange smelteklumper i bronze, barrer og smelteklumper i bly, 1 cylinder med tabletformede stykker i bly

Kolde håndværk: 24 tenvægte, 4 tenkroge, 3 synåle, 1 skebor

Handel: 2 stk. Otto Adelheid pfennig, 1 karolingisk denar, 1 mulig sceatta, 1 dirhemklip, 4 stk. sølvklip, 7 bipolære, 4 tabletformede, 1 polyedrisk vægtlod, 4 sandsynlige vægtlodder

Mønter: 2 stk. Otto Adelheid pfennig, 1 karolingisk denar, 1 mulig sceatta, 1 dirhemklip

Smykker og andet beklædningsudstyr: 113 fibler, 3 armringe fragmenter, kædelukke, 2 hængesmykker, 8 remendebeslag, 5 remspænder

Redskaber og værktøj: 3 fragmenter af kamskinner, 7 nøgler, 16 vendiske knivskedebeslag, 1 skebor, 1 kniv, 6 hvæssesten, 24 tenvægte

Militaria: Fragment af sværdhjalte

Rideudstyr: 1 seletøjsbeslag, 1 bidselbeslag, 4 remdelere, 2 stighbøjlebeslag

Råmaterialer: 4 stk. sølvklip, 2 bronzebarrer, 1 støbetap i bronze, mange smelteklumper i bronze, barrer og smelteklumper i bly, 1 cylinder med tabletformede stykker i bly

Import: 4 emaljefibler

Særlige genstande: 3 dele af kamskinner, 1 fibel i gennembrudt arbejde Jellingstil, 1 sværdhjalte vikingetid, 1 stighbøjlebeslag i urnesstil, 1 kædelukke a la Terslev, 1 hængesmykke i Terslevstil, 3 pseudomøntfibler

Generelt

750x380 m nord-syd. Den absolut mest intensivt afsøgte detektorplads i Bjerge herred. Der er på pladsen også et meget stort indslag af middelalder og nyere tids genstande. Der er ud af en samlet fundmængde, på tæt ved 700 genstande kun fundet et enkelt fragment af en bøjlefibel fra ældre romersk jernalder og en meget slidt romersk denar. Fundinventaret har samme dateringsprofil som ses på det arealmæssigt langt mindre kompleks ved Hersnap/Mindegård men en tydelig anderledes kvalitet.

Bonitet 15-23. Den laveste bonitet på 15 ligger i en svag lavning/engsignatur midt på den nordlige del af pladsen – i dette område ses en tydeligt lavere forekomst af fund.

Fig. 57: ØFM 620x74, pladefibel i gennembrudt arbejde. Mål: 4,1 x 3,6 cm. Foto: Claus Feveile

Fig. 58: ØFM 620x446 flig af trefliget med geometrisk motiv omdannet til hængesmykke med hestefigur indridset på den glatte bagside. Længde: 2,5 cm. Foto: Malene Beck

080113 Viby sogn

Detektorfund/metalfund i Viby sogn

080113-9: Maale, to guldarmringe, vikingetid (Albrechtsen 1960, nr. 210-220)

080113-48: Enebjerg, Guldring, yngre romersk jernalder

080113-49: Viby, emaljefibel ældre middelalder, fundet ved gravearbejde

080113-103: Bøgebjerg, guldarmring, ældre germansk jernalder (Albrechtsen 1960, nr. 139)

080113-106: (ØFM 422) Gl. Hverringe, skivefibelfragment, næbfibelfragment, ubestemt fibelfragment yngre germansk jernalder, vendisk knivskedebeslag ældre middelalder.

Kompleksets navn: Gl. Måle

Lokalitetsnr. 080113-64, 122

Topografi – herunder relation til vand

Pladsen ligger i kote 8-16 i et nordvest-sydøst orienteret dalstræk i et stærkt kuperet morænelandskab. Pladsens vestlige udstrækning defineres af den 22 meter høje moræneknold Blusbjerg, hvor der ligger en gravhøj. Den vestlige afgrænsning bestemmes af moseområdet Gammelkær og endnu en morænebakke 31 m.o.h. Dalsbakke 28 m.o.h. afgrænser fundkomplekset mod sydøst og moseområderne omkring Hverringe voldsted danner den naturlige syd- og sydvestlige afgrænsning. Der er godt en kilometer til Storebæltskysten syd for pladsen.

Jordbund Moræneler med forekomst af tørv

Undersøglesaktivitet

Pladsen er systematisk afsøgt over flere sæsoner 2013-2017 af en fast gruppe detektorførere.

Antal metalgenstande 578

Kronologisk spredning yngre germansk jernalder – efterreformatorsk tid

Ældre fund 1

Fund fra undersøgelsesperioden 102

Areal 25 ha

Relation til middelalderbebyggelse

Fundkomplekset ligger godt 1 km sydøst for Vibys romanske kirke. På området har Gl. Måle landsbyen ligget. Den blev flyttet omkring 1517 til Måles nuværende placering og denne del af ejerlavet lagt under Hverringe.

Afstand til købstad

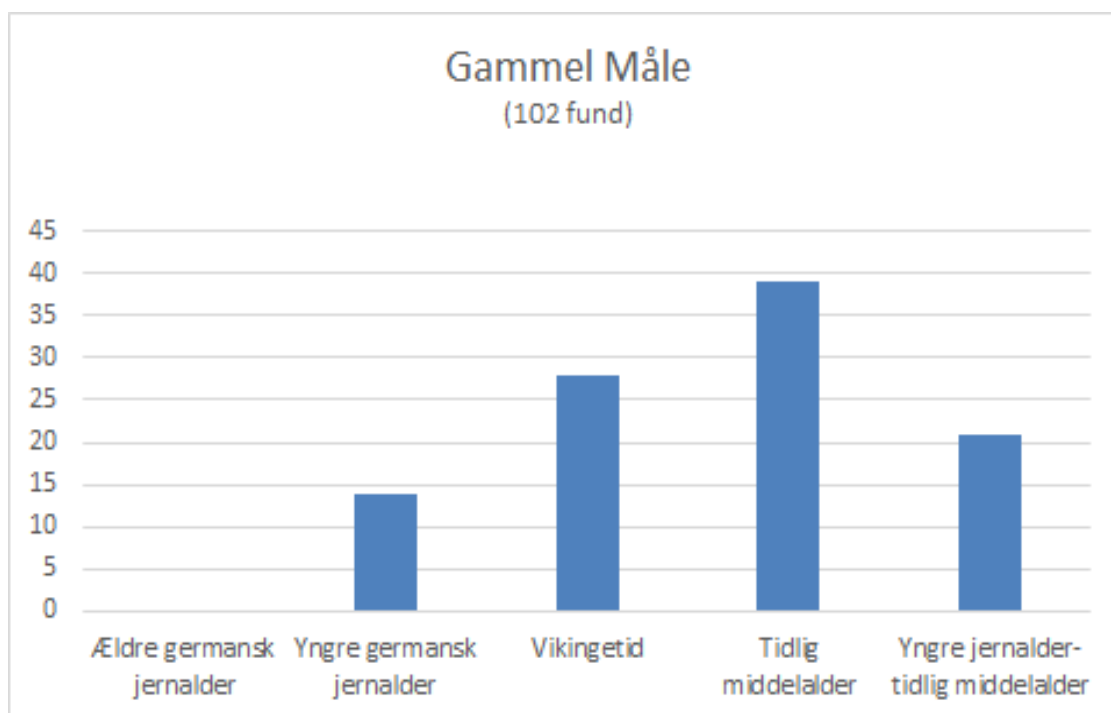
21,8 km nordøst for Odense

Relation til infrastruktur / kommunikationsnet

Langs Blusbjergs vestlige fod løber det nord-sydgående vejforløb fra Hverringe op mod Viby og videre mod Fyns Hoved.

Relation til andre lokaliteter

1,5 km nordøst for pladsen ligger fundkomplekset ved Viby. Syd for Hverringe er der gjort enkelte fund fra yngre germansk jernalder (080113-106) og her ligger desuden to middelalderlige voldsteder (080113-51 og 52).

Tabel 10: Den kronologiske fordeling af metalfund fra undersøgelsesperioden ved Gammel Måle

Markører

Varme håndværk: 1 patrice/model vik., 2 støbetappe bronze, smelteklumper bronze og bly/tin, 2 blybarrer

Kolde håndværk: 17 tenvægte

Handel: 3 tabletformede vægtlodder, 1 balancevægt, 1 dirhem, 1 Ethelred, 1 Svend Estridsen, 1 Long Cross, 1 sølvmønt uidentificeret.

Smykker og andet beklædningsudstyr: 37 fibler, 2 hængesmykker, 1 fragment af hesteskoformet spænde med facetteret endeknop, 2 remendebeslag af orientalsk type

Redskaber og værktøj: 1 patrice/model, 8 nøgler, 1 pincet, 7 vendiske knivskedebeslag,

Militaria: 2 dupsko ældre middelalder

Rideudstyr: 3 remdelere, 1 sporepig, 2 stighbøjlebeslag

Råmaterialer: 2 støbetappe bronze, smelteklumper bronze og bly/tin, 2 blybarrer

Import: To orientalsk remendebeslag, fragment af hesteskoformet spænde med facetteret endeknop, 1 emaljefibel

Særlige genstande: Blypatrice/model til skivefibel med tre gribedyr = ØFM 384x1, fragment af balancevægt, to orientalske remendebeslag.

Generelt

Fundkomplekset ligger som et næsten 750 meter langt og 275 m bredt nordvest-sydøst orienteret forløb. De registrerede rutespor viser, at fundkomplekset er afgrænset mod nord og syd. Hovedparten af de genstande, der kan dateres til vikingetid er fundet i den nordligste del af området.

Boniteten varierer fra 18-23. GI. Måle lå oprindeligt på området, men blev nedlagt i begyndelsen af 1500 tallet og flyttet tættere på Storebæltskysten. Den store forekomst af bly i fundmaterialet skal nok nærmere henføres til middelalderbebyggelsen fremfor bebyggelsen fra yngre germansk jernalder-ældre middelalder. Stednavnet Måle har med forleddet "mal" = ting og efterleddet -høj rødder i vikingetid og kan indikere centrale funktioner (Christensen 2010 og 2016).

Fig. 59: ØFM 522x266, hesteskoformet spænde med facetteret endeknop.

Foto: Claus Feveile

Kompleksets navn: Viby

Lokalitetsnr. 080113-118, 119, 120, 121

Topografi – herunder relation til vand

Lokaliteten ligger umiddelbart nord for Viby i forholdsvis plant terræn 14-16 m.o.h. i det ellers meget kraftigt kuperede morænelandskab på Hindsholm. Der er godt 2 km mod øst til Storebæltskysten og godt 4 km til Odense fjord mod vest. Markante moræneknolde 25-35 m.o.h. danner mod nord, øst og syd en nærmest hesteskoformet afgrænsning af området, mens landskabet vestover mod Mesinge og Salby har et fladere forløb, hvorigennem Rødsbæk og Tavlund mose løber og danner en naturlig topografisk afgrænsning.

Jordbund Moræneler med områder af senglacial ferskvandssand.

Undersøglesaktivitet

Dele af området tættest på vejen er intensivt og systematisk afsøgt i forbindelse med et detektortræf i 2014. Resten af arealet mere løseligt afsøgt.

Antal metalgenstande	108
Kronologisk spredning	førromersk jernalder - middelalder
Ældre fund	7
Fund fra undersøgelsesperioden	62
Areal	48 ha

Relation til middelalderbebyggelse

Fundkomplekset spreder sig nordover fra Vibys nordlige udkant. Fundet af en emaljefibel i forbindelse med gravearbejde ved kirken indikerer, at dele af komplekset er dækket af yngre bebyggelse.

Afstand til købstad

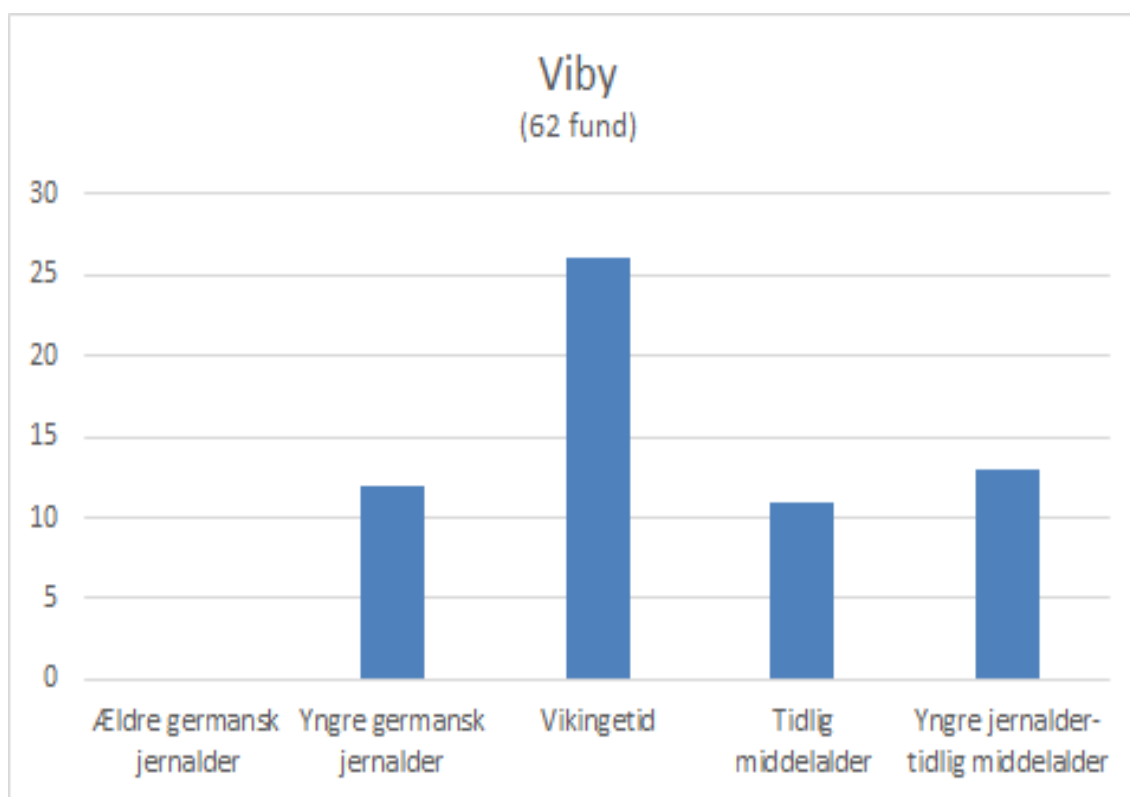
21,7 km nordøst for Odense

Relation til infrastruktur / kommunikationsnet

Pladsen ligger centralt placeret på Hindsholm så langt fra kysten, man kan komme i området. Hovedparten af fundene er gjort mellem to nord-syd gående vejforløb, der løber fra Salby og Gl. Måle gennem Viby videre mod Dalby, Hersnap og Fyns Hoved.

Relation til andre lokaliteter

0801013-49 emaljefibel fundet ved kirken i forbindelse med gravearbejde. Jordfæstegrave fra yngre jernalder er registreret i Vibys vestligste udkant (080113-12). Bopladsspor dateret til ældre jernalder er fundet både vest og øst for Viby (080113-81 og 85). Ved Enebjerg omtrent 1 km nordøst for Viby er der fundet en guldring fra yngre romersk jernalder.

Tabel 11: Den kronologiske fordeling af metalfund fra undersøgelsesperioden på Vibykomplekset

Markører

Varme håndværk: 1 sølvsmelteklump

Kolde håndværk: 5 tenvægte

Handel: 1 polyedrisk, 1 bipolarært vægtlod, 1 sølvklip, 2 dirhemklip, 1 Ethelred II, 1 Svend Estridsen

Smykker og andet beklædningsudstyr: 33 fibler, 1 armring, 1 remendebeslag

Redskaber og værktøj: 4 vendiske knivskedebeslag, 4 nøgler, 1 overfald til skrin,

Militaria: Ingen fund

Rideudstyr: 1 remdeler, 1 stighbøjlebeslag

Råmaterialer: 1 sølvsmelteklump

Import: 2 emaljefibler

Særlige genstande: Fragment af forgyldt rygknåpfibel, 1 polyedrisk vægtlod, Ethelred II mønt omdannet til hængesmykke,

Generelt

Rutesporene indikerer, at pladsens nord-sydlig udstrækning sandsynligvis er afgrænset mens den øst-vestlige udstrækning ikke er klart defineret endnu. Fund med dateringsprofil ældre middelalder ligger generelt tættere på Viby.

Bonitet 17-22. Stednavnet Viby indikerer placeringen af et hedensk vi/helligdom og dermed centrale funktioner i landskabet (Christensen, L. 2010 og 2016)

Fig. 60: ØFM 572x13 fibel i gennembrudt arbejde. Mål: 5,9 x 5,3 cm. Foto: Claus Feveile

Fig. 61: ØFM 572x67 fragment af bøjle fra rygknåpfibel der er sekundært bearbejdet. Mål: 4,9 x 2,2 – 3,3 cm. Foto: Claus Feveile

090605 Flødstrup sogn

Detektorfund/metalfund Flødstrup sogn

090605-56: Pebertved, skålpænde, vikingetid

090605-111: Æblehave (ØFM 812), skålpænde yngre germansk jernalder

090605-112: Hagendrup øst (ØFM 814), denar, fragmenter af bøjlefibler yngre romersk jernalder, sølvklip

090506-113: Hagendrup vest (ØFM 815), vendisk knivskedebeslag, armbrøstbolt, tenvægt ældre middelalder

Kompleksets navn: Ålykke

Lokalitetsnr. 090506-20

Topografi – herunder relation til vand

Fundkomplekset ligger på moræneslette på et sydvendt lavt næs 8-11 m.o.h. Afgrænset mod syd og øst af Kavslund å, der har udløb i Storebælt 3,2 km mod nordøst. Mod vest og nord danner vådområderne i Vesterskov og Nordskov den naturlige topografiske afgrænsning af morænesletten op mod Revninge.

Jordbund Moræneler

Undersøglesaktivitet

Fundkomplekset er systematisk afsøgt af den samme detektorfører i årene 2014-2016.

Antal metalgenstande 241

Kronologisk spredning Yngre bronzealder-efterreformatorisk tid

Ældre fund 8

Fund fra undersøgelsesperioden 97

Areal 12 ha

Relation til middelalderbebyggelse

Fundkomplekset ligger lige vest for det middelalderlige voldsted ved Rørbæk Hovedgård. 1,3 km nord for ligger Revninge kirke, mens der er 2 km til sognebyen Flødstup mod syd.

Afstand til købstad

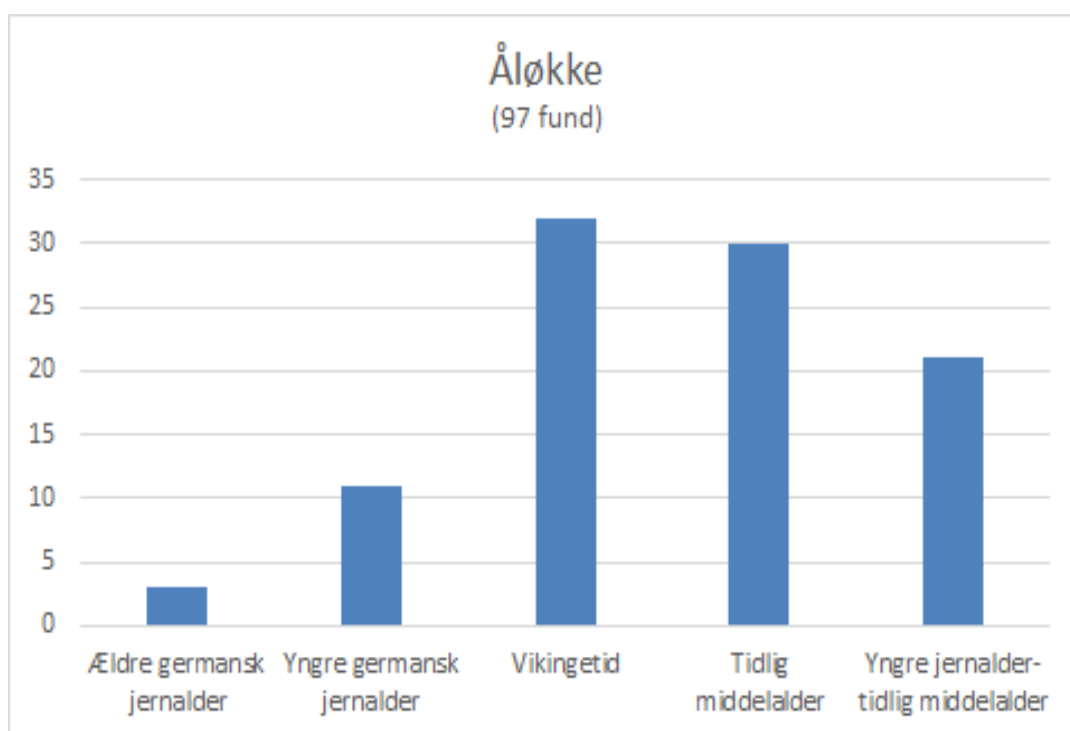
17 km vest for Odense

Relation til infrastruktur / kommunikationsnet

Pladsen ligger mellem to vejforløb der kommer fra hhv. nord fra Revninge og fortsætter mod Storebæltskysten og syd fra Flødstrup. Vejforløbene møder på O1 kortet hinanden lige nordøst for fundkomplekset ved Rørbæk hovedgård og krydser her Kavslunde å.

Relation til andre lokaliteter

Der er 2,7 km til fundkomplekset ved Rynkeby mod vest og 2,3 til Tornelund mod nordvest. Lige overfor fundkomplekset på sydsiden af Kavslunde å er der registreret en jordfæstegrav (090506-10) indeholdende en aureus (kejser Tiberius).

Tabel 11: Den kronologiske fordeling af metalfund fra undersøgelsesperioden på Åløkkekomplekset.

Markører

Varme håndværk: ingen fund

Kolde håndværk: 1 tenkrog, 15 tenvægte, 1 hvæssesten

Handel: 2 polyedriske, 3 tabletformede, 1 dobbeltkonisk, 2 sandsynlige vægtlodder, 1 karolingisk denar, 1 Edelred mønt (smykke), 4 dirhemklip

Smykker og andet beklædningsudstyr: 42 fibler, sølvarmring (2 fragmenter), 1 armring i bronze, 1 hængesmykke, 3 remendebeslag, 1 remspænde,

Redskaber og værktøj: 1 nøgle, 15 tenvægte, 1 hvæssesten

Militaria: 1 sværdhjalte vikingetid

Rideudstyr: 1 forgyldt seletøjsbeslag, 1 stighbøjlebeslag

Råmaterialer: 2 fragmenter af sølvarmring

Import: 2 emaljefibler

Særlige genstande: 1 hestefibel yngre germansk jernalder, ringnål med gribedyr, stighbøjlebeslag, sværdhjalte, karolingisk denar, Edelred mønt, dirhemklip og polyedriske vægtlodder, stort forgyldt seletøjsbeslag ældre middelalder

Generelt

Komplekset ligger ikke i Bjerge herred, men hører i denne sammenhæng til i det opland til Odense, der er relevant at undersøge. Pladsen hører til blandt de arealmæssigt mindste, men med en meget høj fundintensitet. Den nære topografiske tilknytning til et middelalderligt voldsted og å-passage er interessant.

Bonitet 20-23.

Fig. 62: ØFM 637x8 hesteformet fibel. Længde 4,5 cm. Foto: Claus Feveile

Fig. 63: ØFM 637x204 Korsformet seletøjsbeslag med bagudskuende griflignende dyr i hver korsarm. Rester af forgyldning. Største diameter 6,7 cm. Foto: Malene Beck

Odense Bys Museer

080101 Agedrup Sogn

Der er registreret detektorafsøgning på 17 lokaliteter i Agedrup Sogn, og af disse har 13 afgivet fund fra undersøgelsesperioden. Heraf er udskilt komplekserne Vester Kærby og Bjergegård, og til disse kommer to lokaliteter med et enkelt fund fra undersøgelsesperioden.

Detektorfund fra undersøgelsesperioden

080101-20: Skålformet fibula fra yngre germansk jernalder.

080101-34: Pladefibula fra yngre germansk jernalder.

080101-52: Fibler, brudsølv og denarer fra ældre germansk jernalder og evt. sen yngre romertid. Lokaliteten hører utvivlsomt sammen med 080107-141 i Marslev sogn ca. 700 m mod sydøst; fundmaterialet herfra er samtidigt og har nære paralleller blandt genstandene fra -52.

Kompleksets navn: Vester Kærby

Lokalitetsnr. 080101-7, 31,32,33,36,37,38,41,44,50

Topografi – herunder relation til vand

Vester Kærby-komplekset ligger på den nordvestlige del af en lav, drumliniseret morænebakke, der er orienteret sydøst-nordvest. Både mod nordøst og sydvest afgrænses bakken af engområder, og heri flyder i sydvestlig retning Krag's Å og i nordøstlig Geels Å i omtrent parallelle forløb. Begge åer har udløb i Odense Fjord ca. 850 m nordvest for fundkompleksets nordligste fund.

Jordbund

Overvejende sandet ler, men stedvis med sandede og grusede forekomster. I de lavtliggende engområder, der flankerer bakken, udgøres overfladeaflejringerne af (omdannet) ferskvandstørv.

Undersøglesaktivitet

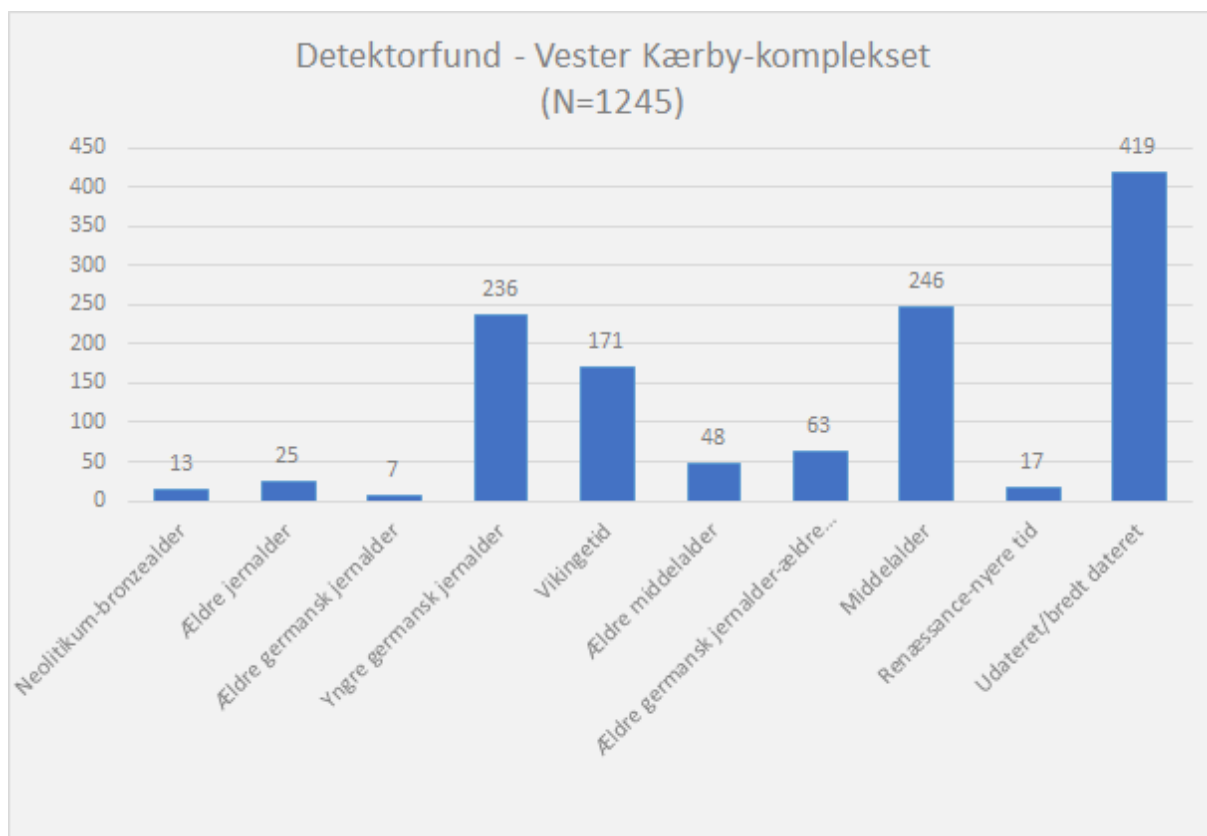
På arealet fra landsbyen Vester Kærby og i nordvestlig retning har der været foretaget intensive afsøgninger siden 2011, overvejende af 2-3 personer, men ved et par detektortræf med deltagelse af op til mere end 50 personer. På den østlige del af komplekset har der været foretaget arkæologisk udgravning med systematisk anvendelse af metaldetektor i forbindelse med eftersøgning af nedlægningsstedet for en formodet dirhemskat (-7; Henriksen 2013; Henriksen & Horsnæs 2015). Ydermere har der ved flere lejligheder fra 1970'erne og fremefter været udført mindre udgravninger på området i forbindelse med anlægsarbejder; i disse sammenhænge er der imidlertid hverken været anvendt metaldetektor eller påvist anlæg fra undersøgelsesperioden; derimod er der afdækket anlæg fra yngre bronzealder og førromersk jernalder (AUD 1990,116).

Antal metalgenstande 1245

Kronologisk spredning Senneolitikum til efterreformatisk tid.

Ældre fund 38 genstande fra senneolitikum-yngre romersk jernalder.

Fund fra undersøgelsesperioden 525

Tabel 12: Den kronologiske fordeling af metalgenstande fra Vester Kærby-komplekset.

Areal

Fundkoncentrationen har en udstrækning på langs ad den drumliniserede bakke på ca. 1100 m; der er tydelig udtynding i fundene nordligst i koncentrationen, så den fortsætter næppe meget længere i den retning. Mod sydøst er den kun dokumenteret til kernen af middelalderlandsbyen Vester Kærby, og det kan ikke udelukkes, at den fortsætter ind under byen og videre mod sydøst. Imidlertid synes mængden af genstande fra jernalder og vikingetid at aftage helt ind mod byen. Vinkelret på bakkens længderetning er den største udstrækning ca. 650 m, og afgrænsningen er her sammenfaldende med engsignatur på original I-kortet. Kun ganske få genstande er fremkommet i engarealerne, der aftegner sig som lavereliggende arealer med mørkfarvet muld i landskabet. Fundene herfra tæller enkelte formodede votivfund fra senneolitikum og ældre bronzealder. Den samlede udstrækning af fundkomplekset er knap 60 ha, men det kan ikke udelukkes, at fundkoncentrationen kan fortsætte sydøst for landsbyen.

Relation til middelalderbebyggelse

Fundkoncentrationen strækker sig fra den nordvestlige del af landsbyen Vester Kærby og ca. 900 m mod nordvest.

Fig. 64: Den nordlige del af Vester Kærby-komplekset med opløjet kulturjord. Set fra sydvest. Foto: Torben Christensen.

Afstand til købstad

9 km i sydvestlig retning til Odense.

Relation til infrastruktur

Fundkoncentrationen gennemskæres sydvest-nordøst af det vejforløb, der på Videnskabernes Selskabs Kort fører fra Odense og Åsum til Hindsholm. Fundkomplekset Bjergegård ligger i tilknytning til samme vejforløb. Tyngden af fundkoncentrationen, som den er registreret frem til 2018, ligger nordvest for landevejen. Inde i fundkomplekset går en landevej mod sydøst langs højderyggen på den drumliniserede bakke og dermed parallelt med Geels Å; langs dette vejforløb ligger landsbyen Vester Kærby. Vejforløbet passerer Geels Å netop på et sted, hvor moræneaflejringerne langs ådalens kanter ligger tættest på hinanden, og fundkomplekset ligger i direkte tilknytning til dette overfartssted.

Relation til andre lokaliteter

Der ligger fundkomplekser tæt nordøst (Dræby), sydøst (Vesterskov/Østergård) og sydvest (Bjergegård) for Vester Kærby, og det må antages, at der har været en indbyrdes relation mellem disse komplekser. Umiddelbart sydøst for Vester Kærby ses et område med forhøjet bonitetsværdi; dette kan evt. repræsentere et aktivitetsområde med relation til fundkomplekset. Det har dog ikke endnu været muligt at foretage detektorafsøgninger eller anden form for arkæologisk undersøgelse i dette område.

Markører

Varme håndværk: Model, 11 støbetappe af bronze, talrige støbeklumper af bronze, enkelte smelteklumper af sølv og en af guld.

Kolde håndværk: Otte blytenvægte, flere mulige tenkroge af bronze.

Handel: 40 vægtlodder, heraf 12 med kobberkappe, resten af bly, herunder en med indstøbt angloirsk beslag. Blandt blyvægtloderne kan en række være senere end undersøgelsesperioden. En fladhamret guldklump, ni stk. klipsølv, en sølvbarre, mønter fra vikingetid-ældre middelalder (se herunder).

Import: Angloirsk beslag indstøbt i vægtlod, vikingetid. Seks emaljefibler, ældre middelalder.

Mønter: Fire karolingiske mønter, 18 kufiske mønter, hvoraf nogle muligvis hører til en deponering (jf. Henriksen & Horsnæs 2015), mindst seks vesteuropæiske mønter. Hertil en denar og to antonianere fra 3. årh. De to sidstnævntes tilhørsforhold til en vikingetidig deponering af kufiske mønter er omdiskuteret (jf. Henriksen & Horsnæs 2015).

Smykker og andet beklædningsudstyr: 319 fibler, fordelt på fire fra ældre germansk jernalder, 219 fra yngre germansk jernalder, 72 fra vikingetid og 24 fra ældre middelalder, heraf seks emaljefibler. Fragmenter af ringe, herunder et armringsfragment fra vikingetid, dragtnåle af bronze fra yngre germansk jernalder og vikingetid, hjelmformet amulet fra vikingetid, hægte fra yngre germansk jernalder-vikingetid, 12 hængesmykker fra yngre germansk jernalder til vikingetid. To taskeformede hængesmykker og to perlespredere fra yngre germansk jernalder. Seks perler af bronze, en perle af guld fra yngre germansk jernalder og en af sølv fra vikingetid. Remspænder fra vikingetid og ældre middelalder.

Redskaber og værktøj: Vendisk knivskedebeslag, nøgler, pincetter, øreske.

Militaria: En sværdfæsteknap og 12 pyntenitter til lanser og skjoldudstyr, yngre germansk jernalder.

Rideudstyr: En mulig spore, otte beslag til bidsel og hovedtøj samt to stighbøjlebeslag fra yngre vikingetid-tidlig middelalder, flere beslag, der kan have siddet på seletøj, men som ikke kan dateres snævert inden for undersøgelsesperioden.

Råmaterialer: Barrer af bly og bronze.

Særlige genstande: To taskeformede hængesmykker og guldpærl fra yngre germansk jernalder, angloirsk beslag, der er indstøbt i blyvægtlod og hjelmformet amulet fra vikingetid, fladhamret guldklump (smelteklump?).

Generelt

Metalgenstandene fra Vester Kærby-komplekset dækker tidsrummet mellem senneolitikum og nyere tid, og det må derfor antages, at de afspejler varierende formationsprocesser over tid (Henriksen 2016). Materialet fra tiden forud for undersøgelsesperioden repræsenterer således votivfund fra senneolitikum og ældre bronzealder samt bopladsfund og evt. grave fra yngre bronzealder.

Genstandsmaterialet fra tidsrummet mellem førromersk jernalder og ældre germanertid kan også afspejle flere typer af aktiviteter, hvoraf i hvert fald begravelser synes at være en oplagt mulighed for nogle genstandes vedkommende.

Den del af fundmaterialet, der kan dateres til undersøgelsesperioden, er domineret af et stort antal genstande fra yngre germansk jernalder, mens fundmængden fra vikingetid og ældre middelalder er mindre. Det er påfaldende, eftersom det inventar, der kan henføres til vikingetid og ældre middelalder dækker et bredere spektrum end fundene fra yngre germansk jernalder, idet disse domineres af fibler. Til yngre germansk jernalder henføres, udover et stort antal fibler, flere våbenbeslag fra lanser, skjold og et enkelt beslag fra et sværd. Denne genstandskategori er ikke påvist i materialet fra vikingetid, hvor der til gengæld er påvist spor af handel i form af arabiske og vesteuropæiske mønter og vægtlodder og antagelig klipsølv. Som regulær import kan – udover nogle af mønterne – regnes et blyvægtlod med et indstøbt beslag af anglo-irsk oprindelse fra vikingetid og seks emaljefibler fra ældre middelalder.

På den højstliggende del af fundområdet er der ved dronemotografering iagttaget et flere tusinde kvadratmeter stort kulturlag, der i markoverfladen kan registreres som et sort lag, der er fyldt med ildskørnede granitsten og stedvis knogler og keramik af jernalderkarakter. Det er især over dette kulturlagsområde, at metalgenstandene er fundet ved systematisk detektorafsøgning. Indholdet af ildskørnede sten er stedvis så stort, at det påvirker detektorafsøgningens effektivitet. På pladsens sydøstlige del er kulturlaget ved en undersøgelse i forbindelse med forsøget på at påvise et evt. nedlægningssted til en samling sølv mønter (Henriksen & Horsnæs 2015) påvist at være op til 25 cm tykt; laget indeholdt dog genstande fra flere forhistoriske perioder, så en entydig datering kunne ikke opnås. På kompleksets centrale del har laget ikke har været mål for en arkæologisk undersøgelse, men alligevel er det nærliggende at tro, at der er en relation mellem dette og det store detektorfundne materiale.

Fundmaterialet fra Vester Kærby-komplekset må – på trods af at der har været foretaget mere intensiv detektorafsøgning end på de øvrige komplekser ved sydsiden af Odense Fjord – betragtes som en plads med meget stor udstrækning og med et usædvanligt stort fundmateriale, ikke mindst fra yngre germansk jernalder. Det er tidligere foreslået, at Vester Kærby-komplekset kan have haft en central funktion i forhold til kontrol med kommunikationsforbindelserne mellem Odense Fjord og Kertinge Nor (Henriksen 2013), men det gælder også i forhold til landfærdselsruten mellem Odense, Åsum og Hindsholm.

Bemærkninger

Selv om boniteten i området med kulturlag hæver sig lidt over de tilstødende arealer, har det ikke samme høje værdi som den terrænflade, der ligger sydøst for landsbyen. Her har det imidlertid endnu ikke været muligt at foretage arkæologiske undersøgelser, herunder detektorafsøgning.

Fig. 65: Skiveformet fibula OBM5389x7.
Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 66: Forgyldt og stempelornamenteret næbfibula OBM5390x8. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 67: Beslag OBM5389x164. Foto: Odense Bys Museer

Fig. 68: Næbfibula OBM5389x117. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 69: Rhombeformet fibula OBM5385x104.
Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 70: Fragment af rygknappfibula OBM5385x1.
Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 70: Hesteformet
pladefibula
OBM5389x50. Foto:
Odense Bys Museer.

Fig. 71: Perlespreder
OBM5389x251. Foto:
Odense Bys Museer.

Fig. 72: Perle af
sammenrullet
guldstang
OBM5385x196.
Foto: Odense Bys
Museer

Fig. 73:
Sværdfæsteknap
OBM5389x56. Foto:
Odense Bys Museer.

Fig. 74: Lansenitter OBM5389x217 og OBM5389x238.
Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 75: Skiveformede fibler OBM5389x110, OBM5389x246 og OBM5389x247. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 76: Del af pynt fra ligearmet fibula OBM5385x26. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 77: Overskal til oval fibula i gennembrudt arbejde OBM5389x1. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 78: Nål fra ovalt skålspænde OBM5389x69. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 79: Øverste del af dragtnål med skibsmotiv OBM5389x105. Foto: Odense Bys Museer.

80b

80a

Fig. 80: Omdannede fibler/beslag OBM5389x112 og OBM5391x27. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 81: Vægtlod med indpresset angloirsk beslag OBM5385x41. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 82: Model til fremstilling af skivefibreler eller skiveformede hængesmykker OBM5389x307. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 83: Dirhems OBM5388x99 og OBM5389x53. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 84: Vesteuropæiske mønter OBM5385x4, OBM5385x44 og OBM5389x257. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 85: Urnesfibula i sølv
OBM5385x38.
Foto: Odense Bys Museer.

86a

86b

Fig. 86: Fugleformede fibler
OBM5388x76 og
OBM5389x211.
Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 87: Emaljefibrel med central
indfatning OBM5385x72. Foto:
Odense Bys Museer.

Fig. 88:
Stigbøjlebeslag OBM5385x21.
Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 89: Beslag til spore?
OBM5391x38. Foto: Odense
Bys Museer.

Kompleksets navn: Bjergegård

Lokalitetsnr. 080101 -12,-42,-43,-45,-47

Topografi – herunder relation til vand

Fundkomplekset ligger på et engomkranset næs, på hvis sydlige del landsbyen Bullerup ligger i nær tilknytning til en passage over Vejrup Å. Næsset udgøres af en lav, drumliniseret bakke, der forløber sydøst-nordvest. På udskiftningskortet er bakken mod nord og syd afgrænset af engområder, og terrænfladen mellem engdragene er ca. 375 m bred. Det nordlige engstrøg grænser op til en vig i den sydøstlige del af Odense Fjord, og i engstrøget udmunder Vejrup Å i en vig i fjordens sydøstlige bred. Afstanden til kysten fra centrum af fundkoncentrationen, der ligger på den højeste del af den drumliniserede bakke, er ca. 375 m. I den nordligste del af terrænfladen var afstanden fra moræneaflejringerne til kystlinjen ca. 100 m omkring år 1800. Hvorvidt dette engstrøg har været passabelt, således at området kunne have haft potentiale som en anløbsplads, er usikkert. I engområdet syd for terrænfladen forløber ligeledes en lille bæk, der danner grænsen mod Seden Sogn vest herfor.

Jordbund

Muldlaget er overvejende leret.

Undersøgesaktivitet

På bakkens centrale og højstliggende partier har der været gennemført systematisk detektorafsøgning ved flere lejligheder i tidsrummet fra 2014 og fremefter. I næssets nordligste del har det på grund af et kraftigt højspændingskabel været vanskeligt at foretage detektorafsøgninger, ligesom bl.a. bebyggelse har forhindret afsøgning på den ca. 100 m brede bræmme mellem fundkoncentrationen og den nordlige del af Bullerup by som den aftegner sig på udskiftningskortet.

Antal metalgenstande

339

Kronologisk spredning

Yngre bronzealder-efterreformatorisk tid.

Ældre fund

Fem genstande fra yngre bronzealder-ældre germansk jernalder.

Fund fra undersøgelsesperioden

40 metalgenstande.

Areal

23 ha, men fundkoncentrationen er ikke afgrænset mod nordvest og sydøst

Relation til middelalderbebyggelse

Fundkomplekssets strækker sig fra ca. 100-1000 m væk fra den nordvestlige udkant af landsbyen Bullerup, men med tyngde omkring området ca. 500 m nordvest for centrum af landsbyen. Bullerup er anlagt i tilknytning til en passage over Vejrup Å på landevejsforløbet mellem Odense og Hindsholm. Det fundtomme areal mellem landsbyen og fundkoncentrationen kan muligvis tilskrives manglende afsøgningsintensitet på dette sted; således er det muligt, at fundspredningen fortsætter helt ind til og evt. under landsbyen, som den aftegner sig på udskiftningskortet.

Afstand til købstad

6,8 km nordøst for Odense.

Relation til infrastruktur

Afstanden fra sydkanten af fundkoncentrationen til landevejen mellem Odense og Hindsholm er ca. 450 m, men lakunen kan, som anført, skyldes begrænset undersøgelsesintensitet, bl.a. som følge af bebyggelse. Der må derfor antages at være en relation mellem fundkomplekset og vejforløbet. Det kan ikke helt udelukkes, at der også kan være en relation til aktiviteter ved kysten, idet det kan have været muligt at anløbe fjordbredden tæt nord for fundkomplekssets nordøstlige del med mindre, fladbundede fartøjer. Spørgsmålet er nærmere, i hvilket omfang transport mellem næsset og kysten har været mulig.

Relation til andre lokaliteter

-

Markører

Varme håndværk: Smelteklumper af bronze og bly. Model?, vikingetid, muligt fragment af blymodel, der dog tidligst kan være fra vikingetid.

Kolde håndværk: Fire blytenvægte.

Handel: Frankisk sølvbeslag, antagelig til sværdudstyr. Syv vægtlodder, hvis tilknytning til undersøgelsesperioden ikke er sikker i alle tilfælde. Tre dirhems.

Import: Karolingisk sølvbeslag, jf. militaria.

Mønter: Tre dirhems samt en denar, hvis tilknytning til undersøgelsesperioden er usikker.

Smykker og andet beklædningsudstyr: 17 fibler, tre fra ældre germansk jernalder, fire fra yngre germansk jernalder, seks fra vikingetid (heriblandt en valkyriefibula) og fire ældre middelalder. Hertil beslag med maskemotiv og to hængesmykker (thorshamre) fra vikingetid.

Redskaber og værktøj: Ingen fund

Militaria: Karolingisk sølvbeslag, antagelig til sværdudstyr.

Rideudstyr: Beslag til bidsel fra yngre vikingetid/ældre middelalder.

Råmaterialer: Ingen

Særlige genstande: Frankisk sølvbeslag, antagelig til sværdudstyr. To thorshamre.

Generelt

Aktiviteterne på Bjergegård-komplekset er startet i yngre germansk jernalder, mens antallet af genstande, der kan dateres til vikingetid peger på, at de er blevet intensiveret i denne periode. Den langt overvejende del af genstandsmaterialet fra lokaliteten skal dog nok ses i forbindelse med aktiviteter i middelalder og efterreformatorisk tid. Lokalitetens evt. marine relationer vil kun kunne belyses nærmere ved geofysiske og arkæologiske undersøgelser på næssets nordligste del såvel som i kystzonen. Der er imidlertid intet i fundmaterialet, der kan udpeges som specifikke indikatorer på marine aktiviteter.

Bemærkninger

Boniteten på det opdyrkede næs er markant højere end boniteten i de tilstødende engområder. Der ses også højere bonitetstal på den del af næsset, hvor intensiteten af detektorfundene er størst, men da mange af fundene er middelalderlige eller senere, siger det ikke nødvendigvis noget om en relation til fundene fra vikingetid og tilstødende århundreder.

Fig. 90: Beslag eller model OBM6113x3. Foto: Odense Bys Museer

Fig. 91: Frankisk sølvbeslag til sværdudstyr OBM6113x1. Foto: Odense Bys Museer.

92a

92b

Fig. 92: Thorshamre af bly OBM6115x41 og OBM6115x173. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 93: Valkyrieformet fibula OBM6115x90: Foto: Odense Bys Museer.

080303 Lumby Sogn

Der er registreret aktiviteter i forbindelse med detektorafsøgning på 16 lokaliteter i Lumby Sogn, og kun fire af disse har ikke afgivet fund fra undersøgelsesperioden. De fleste lokaliteter samler sig omkring landsbyen Lumby, hvor det er muligt at udskille et sammenhængende kompleks, der er navngivet efter byen. Herudover foreligger der metalfund fra undersøgelsesperioden fra nedenstående seks lokaliteter.

Detektorfund fra undersøgelsesperioden

080303-39: Tre blytenvægte dateres til ældre middelalder, mens en mulig skivefibul med forbehold dateres til yngre germansk jernalder. De øvrige 45 metalgenstande er overvejende fra middelalder-efterreformatorisk tid.

080303-84: En næbfibula fra yngre germansk jernalder og enkelte middelalderlige eller yngre metalgenstande.

080303-87: En næbfibula fra yngre germansk jernalder og enkelte middelalderlige eller yngre metalgenstande.

080303-90: Beslag/remende fra vikingetid og muligt bidselbeslag fra yngre vikingetid/ældre middelalder.

080303-97: Skålfibula fra yngre germansk jernalder, Guds lam-fibula fra ældre middelalder og nøgle fra yngre vikingetid/ældre middelalder. Hertil enkelte ikke præcist daterede metalgenstande. Fundområdet ligger i tilknytning til landsbyen Lumby Torp, og da der kun er foretaget begrænset afsøgning, kan det potentielt udvikle sig betydeligt.

Øvrige fund fra undersøgelsesperioden

080303-47: Opsamlingsfund af thorshammer af bronze. Vikingetid.

Kompleksets navn: Lumby

Lokalitetsnr. 080303-40,64,91,94,95,96,99

Topografi – herunder relation til vand

Fundkomplekset Lumby ligger i et småbølget morænelandskab tæt ud til en plateauekant, hvorfra landskabet generelt falder mod øst og nordøst – ned mod områder, der er præget af marint forland og inddæmmede arealer. Således har området Lumby Strand indtil midten af 20. årh. udgjort en ca. 475 ha stor vig, hvis kystlinje lå ca. 650-1100 m øst for fundkompleksets østgrænse (Stenak 2005:225f).

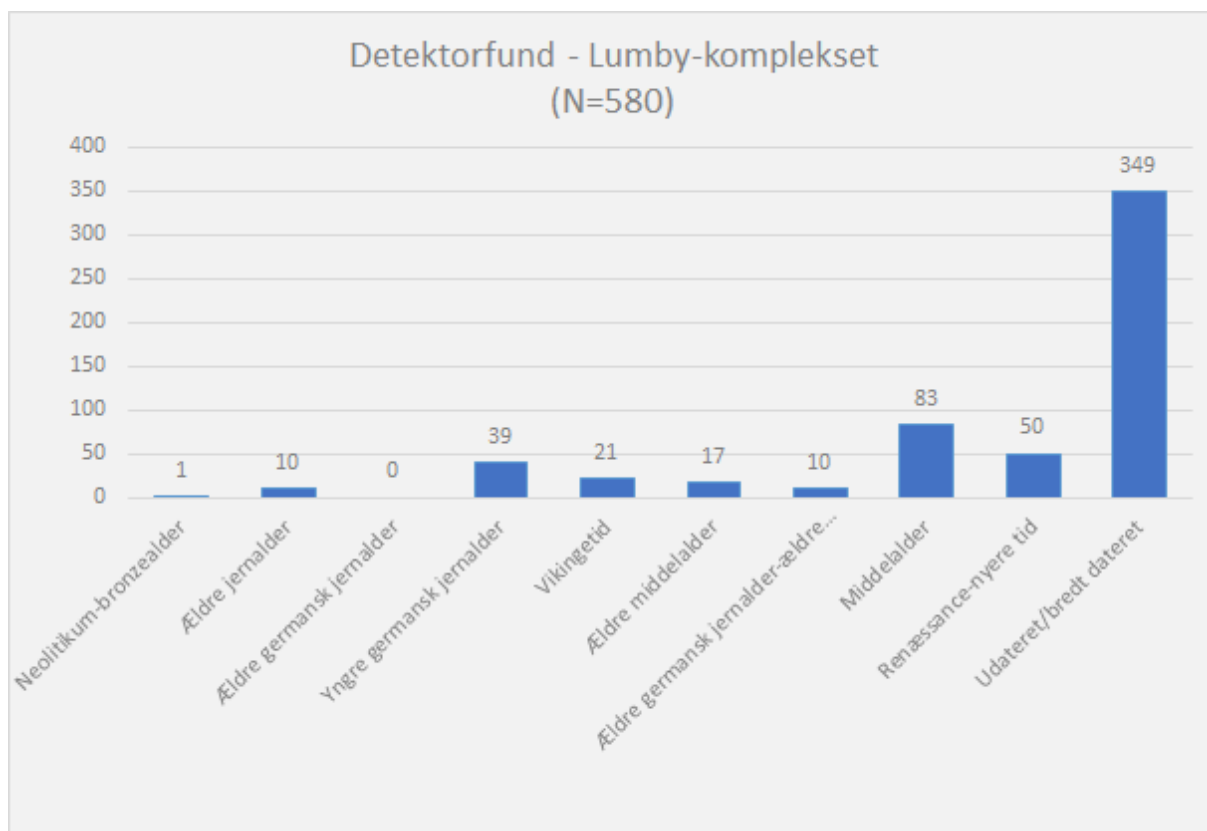
Jordbund

Området umiddelbart syd for Lumby består af sandet jord (-40, -64), mens den på resten af området overvejende er leret.

Undersøgelsesaktivitet

Udover de lokaliteter, der indgår i Lumby-komplekset er der foretaget systematisk afsøgning på to arealer sydøst (-44, -93) for landsbyen. Disse pladser indeholder metalgenstande, der enten er yngre eller ældre end undersøgelsesperioden. Sydvest for landsbyen er der ligeledes foretaget systematisk afsøgning omkring en gruppe af overpløjede høje, og herved er der fremkommet en række metalgenstande, hvoraf dog kun to falder inden for undersøgelsesperioden (-83,-85 og -90). Som omtalt i forrige afsnit er der ved landsbyen Lumby Torp ca. 1 km nv for Lumby er der – ligeledes omkring nogle højtømter – fremkommet en mindre koncentration af metalgenstande fra undersøgelsesperioden, og denne kan potentielt udvikle sig til et selvstændigt fundkompleks, knyttet til udflytterlandsbyen Lumby Torp og det vejforløb, der passerer denne fra Lumby mod nordvest.

Antal metalgenstande	580
Kronologisk spredning	Ældre bronzealder-efterreformatorisk tid.
Ældre fund	11 genstande fra ældre bronzealder-yngre romersk jernalder.
Fund fra undersøgelsesperioden	87
Areal	Ca. 70 ha, men afgrænsning mod flere retninger næppe fundet.

Tabel 13: Den kronologiske fordeling af metalgenstande fra Lumby-komplekset.

Relation til middelalderbebyggelse

Den største koncentration i fundspredningen ligger sydvest for Lumby by og adskilt herfra af et ca. 400 m bredt, fundtomt område. Denne flade er i 19.-20. årh. dækket af huse, hvorfor det ikke er muligt at foretage afsøgninger her. En mindre koncentration af fund i byens sydøstlige udkant kan indikere, at fundspredningen har strakt sig fra den sydlige udkant af byen som den ser ud på udskiftningskortet, og ca. 850 m mod sydvest.

Afstand til købstad

7 km mod syd til Odense.

Relation til infrastruktur

Fundkoncentrationen syd for Lumby er nært knyttet til to indfaldsveje til Lumby, som de aftegner sig på Videnskabernes Selskabs Kort. Mod sydvest ud ad fundkomplekset forløber en vej, der kan følges mod syd til Odense. Et forløb mod sydøst har derimod haft forbindelse til den inderste del af Odense Fjord ved Nisted. Omkring den fundkoncentration, der er registreret i Lumbys sydøstlige udkant, går et vejforløb øst ud ad byen med forbindelse til Stige og dermed også til fjorden. Nord ud ad Lumby forløber landevejen med kontakt til hele det nordfynske sletteland. Der er således ingen tvivl om, at

fundkomplekset er placeret i tilknytning til et landtrafikalt knudepunkt med kort eller korte distancer til punkter med marin betydning tillige.

Relation til andre lokaliteter

1000 m nv for Lumby-komplekset og i tilknytning til udflytterbyen Lumby Torp og dermed til et vejforløb, der på Videnskabernes Selskabs Kort går fra Lumby mod nordvest, er der ved ekstensiv og kortvarig detektorafsøgning fremkommet en fundkoncentration med tre genstande fra undersøgelsesperioden (-97). Genstandene er fremkommet nær to højtømter (-19,-20), som vejforløbet har været orienteret mod. Om der er en direkte eller kun indirekte relation mellem -97 og Lumby-komplekset, kan ikke afgøres på nuværende tidspunkt. Systematiske udgravninger i Lumbys sydvestlige periferi (-63) og dermed mellem de to fundområder har imidlertid ikke påvist aktivitetsspor fra undersøgelsesperioden.

Markører

Varme håndværk: Smelteklumper og støbetap af bronze. Smelteklumper af bly.

Kolde håndværk: Fem blytenvægte fra ældre middelalder. Arbejdsunderlag af bly, datering uvis.

Handel: Tre sølvmonter. 11 vægtlodder, arm fra balancevægt og skår af forgyldt sølvkar med usikker datering.

Import: Angloirsk, emaljeret bronzebeslag, vikingetid.

Mønter: To dirhems og en Sachsenpfennig, hertil en sesterts, hvis tilknytning til fundene fra undersøgelsesperioden er usikker.

Smykker og andet beklædningsudstyr: Fibler: 23 fra yngre germansk jernalder, 12 fra vikingetid og fire fra ældre middelalder. Hertil et taskeformet hængesmykke fra yngre germansk jernalder. Fra vikingetid 1 remspænde, to bronzeperler og en sølvperle (evt. fra ringnål), tre hængesmykker, hvoraf et er en thorshammer og et af guld med glasindlægning.

Redskaber og værktøj: To vendiske knivskedebeslag fra ældre middelalder.

Militaria: En lansennitte fra yngre germansk jernalder.

Rideudstyr: Ni seletøjsbeslag af forgyldt bronze, muligvis fra samme udstyr. Yngre germansk jernalder.

Råmaterialer: Sølvbarre, vikingetid. Blybarre?, datering uvis.

Særlige genstande: Et angloirsk, emaljeret bronzebeslag og et guldhængesmykke med glasindlæg samt ni seletøjsbeslag i forgyldt bronze fra yngre germansk jernalder. Fragment af forgyldt sølvkar; det er dog uvist, om dette knytter sig til fundene fra undersøgelsesperioden.

Generelt

Lumby-fundkompleksets tyngde ligger et stykke syd for landsbyen, men dette kan som nævnt skyldes, at en del af det potentielle fundområde er dækket af byggeri i 19.-20. årh. Udstrækningen af det mest fundrige område er ca. 0,60x0,5 km eller ca. 40 ha. Områdets relationer til landværts færdselsruter virker overbevisende, men en maritim relation kan heller ikke udelukkes. At dømme ud fra ældre kortmateriale har de kyststrækninger, som har ligget i nærheden af Lumby og dermed omkranset

Lumby Strand, generelt været afgrænset af strandengzoner, der i mange tilfælde kan have besværlig eller umuliggjort anløb. Ved Hammerhus ca. 1,8 km sydøst for Lumby synes der imidlertid at have været gode anløbsmuligheder; hidtil er der dog ikke fremkommet genstande fra undersøgelsesperioden i dette område.

Genstandsmaterialet fra Lumby rummer som helhed ikke elementer, som specifikt indikerer, at her har været aktiviteter med tilknytning til havet. Den på tre sider beskyttede Lumby Strand kan imidlertid tænkes at have fungeret som vinterhavn og/eller opankringsplads for fartøjer, der kunne besejle området med den ringe vanddybde.

Bemærkninger

Allerede i starten af 1990'erne blev der foretaget konventionel rekognoscering på et areal i den sydlige udkant af Lumby fordi det var erkendt, at området have en relativt høj bonitet, og ved den lejlighed fandtes enkelte skår fra sen vikingetid/tidlig middelalder. Ved detektorafsøgninger fra 2014 og fremefter har dette område vist sig at rumme kernen i koncentrationen af metalfund (-40). Området her tættest på byen er højere end på marker længere væk herfra. Til gengæld er der ingen synlig forskel på boniteten på området med de mange detektorfund syd for byen og området sydvest for byen, hvor der ikke er registreret fund fra undersøgelsesperioden. Det er derfor muligt, at der ikke er nogen direkte relation mellem detektorfundene og de høje bonitetsværdier.

Fig. 94: Skiveformet fibula
OBM6827x3.
Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 95: Rygknappfibula
OBM6827x91.
Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 96: Dirhemfragment OBM7010x53.
Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 97: S-formet pladefibula OBM7452x46.
Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 98: Næbfibula OBM7452x31.
Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 99: Fibula i gennembrudt arbejde
OBM7452x4. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 100: Angloirsk beslag med
emaljeindlægning OBM7452x53. Foto: Odense
Bys Museer.

101b

101c

101g

Fig. 101: Seletøjsbeslag OBM7937x1, x106, x107, x155, x167, x168, x169. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 102: Pyntenitte til fastgørelse af lansespids, OBM7937x110. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 103: Fuglefibula, OBM7937x117. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 104: Næbfibula, OBM7937x120. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 105: Skivefibula, OBM7937x149. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 106: Remendebeslag til skjoldudstyr, OBM7937x249. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 107: Sølvblikperle, evt. fra ringnål, OBM7010x55.
Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 108: Korsformet hængesmykke af guld med indlagte sten, OBM7937x164. Bemærk ornamentikken på bagsiden; den har parallelere på en skivefibula af sølv fra Nonnebakken. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 109: Thorshammer af bly, OBM7937x215.
Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 110:
Drageformet
pladefibula,
OBM7937x119.
Foto: Odense Bys
Museer.

Fig. 111: Fibula i gennembrudt arbejde, OBM7937x147.
Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 112: Hamret sølvbarre, OBM7937x137.
Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 113: Balancevægt, OBM7937x152.
Foto: Odense Bys Museer.

080305 Norup Sogn

Tre steder i Norup Sogn er der foretaget detektorafsøgninger, hvorved der er fremkommet enkelte genstande fra undersøgelsesperioden.

Detektorfund fra undersøgelsesperioden

080305-64: På stedet, hvor den i midten af 1500-tallet nedrevne Egense kirke har ligget, er der ved systematisk detektorafsøgning fundet ca. 190 metalgenstande, herunder mere end 100 middelaldermønter. Et fragment af en bronzearmring fra vikingetiden samt en Gudslam-fibula og et eller to vendiske knivskedebeslag fra ældre middelalder stammer, ligesom et par ikke snævert daterbare blyvægtlodder, fra undersøgelsesperioden. Størstedelen af fundmaterialet er fra middelalderen.

080305-101: Ved usystematisk detektorafsøgning fandtes et delvis forgyldt beslag fra vikingetid/tidlig middelalder samt en blytenvægt fra tidlig middelalder.

080305-105: Ved usystematisk detektorafsøgning fandtes syv metalgenstande, fra undersøgelsesperioden stammer en Guds lam-fibula og evt. et tabletformet vægtlod.

Øvrige fund fra undersøgelsesperioden

080305-13: I en bakke nær bredden af den inddæmmede fjordarm Mellemstrand, der har været en sidearm til den ydre del af Odense Fjord, er der fundet en trefliget fibula af forgyldt og nielloindlagt sølv. Denne kan evt. repræsentere en gravplads fra vikingetid (Maixner 2005:293 nr. 362).

080305-54: Udgravning af lille gravfelt med fem jordfæstegrave fra en tidlig del af yngre germansk jernalder (Albrechtsen 1950).

080307 Skeby Sogn

I sognet er der registreret en lokalitet, hvor der er anvendt metaldetektor, dog uden fund fra undersøgelsesperioden til følge.

Øvrige fund fra undersøgelsesperioden

080307-12: Enkeltfund af sværd fra vikingetid. Fundet repræsenterer muligvis en gravplads, og detektorafsøgning på området har ikke resulteret i fund fra undersøgelsesperioden.

080307-2: Udgravning af del af gravfelt fra vikingetid (Sellevoid *et al.* 1984:64).

080309 Østrup Sogn

Der er registreret detektorafsøgning på tre lokaliteter i Østrup Sogn. Af disse har kun én med sikkerhed leveret fund fra undersøgelsesperioden.

Detektorfund fra undersøgelsesperioden

080309-7: Ved usystematisk detektorafsøgning er der fremkommet to uregelmæssige blytenvægte, der med forbehold kan dateres til ældre middelalder.

080309-19: Ved systematisk detektorafsøgning er fremkommet 30 metalgenstande fra ældre romersk jernalder til efterreformatorsk tid. Til undersøgelsesperioden dateres to fragmenter af (samme?) skålfibel fra vikingetid og en Urnesfibelfra ældre middelalder.

080404 Dalum Sogn

Der er registreret detektorafsøgning på tre lokaliteter i Dalum Sogn, men på to af disse (-25, -45) er der kun fremkommet genstande, der er yngre end undersøgelsesperioden.

Detektorfund fra undersøgelsesperioden

080404-44: Ved detektorafsøgning fandtes en korsformet fibula, en guldfingerring og en sværdfæsteknap fra ældre germansk jernalder.

Øvrige fund fra undersøgelsesperioden

080404-3: Guldring, ældre germansk jernalder.

080404-11: Guldhalsring, ældre germansk jernalder (Brøndsted 1938).

080404-9: Jordfæstegrav med bronzefibler fra vikingetid (Brøndsted 1936:143 nr. 78).

080406 Næsbyhoved-Broby Sogn

På fire lokaliteter (-22, -36 og -62) er der foretaget usystematisk detektorafsøgning, men kun på én er der fremkommet genstande fra undersøgelsesperioden.

Detektorfund fra undersøgelsesperioden

-21: Ved detektorafsøgning fandtes en korsformet fibula fra ældre germansk jernalder og flere genstande fra middelalder-efterreformatorisk tid.

Øvrige fund fra undersøgelsesperioden

080406-1: I materialet fra våbenofferfundet fra Vimose indgår et mindre antal våben såvel som husgeråd fra ældre og tidlig yngre germansk jernalder (Pauli Jensen 2008:39f) samt en bronzenøgle fra vikingetid/tidlig middelalder (Engelhardt 1869 Pl. 1,20).

080407 Odense Sogn

I Odense Sogn er der registreret aktiviteter med detektorafsøgning på 22 lokaliteter. På tre lokaliteter er der fremkommet genstande fra undersøgelsesperioden:

Detektorfund fra undersøgelsesperioden

080407-262: Korsformet fibula fra ældre germansk jernalder og enkelte genstande fra middelalder og efterreformatorisk tid.

080407-59: Trefliget fibula af sølv fra vikingetid, fundet ved usystematisk detektorafsøgning (Maixner 2005:261 nr. 144).

080407-336: Skivefibula fra yngre germansk jernalder samt enkelte middelalderlige eller senere genstande fundet ved usystematisk detektorafsøgning.

Øvrige fund fra undersøgelsesperioden

080407-23: Enkeltfund, ringnål af sølv, evt. votivfund (Skovmand 1942:85 nr. 29). Fundet kan evt. have relation til Ejby Mølle-bopladsen ca. 400 m øst herfor (-79).

080407-30: Bolbro, guldskat med brakteater, ældre germansk jernalder (Mackeprang 1952 nr. 56; Albrechtsen 1960 nr. 146).

080407-35: Killerup, guldskat med brakteater og sværdskedebeslag (Mackeprang 1952 nr. 54; Albrechtsen 1960 nr. 147).

080407-38: Guldring.

080407-55: Killerup, udgravning på boplads med langhus fra yngre germansk jernalder.

080407-136: Enkeltfund, cirkulær fibula med Gudslam-motiv.

080407-159: Udgravningsfund, næbfibula fra yngre germansk jernalder (Arentoft 1999:171).

Kompleksets navn: Ejby Mølle

Lokalitetsnr. 080407-79

Topografi – herunder relation til vand

Fundkomplekset ligger på en jævnt mod syd faldende terrænflade, der mod syd afgrænses af Odense Å i en afstand af ca. 30 m fra det undersøgte område. Ca. 30 m nord for undersøgelsesområdet ligger kanten af et plateau; området nord herfor er jævnt eller småbølget. På udskiftningskortet ses i området syd og sydvest for fundområdet flere arealer med engsignatur, og disse indikerer antagelig ferskvandsaflejringer.

Jordbund

Undergrunden bestod af sedimenter, der vekslede fra sand til sandblandet ler.

Undersøglesaktivitet

Lokaliteten fandtes ved konventionel rekognoscering, hvorefter der blev udgravet et ca. 14.000 m² stort areal. I den forbindelse såvel som efter udgravningen har der været anvendt metaldetektor på området. En del af metalgenstandene fandtes således ved detektorafsøgning af et kulturlag.

Antal metalgenstande 47

Kronologisk spredning (Yngre)vikingetid-højmiddelalder.

Ældre fund -

Fund fra undersøgelsesperioden 17

Areal

Ved udgravning er der afdækket ca. 14.000 m², og aktivitetsområdet er ikke afdækket i sit fulde omfang.

Relation til middelalderbebyggelse

Ca. 600 m mod sydøst og dermed på den sydlige side af Odense Å ligger adelbyen Ejby.

Afstand til købstad

1,7 km til domkirken i vestlig retning.

Relation til infrastruktur

Langs kanten af det plateau, der ligger ca. 30 m nord for det undersøgte areal ses på OI-kortet et øst-vest-forløbende vejforløb, der dermed løber parallelt med Odense Å. Dette er forgængerens til den nuværende Nyborg-landevej, der fra Odense går mod øst via Åsum til Nyborg (Henriksen 2002). Umiddelbart vest for fundområdet går en afstikker fra denne vej mod syd til åkanten, hvor Ejby Mølle er placeret. Denne har i hvert fald eksisteret siden midten af 1200-tallet, og dens etablering kan være anledningen til, at bebyggelsen på skråningen nord herfor er nedlagt (Jacobsen 2001:76ff). Fra Ejby Mølle har der via en bro været passage over åen til en større ø, der deler åløbet i to, og fra denne har der via endnu en bro været forbindelse til terrænfladen syd herfor. Af det ældste kortmateriale fremgår det dog ikke, at sidstnævnte står i forbindelse med større vejforløb på den sydlige terrænflade. Bebyggelsen synes derfor overvejende at have relation til vejstrækningen umiddelbart nord for det undersøgte område.

Relation til andre lokaliteter

På Møllerløkken ca. 400 m vestsydvest for fundkomplekset er fundet en sølvringnål fra vikingetid; den kan evt. have relation til Ejby Mølle-lokaliteten (-23; Skovmand 1942:85 nr. 29).

Markører

Varme håndværk: Smelteklumper, bronze.

Kolde håndværk: Ingen fund

Handel: Fire vægtlodder, fem sølvmønter (se nedenfor).

Import: To emaljefibler. Hertil kommer fragment af drejekværn af granatglimmerskifer, hvæssesten af glimmerskifer og tre stykker klæbersten fra udgravningen.

Mønter: Et fragment af dirhem fra abbaside-dynastiet og en formodet skandinavisk efterligning af Æthelred II long-cross-mønt (997-1003) (AUD 1989:216), tre mønter fra Kong Niels (1104-34).

Smykker og andet beklædningsudstyr: Fem fibler (tre fra vikingetid, to fra ældre middelalder, begge emaljefibler), En-to dragtnåle, en sølvperle og to hængesmykker, alle fra vikingetid.

Redskaber og værktøj: Der foreligger en række jernredskaber fra den arkæologiske udgravning.

Militaria: Pilespidser af jern (fra udgravning).

Rideudstyr: Stigbøjle af jern.

Råmaterialer: Ingen fund

Særlige genstande: To emaljefibler.

Generelt

På det udgravede areal er der afdækket 10 stolpebyggede huse og 15 grubehuse fra vikingetid og den tidligste del af middelalderen. At dømme ud fra metalgenstandene er lokaliteten anlagt i løbet af vikingetiden, og den blev muligvis nedlagt i 1200-tallet. Genstandene peger på, at både handel og metalhåndværk blev praktiseret på stedet, uden at det i øvrigt ikke fuldt undersøgte fundkompleks kan betegnes som en specialiseret værkstedsplads (Jacobsen 2001:76ff). Pladsens atypiske placering på

et skrånende terræn helt ned mod en å indikerer, at den kan antages at have haft særlige funktioner, der enten har været orienteret mod åløbet eller mod det centrale vejforløb, der ligger umiddelbart nord for bebyggelsen. Hvorvidt bebyggelsen i vikingetiden også kan have været orienteret mod en nord-sydlig passage over åen og videre mod syd, kan ikke udelukkes, men arkæologiske såvel som kartografiske vidnesbyrd herfor savnes.

Bemærkninger

Bebyggelsen er antagelig nedlagt i forbindelse med etablering af en vandmølle på stedet i tidlig middelalder.

Fig. 114: Fragment af trefliget fibula set fra to sider, OBM6050x12.
Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 115: Maskeformet hængesmykke, OBM6050x18.
Foto: Odense Bys Museer.

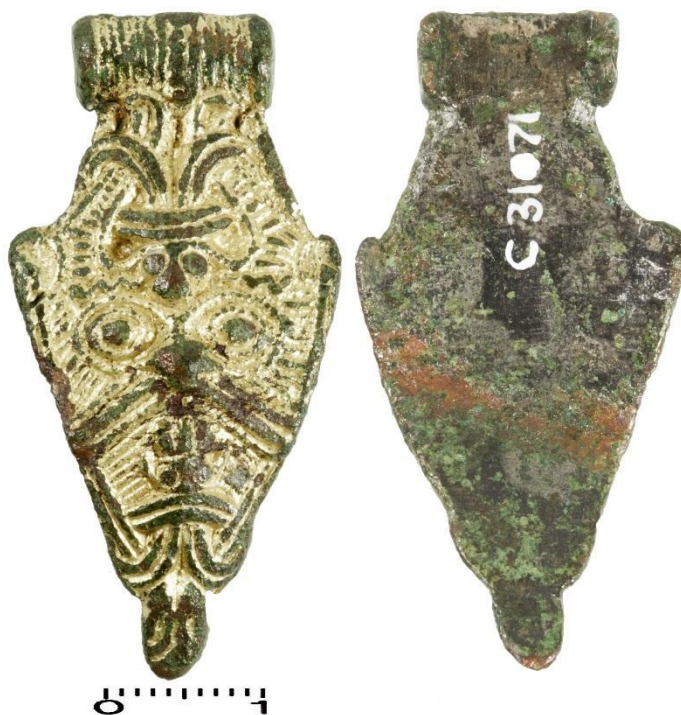

Fig. 116: Dragtnål med polyedrisk hoved, OBM6050x15.
Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 117: Skivefibula med emaljeindlægning, OBM6050x146.
Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 118: Skivefibula med emaljeindlægning, OBM6050x385.
Foto: Odense Bys Museer.

080408 Pårup Sogn

Der er registreret en enkelt lokalitet med detektoraktiviteter (-35) i sognet, men herfra foreligger ikke fund fra undersøgelsesperioden.

Øvrige fund fra undersøgelsesperioden

080408-2: Ved oprensning af Stavids Ådal er der fremkommet en stignøjle fra vikingetid, evt. et votivfund (Pedersen 2014 fig. 4.21).

080409 Sanderum Sogn

Der er registreret arkæologiske fund som følge af detektorafsøgning på otte lokaliteter i Sanderum Sogn, og fra tre af disse foreligger fund fra undersøgelsesperioden.

Detektorfund fra undersøgelsesperioden

080409-16: Ved systematisk detektorafsøgning fandtes tre korsformede fibler og flere metalgenstande fra middelalder og efterreformatorsk tid.

080409-17: Ved systematisk detektorafsøgning fandtes 41 langt overvejende middelalderlige og yngre genstande. Fra undersøgelsesperioden foreligger en sølv mønt fra sen vikingetid og en blytenvægt fra sen vikingetid-tidlig middelalder.

080409-51: Ved detektorforbindelse i forbindelse med en prøvegravning fandtes i anlæg og på markoverfladen to korsformede fibler fra ældre germansk jernalder. Fund af betalingsguld og denarer kan muligvis også tilskrives denne fase; lokaliteten rummer tillige en række metalfund fra sen ældre romersk til yngre romersk jernalder, og den må betragtes som en boplads med specialiserede funktioner fra sen ældre romersk jernalder og frem til begyndelsen af ældre germansk jernalder (Henriksen 2009:449).

Øvrige fund fra undersøgelsesperioden

080409-53: Guldspiralring fra ældre germansk jernalder (Albrechtsen 1960 nr. 144).

080409-54: Elmelund, guldbrakteat fra ældre germansk jernalder (Mackeprang 1952 nr. 55).

080803 Fraugde Sogn

På 10 lokaliteter i Fraugde Sogn er der registreret aktiviteter i forbindelse med detektorafsøgning; otte af disse har afgivet fund fra undersøgelsesperioden.

Detektorfund fra undersøgelsesperioden

080803-49: Ved usystematisk detektorafsøgning fandtes et fragment af en sølvfibula fra ældre germansk jernalder.

080803-202: Ved detektorafsøgning forud for og i forbindelse med omfattende udgravning er der fremkommet 30 metalgenstande, men kun en rektangulær pladefibula kan henføres til yngre germansk jernalder. En denar og tre fibler henføres til sen yngre romertid og ældre germanertid. Til samme periode dateres en betydelig del af de anlæg og konstruktioner, som er afdækket ved udgravningerne. Da der endnu ikke foreligger AMS-dateringer, kan det ikke godtgøres, hvorvidt der også er anlæg fra undersøgelsesperioden på stedet.

080803-214: Ved systematisk, men ikke fladedækkende detektorafsøgning forud for og i forbindelse med omfattende udgravning i tilknytning til landsbyen Fraugde Kærby er der fremkommet ca. 65 metalgenstande fra tiden mellem ældre bronzealder og efterreformatorsk tid. Fra undersøgelsesperioden foreligger enkelte fibler fra ældre germansk jernalder og evt. et stykke brudsølv og en denar – samt en attache med maskemotiv fra germansk jernalder og et vendisk knivskedebeslag fra ældre middelalder. Manglen på genstande fra yngre germansk jernalder-ældre middelalder er påfaldende og skal antagelig tilskrives, at kun en mindre del af området omkring middelalderlandsbyen hidtil er afsøgt. Det kan ikke udelukkes, at nogle af fiblerne fra ældre germansk jernalder skal knyttes til gravlæggelser, idet området rummer en gravplads fra yngre romersk jernalder; fra denne foreligger der således også fibler.

Øvrige fund fra undersøgelsesperioden

080803-125: Et enkeltfundet dobbeltskallet skålspænde repræsenterer antagelig en forstyrret grav(plads) fra vikingetiden.

080803-93: Kildehuse II, udgravet gravplads med 50 jordfæstegrave fra vikingetid (Runge 2010).

080303-158: Granly, ved udgravning fandtes en skat med brudsølv, herunder en relieffibula, og en solidus (Runge & Andreasen 2009).

Kompleksets navn: Fraugdegård

Lokalitetsnr. 080803-205, -208

Topografi – herunder relation til vand

Fundområdet ligger på to separate, lave bakker, der er orienteret vestsydvest-østnordøst. Disse afgrænses mod nord af en lavning med samme orientering, og i den forløber Fraugde Bæk med afløb mod øst via Birkum Mose, der ligger umiddelbart øst for fundområdet. Langs sydsiden af fundspredningen ses engsignatur på OI-kortet, hvilket antagelig skyldes, at dette område er lavtliggende i forhold til fladen, hvor metalgenstandene er fremkommet.

Jordbund

Blandet grus, sand og ler.

Undersøgelsesaktivitet

Der er foretaget afsøgning af tre omgange i 2014-16 af de samme to findere på de to områder, der indgår i komplekset. Der foreligger ikke sporlogning, men de to rutinerede detektorførere arbejder sædvanligvis meget systematisk.

Antal metalgenstande 101

Kronologisk spredning Yngre romersk jernalder-efterreformatorsk tid.

Ældre fund Fire genstande fra yngre romersk jernalder.

Fund fra undersøgelsesperioden 27

Areal

Ca. 17 ha, men dog antagelig kun afgrænset mod nordvest, hvor Fraugde Bæk udgør en topografisk afgrænsning.

Relation til middelalderbebyggelse

Fra fundkompleksets nordlige del til Fraugde Kirke og landsby er afstanden ca. 250; fundkomplekset er imidlertid adskilt fra Fraugde-bebyggelsen af Fraugde Bæk og den lave, men til dels engfyldte smeltevandsdal, som den forløber i. I tilknytning til fundkompleksets sydøstlige del ligger Fraugdegård med tilhørende voldsted; denne kendes fra skriftlige kilder tilbage til 1397 (Trap 1956:242f).

Afstand til købstad

8,1 km i nordvestlig retning til domkirken i Odense.

Relation til infrastruktur

Med en orientering sydøst-nordvest forløber nutidens Ørbækvej midt gennem fundområdet netop på det laveste sted mellem de to lave bakker, som pladsen er fordelt over. Ørbækvejs forløb kan med et stort set uændret forløb spores tilbage til det ældste kortgrundlag i form af Videnskabernes Selskabs Kort, og mod nord fortsætter vejen via Fraugde by til Åsum og dermed til et vigtigt overgangssted over Odense Å (se fundkompleks Åsum).

Relation til andre lokaliteter

På trods af detektorafsøgning på flere terrænflader umiddelbart syd og sydøst for komplekset, har dette ikke medført fund fra undersøgelsesperioden; dette område har imidlertid været mål for intensiv grusindvinding i 1970-80'erne. Der kan således ikke umiddelbart udpeges fundsteder eller fundområder, som Fraugdegård-komplekset har relation til. Romertidsfundene fra komplekset kan dog antages at have relation til gravpladsen -8 umiddelbart sydøst herfor (jf. Albrechtsen 1968 nr. 39).

Markører

Varme håndværk: Smelteklumper af bronze og tin/bly.

Kolde håndværk: En blytenvægt fra ældre middelalder

Handel: Tre vægtlodder, hvoraf i hvert fald et bikonisk eksemplar med ornamenteret bronzekappe hører til undersøgelsesperioden.

Mønter: Ingen mønter fra undersøgelsesperioden. En denars tilknytning til materialet fra undersøgelsesperioden kan ikke fastslås.

Smykker og andet beklædningsudstyr: To fibler fra ældre germansk jernalder, to fibler fra yngre germansk jernalder, seks fra vikingetid og to fra ældre middelalder. Fra vikingetid to fragmenter af armringer.

Redskaber og værktøj: En bronzønøgle fra vikingetid eller (ældre) middelalder.

Militaria: En lansenitte af bronze fra yngre germansk jernalder.

Rideudstyr: To fragmenter af (samme?) bidselbeslag fra yngre vikingetid/ældre middelalder.

Råmaterialer: 1 bronzebarre

Særlige genstande: Ingen fund

Generelt

Den omfattende råstofindvinding umiddelbart syd og sydøst for fundkoncentrationerne kan have fjernet betydelige fundførende områder, før disse blev mål for arkæologiske undersøgelser. Det vil derfor næppe nogensinde være muligt at finde en sydlig afgrænsning på komplekset.

Bemærkninger

Boniteten i fundområdet afviger ikke markant fra områderne umiddelbart syd herfor.

Fig. 119: Hovedplade af relieffibula af forgyldt sølv, OBM6126x58.
Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 120: Hesteformet pladefibula, OBM6127x10. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 121: Fragment af armring med U-formede indstempler, OBM6126x14.
Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 122: Fragment af overskal til dobbeltskallet skålpænde, OBM6126x51.

Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 123: Fragment af skivefibel fra Aalborggruppen, OBM6126x13.

Foto: Odense Bys Museer.

080809 Seden Sogn

På tre lokaliteter i Seden Sogn er der registreret aktiviteter med detektorafsøgning, to af disse har afgivet fund fra undersøgelsesperioden.

Detektorfund fra undersøgelsesperioden

080809-7: Forud for og i forbindelse med en udstrakt udgravning af en bebyggelse fra yngre romersk og ældre germansk jernalder med tykke kulturlag og spor af specialiseret håndværk fandtes et stort antal fibler og andre metalgenstande. Fem fibler og et fragment af en sølvvarmring kan med sikkerhed dateres til ældre germansk jernalder, mens andre fibler enten er fra denne periode eller slutningen af yngre romersk jernalder. Fra undersøgelsen stammer en denar og enkelte stykker brudsølv, herunder fragmenter af senromersk bordservice (Henriksen 2000a:30ff; 2009:450; Gotfredsen *et al.* 2009). Der er foretaget udstrakte fladeafdækninger på omkringliggende og samtidige bebyggelser, uden at det har ført til fremkomsten af tilsvarende fund.

080809-17: Ved usystematisk detektorafsøgning er fundet 13 metalgenstande, hvoraf de fleste er senere end undersøgelsesperioden. Kun et forgyldt beslag til et skrin eller seletøj kan henføres til vikingetid.

Øvrige fund fra undersøgelsesperioden

MA401290-20: Enkeltfund af et messinghjalte til et sværd fra vikingetiden, fundet ved skallegravning i Seden Strand tæt nord for Seden by.

080811 Åsum Sogn

I Åsum Sogn er der registreret detektoraktiviteter på 24 lokaliteter, og 16 af disse har afgivet fund fra undersøgelsesperioden. Blandt disse pladser er der udskilt et fundkompleks omkring landsbyen Åsum og et knap 2 km nord herfor (Lundsgård).

Ud over de to komplekser er der i sognet kun registreret tre lokaliteter med et eller få detektorfund fra undersøgelsesperioden:

Detektorfund fra undersøgelsesperioden

080811-117: Fra lokaliteten foreligger ca. 130 detektorfund, men ikke et eneste af disse falder inden for undersøgelsesperioden.

080811-16: Næbfibula, fundet på overpløjet høj.

080811-23: To urnesfibler og bipolarært vægtlod fra ældre middelalder.

080811-133: Guldrakteat fra ældre germansk jernalder og blytenvægt fra ældre middelalder.

Kompleksets navn: Lundsgård

Lokalitetsnr. 080811-24, -25, -28,-54, -85, -99, -131, -132.

Topografi – herunder relation til vand

Fundområdet ligger på en jævn bundmoræneflade, der mod øst afgrænses af Vejrup Å i en afstand af ca. 600 m fra Lundsgård. Mod vest afgrænses terrænfladen i en afstand af ca. 600 m af det bækløb, der danner grænsen mellem Åsum og Seden sogne. Morænefladen domineres af lerede aflejringer, men den nordligste del af komplekset (-24) ligger delvis på helt jævne hedesletteaflejringer, hvor overfladesedimenterne består af grus og sand. Grænsen mellem de to landskabstyper er meget tydelig i landskabet. Mellem fundkomplekset og Vejrup Å ligger Ræveskov, hvori er registreret et ca. 11 ha stort agersystem fra ældre jernalder (Nielsen & Clemmensen 2015:72f; Henriksen 2015a; 2015b). Mod sydvest afgrænses terrænfladen af Odense Å i en afstand af ca. 1300 m. At dømme ud fra ældre kortmateriale har der kun været begrænsede engarealer i nærheden af den flade, som detektorfundene er spredt over.

Jordbund

Overvejende lerede aflejringer, mod nord dog sand og grus.

Undersøglesaktivitet

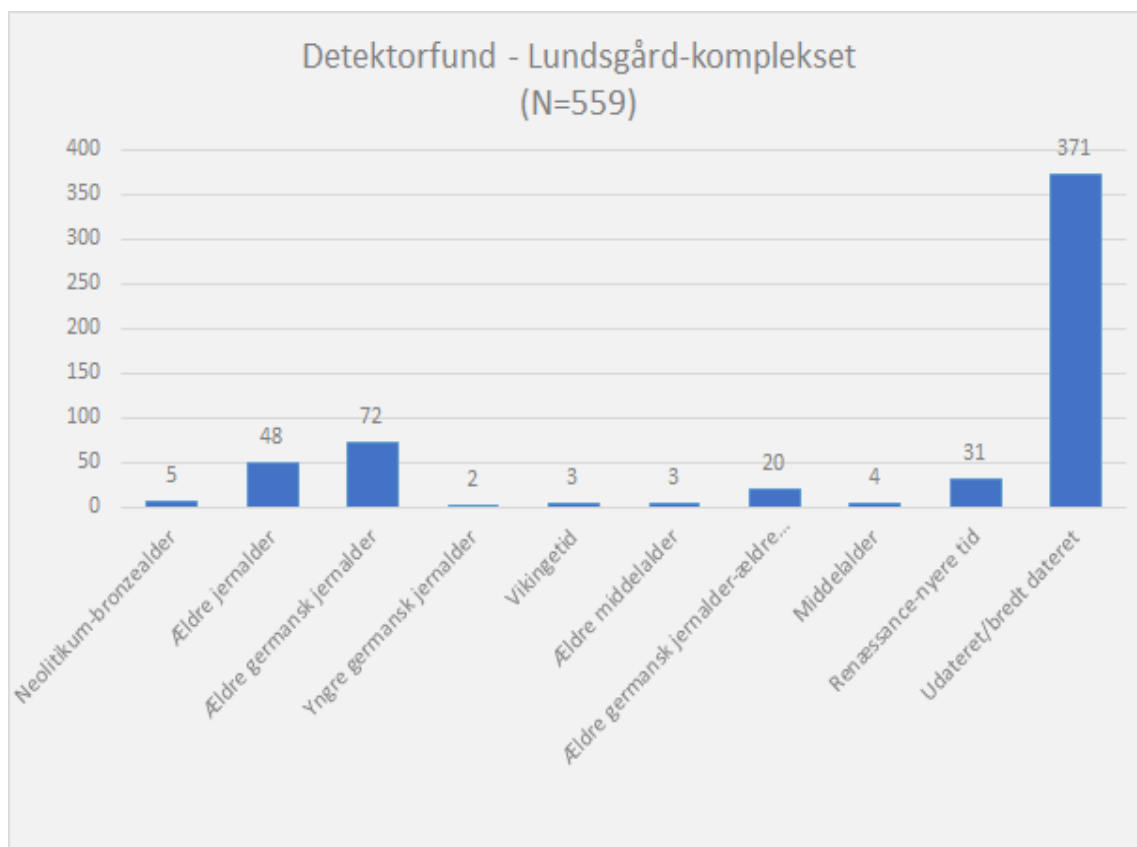
Den nordlige del af komplekset (-24, -25, 28, -54) er systematisk afsøgt. Det gælder også den del af -99, der udgøres af traceet til omfartsvejen Ring 3. I resten af komplekset er afsøgningsintensiteten varierende. Der er foretaget meget omfattende fladeafdækninger på den sydlige og vestlige del af området – og i mindre grad på den nordlige del.

Antal metalgenstande

559 - hertil kommer en række metalgenstande fra undersøgelsesperioden, som er fremkommet ved udgravninger på området (Albrechtsen 1946).

Kronologisk spredning

Ældre bronzealder til efterreformatorisk tid. Hertil kommer ældre enkeltfund af en guldring fra senneolitikum; Vandkilde 1996 fig. 176; katalog nr. 98).

Tabel 14.: Den kronologiske fordeling af metalgenstande fra Lundsgård-komplekset.

Ældre fund

Fra bronzealderen foreligger fem metalfund. Tidsrummet mellem sen ældre romertid og ældre germansk jernalder er repræsenteret med mere end 100 genstande, herunder et større antal fibler. Materialet omfatter mere end 30 denarer, der bl.a. er fundet i tre større koncentrationer; disse må afspejle mindst tre deponeringer. Imidlertid er det vanskeligt med sikkerhed at knytte denarerne til den ældste del af undersøgelsesperioden eller perioden umiddelbart forud herfor – altså den sene del af yngre romersk jernalder. En tilsvarende dateringsusikkerhed er knyttet til en række vægtlodder og brudsølvstykker. Sidstnævnte kategori omfatter dog en række stykker, der er fundet i en koncentration, som omfatter fragmenter af smykker fra ældre germanertid. Disse antages at have indgået i en samlet deponering fra 5. årh.

Fund fra undersøgelsesperioden

Genstandsmaterialet fra romersk og ældre germansk jernalder er især fundet i koncentrationer omkring to områder med udstrakte og i markoverfladen meget tydelige kulturlag i den nordlige del af komplekset (-24, -25). I forbindelse med disse kulturlagsområder blev der i 1930'erne og 40'erne udgravet hustomter og andre boplandsstrukturer med usædvanligt mange metalfund fra romersk og ældre germansk jernalder (Albrechtsen 1946; Henriksen 2000a; 2009:450f; 2015b). Den formodede brudsølvdeponering, som evt. også kan omfatte enkelte denarer, er fremkommet i tilknytning til det nordlige kulturlagsområde (-24) og dermed det største udgravningsfelt fra 40'erne, mens den ene

formodede deponeringer med denarer er fremkommet i tilknytning til den sydlige del af dette område (-25). Den anden formodede denardeponering er registreret lidt syd herfor; fra sidstnævnte område stammer endvidere et ældre overfladefund af en guldring (-4; Albrechtsen 1960 nr. 131).

Fundmaterialet fra ældre germansk jernalder er ellers domineret af korsformede fibler, men der foreligger også en sværdfæsteknap og en tyrefigurin fra samme periode (Thrane 1989:377f).

Umiddelbart syd og vest for de meget metalrige fundområder fra 2.-5. årh. er der ved udstrakte fladeafdækninger undersøgt tætte koncentrationer af bopladsanlæg, herunder hustomter og hele gårdsanlæg, fra romersk og ældre germansk jernalder. På disse bopladsområder er der ikke påvist kulturlag, ligesom der kun er fremkommet få metalgenstande fra romersk og germansk jernalder – på trods af systematisk detektorafsøgning forud for og under udgravningerne og på trods af vandsoldning af fylden i et stort antal bopladsanlæg. Endelig skal det bemærkes, at der ikke er påvist anlæg fra tiden efter 5. årh. Syd for området med bopladsspor uden kulturlag er der udgravet en gravplads fra yngre romersk og ældre germansk jernalder (Hansen 2009).

På trods af, at der siden starten af 1990'erne er foretaget meget omfattende og intensive detektorafsøgninger på komplekset, hvilket det store antal fund fra 2.-5. årh. vidner om, er antallet af genstande fra tiden efter 5. årh. blot 10. Disse genstande ligger ydermere spredt ud over hele det område, der har afgivet fund fra 2.-5. årh. Ældst er to næbfibler fra yngre germansk jernalder; disse er hhv. fundet på kompleksets nordligste (-24) og sydvestlige del (-99). Ligeledes til yngre germansk jernalder dateres en pyramideformet sværdfæsteknap fra den centrale del (-25) af området, mens vikingetiden på samme område er repræsenteret af en skivefibula, en Svend Estridsen-mønt og muligvis af et hængesmykke samt af en blytenvægt fra ældre middelalder. Fra kompleksets sydøstlige del (-131) foreligger et muligt beslag fra en stighbøjle og en mulig blikfibel, begge fra tidlig middelalder.

Areal

Området med den største fundkoncentration udgør ca. 35 ha, men der foreligger genstande fra undersøgelsesperioden spredt over et ca. 50 ha stort areal.

Relation til middelalderbebyggelse

Ca. 1,8 km nord for Åsum By.

Afstand til købstad

Afstanden til Odense er 5,7 km i sydøstlig retning.

Relation til infrastruktur

Der er ingen relation til ældre vejnet; vejnettet, der i dag skærer gennem området, er etableret omkring eller efter udskiftningen.

Relation til andre lokaliteter

Afstanden mellem de sydligste fund i komplekset (-131) og de nordligste fund i komplekset Åsum (-113) er ca. 1300 m. Bortset fra en lav banke i landskabet er der ingen naturlig grænse mellem de to komplekser. Omfattende arkæologiske undersøgelser i forbindelse med etableringen af omfartsvejen

Ring 3, der passerer forbi og til dels gennem de to komplekser, har ikke afdækket spor fra undersøgelsesperioden.

Markører

Varme håndværk: Talrige smelteklumper af bronze og bly.

Kolde håndværk: Blytenvægt fra ældre middelalder.

Handel: Fra komplekset stammer en række vægtlodder, men hovedparten af disse kan antages at høre til aktivitetssporene fra 2.-5. årh. Der er således ikke sikre vikingetidstyper i materialet. En mønt fra Svend Estridsen.

Mønter: En mønt fra Svend Estridsen, præget i Lund (1047-76).

Smykker og andet beklædningsudstyr: Mindst 19 fibler fra ældre germansk jernalder, heraf flere af sølv, to fibler fra yngre germansk jernalder, en fibel fra vikingetid og en formodet fibel fra ældre middelalder. Fra ældre germansk jernalder en agrafknap med maskemotiv, et eller to hængesmykker fra vikingetid.

Redskaber og værktøj: Ingen fund

Militaria: En sværdfæsteknap fra ældre germansk jernalder og en fra yngre germansk jernalder.

Rideudstyr: Muligt stigbøjlebeslag fra sen vikingetid/tidlig middelalder.

Råmaterialer: En barre af sølv kan med forbehold dateres til vikingetid, men da fundkomplekset også rummer flere sølvbarrefragmenter, der antagelig stammer fra en brudsølvdeponering fra ældre germansk jernalder, skal dateringen af dette stykke tages med forbehold. Det samme gælder et par bronzebarrer.

Særlige genstande: Tyrefigurin, guldring og mindst tre sølvdeponeringer fra ældre germansk jernalder.

Generelt

Det kvantitativt såvel som kvalitativt omfattende genstandsmateriale, der er fremkommet ved udgravninger og detektorafsøgning på den nordlige del af komplekset, indikerer, at dette repræsenterer et udstrakt bopladsområde fra 2.-5. årh. Dette område kan inddeles i to hovedområder. Den nordlige og nordøstlige del af komplekset rummer langhuse, kulturlag og store mængder metalgenstande, herunder enkeltgenstande og deponeringer af ædelmetaller, en tyrefigurin og romersk import, der repræsenterer genstandskategorier med nære paralleller i Gudme-området. Det er da også forslået, at dette område har udgjort en satellit til Gudme-centret i romersk og ældre germansk jernalder (Henriksen 2000a:17ff; 2009:450f). I vestlig og sydlig forlængelse af området med kulturlagsdækkede boplads spor findes tætliggende og samtidige bebyggelser uden kulturlag og uden spor af specialiserede håndværk og handel, og i tilknytning hertil er en samtidig gravplads afdækket (Hansen 2009). De yngste fund fra den ældre del af Lundsgård-komplekset er fra 5. årh.

De blot 10 genstande fra tidsrummet mellem begyndelsen af yngre germansk jernalder og ældre middelalder står i markant kontrast til det langt større antal genstande fra 2.-5. årh. De yngre genstande synes således ikke at afspejle, at området har haft specialiserede funktioner i relation til handel og håndværk gennem yngre jernalder og vikingetid. Dette indtryk forstærkes yderligere af, at

de yngre genstande er fundet spredt over et område med en afstand på ca. 1100 m mellem yderpunkterne. Det er endvidere værd at bemærke, at der ved de udstrakte arkæologiske undersøgelser, som bl.a. er foretaget i sammenhæng med etableringen af omfartsvejen Ring III gennem området, ikke er fundet anlæg eller konstruktioner, som tidsmæssigt matcher fundene fra 6.-13. årh. Det er derfor vanskeligt at tro, at de store fundmængder fra yngre jernalder og vikingetid skal opfattes som en fortsættelse af de ældre aktiviteter på stedet; de afspejler snarere et helt andet og lavt aktivitetsniveau i tiden efter 5. årh.

Bemærkninger

På trods af de udstrakte kulturlag fra romersk og ældre germansk jernalder afviger boniteten i området ikke væsentligt fra de omkringliggende arealer.

Fig. 124: Ligearmet bøjlefibula, OBM9885x149. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 125: Fragment af korsformet fibula, OBM9885x25. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 126: Rembeslag af sølv, fra spredt deponering, OBM9850x190. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 127: Brudsølv, antagelig fra bordservice, OBM9850x246. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 128: Sværdfæsteknap af fortinnet bronze, OBM9885x94. Foto: Odense Bys Museer.

Kompleksets navn: Åsum

Lokalitetsnr. 080811-40,-41,-51,-72,-73,-113,-114,-123,-125

Topografi – herunder relation til vand

Fundkomplekset såvel som landsbyen Åsum ligger på en letbølget moræneflade, der mod vest afgrænses af Odense Å og dens tilløb fra syd, Lindved Å. Området syd for byen præges af to lave, og drumliniserede bakker med en længderetning, der er omtrent sydsydøst-nordnordvest og dermed parallelt med forløbet af de to ådale. Mellem disse bakker flyder fra syd mod nord et nu rørlagt bækløb, som udmunder i Odense Å i Åsum bys nordlige udkant.

Jordbund

Overvejende leret jord, men ganske omfattende spor af råstofgravning i og umiddelbart omkring Åsum by viser, at der også er forekomster af grus og sand (jf. Jeppesen 1979:8ff; 1981:51ff).

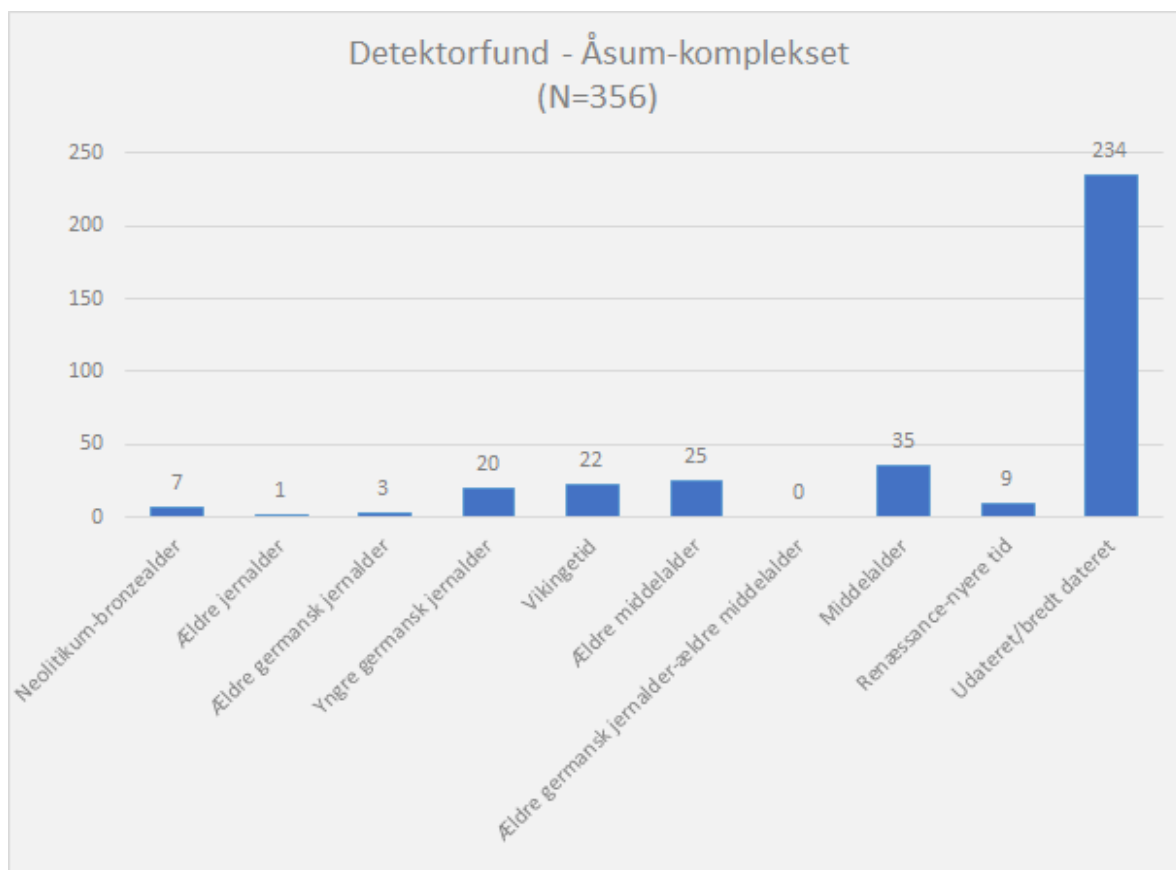
Undersøgelsesaktivitet

Området syd for Åsum by er til dels intensivt og systematisk afsøgt med detektor, især i årene efter 2014. I landsbyens østlige, nordlige og nordvestlige periferi er der fundet enkelte metalgenstande fra undersøgelsesperioden (-51,-72,-113), men på disse lokaliteter har afsøgningerne hverken været omfattende eller systematiske, bl.a. fordi udstrækningen af tilgængelige flader er begrænset i disse områder. Derfor er det ikke klart, om der i disse områder findes koncentrationer, der matcher dem syd for Åsum, eller om disse fund repræsenterer mere sporadiske aktiviteter.

Inde i Åsum by er der udgravet flere små felter i forbindelse med et forskningsprojekt (Jeppesen 1979:8ff; 1981:51ff), og de ældste fund herfra bestod af skår af Østersøkeramik. Derimod foreligger der ingen fund af metalgenstande fra undersøgelsesperioden. På -73 i fundkomplekset sydvest for byen er der udgravet en flade med bopladsanlæg, der på baggrund af især keramik, men også et mindre antal metalgenstande, kan dateres til 12./13.-14. årh. (AUD 1988,137; Jensen & Nikolajsen 1990). Umiddelbart øst for komplekset er der foretaget intensive prøvegravninger i forbindelse med anlæggelse af omfartsvejen Ring III, uden at det har ført til påvisning af levn fra undersøgelsesperioden. Endelig er der udført luftrekognoscering omkring Åsum, hvilket har ført til påvisning af grube(hus)forekomsten på lokaliteten -113. I samme område er der en fremkommet en koncentration af metalgenstande fra undersøgelsesperioden, og det kan antages, at der er en sammenhæng mellem pløjelagsfundene og de underliggende anlæg.

Antal metalgenstande 356

Kronologisk spredning Senneolitikum til efterreformatorsk tid.

Tabel 15: Den kronologiske fordeling af metalgenstande fra Åsum-komplekset.

Ældre fund

Otte genstande, som spreder sig fra mellemneolitikum til sen førromersk jernalder.

Fund fra undersøgelsesperioden 70 metalgenstande.

Areal

Fundkoncentrationerne syd for Åsum by spreder sig over et areal, der øst-vest måler ca. 700 m og nord-syd op mod 1000 m. Den samlede udstrækning af området, som næppe er helt afgrænset mod syd og heller ikke med sikkerhed mod nordøst, mens Lindved Ådal sætter en naturlig grænse mod vest, er ca. 55 ha. Det er ikke klart, om fundområde er en del af et samlet kompleks, som også har omfattet (en del af) arealerne under og nord for byen; i så fald er komplekset væsentligt større end angivet her.

Relation til middelalderbebyggelse

Fundkoncentrationen knytter sig nært til den sydlige periferi af adelbyen Åsum; hvorvidt den fortsætter nord for landsbyen, er usikkert.

Afstand til købstad

Fundkomplekset ligger 4,6 km øst for Odense domkirke.

Relation til infrastruktur

Komplekset Åsum er utvivlsomt nært knyttet til det, der i historisk tid kan iagttages at have været en meget central passage for den øst-vest-gående trafik over Odense Å.

Relation til andre lokaliteter

På lokaliteten 080407-336 i Odense Sogn umiddelbart nordvest for Åsum Bro og dermed vis-à-vis -72 er der fundet en skivefibler fra yngre germansk jernalder. Det er muligt, at dette fundsted afspejler, at der vest for åen kan være endnu et fundkompleks med tilknytning til passagen over Odense Å.

Nord for byen i en afstand af 8-900 m fra kirken er der på et bopladsområde undersøgt brønde, og træ herfra er dendrodateret til yngre germansk jernalder (-105).

Markører

Varme håndværk: Smelteklumper og støbetappe af bronze, smelteklumper af bly.

Kolde håndværk: Fem blytenvægte fra ældre middelalder. Arbejdsunderlag af bly.

Handel: Et vægtlod lavet af et angloirsk vægtlod samt to til tre andre vægtlodder. To dirhems og en Sachsenpfennig. Hertil kommer et skår af klæbersten (fra udgravning).

Import: Et beslag til et baltisk ildstål fra vikingetid. 3-4 emaljefibler samt et emaljeret, korsformet beslag fra ældre middelalder. Blyvægtlod med angloirsk beslag.

Mønter: To dirhems og en Sachsenpfennig. Hertil kommer en denar, hvis relation til genstandene fra undersøgelsesperioden er usikker.

Smykker og andet beklædningsudstyr: Af fibler er der fundet to fra ældre og 18 fra yngre germansk jernalder, 11 fra vikingetid og 10 fra ældre middelalder. Hertil kommer to hængesmykker og en ringnål fra vikingetid samt et fragment af en arming fra yngre germansk jernalder eller ældre vikingetid. I opgørelsen er også inddraget enkelte genstande, som er fremkommet ved overfladeopsamling (Thrane 1973; Jensen & Nikolajsen 1990).

Redskaber og værktøj: To vendiske knivskedebeslag fra ældre middelalder og en nøgle fra vikingetid eller ældre middelalder.

Militaria: Beslag til skjoldrem fra yngre germansk jernalder.

Rideudstyr: Ingen fund

Råmaterialer: 2 barrer af bronze.

Særlige genstande: Forgyldt, ørneformet pladefibula med indlægning af glas eller emalje.

Generelt

Fundkomplekset Åsum ligger i umiddelbar forlængelse af landsbyens sydlige periferi. Ligesom landsbyen er fundkomplekset således placeret op ad de ådale, som Lindved Å og Odense Å flyder i. I den ådal, som Odense Å flyder i, ligger moræneaflejringerne på øst- og vestsiden af ådalen med en afstand på mindre end 20 m tættest på hinanden akkurat vest for Åsum by. På hele den nedstrøms strækning til Seden mere end 3 km mod nord er afstanden mellem de faste, glaciale aflejringer det dobbelte eller mere. De to dalforløb har således skabt en barriere mellem den terrænflade, hvor Åsum-komplekset ligger på, og den vest herfor liggende terrænflade, hvor Odense er anlagt ca. 4 km længere mod vest. Åsum er således anlagt i direkte tilknytning til en "tvangspassage" over en bred barriere i form af ådalene, og på dette sted findes stadig en vigtig overgang i form af Åsum Bro. Denne bro har i hvert fald eksisteret siden 1578 (jf. Grau Møller & Haue *forthc.*) og den er afbildet på Brauns prospekt fra 1593.

På Videnskabernes Selskabs Kort ses der i østlig fortsættelse af broen et vejforløb mod øst, og dette har udgjort hovedvejen mellem Odense og Nyborg (Bang 1985; Henriksen 2002). Inde i landsbyen udgår vejforløb fra den øst-vest-gående vej mod nord til Hindsholm, mens to veje fra syd samles netop syd for byen. Der er således ingen tvivl om, at Åsum ligger ved og måske ligefrem er vokset op omkring et helt centralt overfartssted over Fyns største vandløb. Det er nærliggende at se fundkoncentrationens placering i samme landskabelige og kommunikative kontekst.

Fundkomplekset Åsum består primært af to større koncentrationer af detektorfund, der ligger på sydsiden af landsbyen og dermed på sydsiden af Odense-Nyborg-landevejen, hvis forløb i hvert fald har ligget fast siden sidste del af 1700-tallet. Fundkoncentrationerne er adskilt af et tomrum, der muligvis kan tilskrives manglende afsøgningsintensitet. Dette forløber langs Åsums nuværende nord-sydlig udfartsvej mod syd, Staupudevej; denne erstattede ved tiden omkring udskiftningen to forløb, der mødtes i ét i den nordlige udkant af fundkoncentrationen tæt syd for landsbyen. Den vestlige del af koncentrationen (-73, -125) ligger helt ud til den senglaciale erosionsskrænt, der udgør den østlige grænse på den dal, som Lindved Ås absolutte nederste løb flyder i før den rammer Odense Å. Nordligst i koncentrationen er der registreret mindst to højtømter (-8, -37), hvoraf i hvert fald førstnævnte har rummet grave fra ældre bronzealder. Den østlige del af koncentrationen (-40, -41, -114) ligger på den østlige del af samme terrænflade, men den gennemskæres af et nu delvis rørlagt bækløb, der fra syd løber mod nord tværs gennem koncentrationen for at ramme Odense Å inde i Åsum by. På udskiftningskortet ses det, at denne forløb i et indtil 25 m bredt engstrøg; at dømme ud fra genstandenes spredning har denne imidlertid ikke udgjort nogen væsentlig barriere i landskabet – med mindre den ligefrem har opdelt fundkomplekset i områder.

I den nordøstlige del af den østlige fundkoncentration er der ved luftrekognoscering iagttaget en række store fyldskifter, som muligvis kan være grubehuse (-114). Disse vil – såvel som fundkomplekset – i så fald have været placeret op mod sydsiden af den østlige udfaldsvej fra Åsum – og dermed det vejforløb, der kan antages også på i sen jernalder-tidlig middelalder har udgjort en hovedfærdselsåre fra Odense til Nyborg-området (Henriksen 2002; 2004).

Fig. 129: Næbfibula, OBM138x1. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 130: Fragment af pladefibula med fugle-, drage- eller slangemotiv, OBM4557x15. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 131: Hjulformet fibula, OBM138x2. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 132: Fragment af pladefibula, antagelig oprindeligt med form som en ørn med emaljeindlagt øje. OBM4556x14. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 133: Oval, skålformet fibula med maskemotiv, OBM4557x29. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 134: S-formet pladefibula, OBM6054x10. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 135: Beslag i gennembrudt arbejde, OBM4557x55. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 136: Cirkulært hængesmykke, OBM6644x1. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 137: Skålfibula af Berdal-type, OBM6125x8. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 138: Trefliget fibula, OBM6125x1. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 139: Beslag til ildstål af baltisk type, OBM4557x35. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 140: Dirhem med gennemboering, OBM4557x27. Foto: Odense Bys Museer.

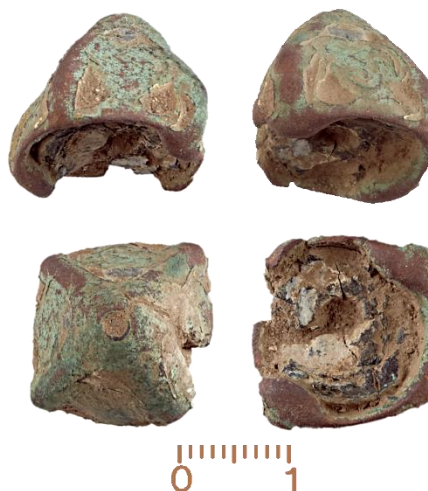

Fig. 141: Vægtlod lavet af blyudstøbt, angloirsk beslag, OBM4557x31. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 143: Fugleformet fibula, OBM138x434. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 142: Fibula fra Aalborggruppen, OBM138x3. Foto: Odense Bys Museer.

Fig. 144: Korsformet beslag af bronze med indlagt emalje, OBM138x513. Foto: Odense Bys Museer.

Nordjyllands Historiske Museum

100402 Gjør sogn

Kompleksets navn: Gjør

Lokalitetsnr: 100402-24,26 og 27

Topografi – herunder relation til vand

Fundområdet strækker sig over ca. 30 ha og knytter sig til bakkerne (8-16 m.o.h.) umiddelbart nord om landsbyen Gjør, som ligger på sydsiden af et større bakkeparti omgivet af hævede marine flader. Gjørbakken har således som nabobakken Øland i jernalderen udgjort en ø i en lavvandet kystzone.

Terrænet på stedet er let kuperet og falder svagt mod syd ned mod det punkt hvor landsbyen Gjør glider sammen med den vestlige bebyggelse "Torp". Her skyder en morænetunge sig igennem de lave, fugtige strandenge helt ud til fjordens kyst, og her ligger områdets havneområde. Afstanden fra fundområdet til fjorden er på dette sted ca. 800 meter.

Jordbund

Jordbunden i området er ikke nærmere kortlagt, men består formentlig overvejende af sandede og grusede moræneaflejringer. Lokalt indikerer et hvidt skær på ortofotos af nogle marker dog, at der som på flere af de øvrige bakker i regionen findes kridt lige under pløjelaget.

Antal metalgenstande: 554

Kronologisk spredning: Ældre bronzealder til efterreformatorisk tid

Ældre fund: 2

Fund fra undersøgelsesperioden: 27

Areal: 30 ha

Relation til middelalderbebyggelse:

Gjøls romanske kirke viser bebyggelsens tidlig middelalderlige rødder.

Afstand til købstad: ca. 12 km til Aalborg

Relation til infrastruktur / kommunikationsnet:

Korteste vej til Aalborg er over vand. Sejler man ad Limfjorden er der ca. 12 km til byen. Turen over land er anderledes omstændelige og afstanden har pga. de omfattende hævede havbundsarealer omfattet en lang tur i en blød bue ind i indlandet – en tur på godt og vel 20 km.

Relation til andre lokaliteter

-

Undersøgesaktivitet

Første fund fra området blev indleveret i 1993 og indtil videre har øjensynligt kun otte detektorbrugere afsøgt arealet. Området er ikke systematiske afsøgt.

I forbindelse med en påtænkt nyudstyknings foretog museet i 2011 en forundersøgelse af et 2,5 hektar stort areal umiddelbart nord for landsbyen Gjøl/Torp (100402-36). Ved denne undersøgelse blev der påvist velbevarede bebyggelsesspor fra 1400-tallet to steder på arealet.

Markører

Varme håndværk: Ingen fund

Kolde håndværk: 1 tenvægt

Handel: 1 vægtlod, 1 karolingisk tempeldenar (med øsken) og 2 Otto Adelheid penninge

Import: Ingen fund

Smykker og andet beklædningsudstyr: 13 fibler/ fibelfragmenter, 1 remende, 1 spænde, 2 fragmenter af ringnåle og 2 vedhæng

Militaria: Ingen fund

Rideudstyr: 1 fragment af en remdeler

Andre redskaber og værktøj: 1 tenvægt, 1 pincet og 1 nøgle

Råmaterialer: Ingen fund

Særlige genstande:

Det eneste fund som er lidt ud over det sædvanlige set i en Limfjordssammenhæng er et fragment af en ringnål med et maskelignende motiv (vikingetid).

Fritekst

Størstedelen af det samlede fundmateriale udgøres af mønter 446 mønter, heraf langt den overvejende part fra høj- og senmiddelalderen.

Fundmaterialet fra perioden yngre jernalder-tidlig middelalder hører overvejende hjemme i vikingetid og tidlig middelalder. Eneste fund fra germansk jernalder er 4 fibler og et fragment af et beslag el.lign. – alle fra yngre germansk jernalder.

Udover en romersk denar (Septimius Severus) er en bronzetutulus fra ældre bronzealder eneste fund ældre end undersøgelsesperioden.

Bemærkninger (særlige forhold, f.eks. bonitet)

Den kronologiske sammensætning med meget få ældre fund er meget atypisk, og som på nabøen Øland forekommer det ikke usandsynligt, at fundmaterialets repræsentativitet er relativt dårlig (se beskrivelse Øland).

Fig. 145. Karolingisk tempeldenar med fragment af øsken, ÅHM5170K023-1. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 146. Rektangulær pladefibel (for- og bagside), ÅHM5170K022-1. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

100709 Øland sogn

Kompleksets navn: Øland

Lokalitetsnr. 100709-14

Topografi – herunder relation til vand

Fundkomplekset ligger ca. 1000 meter fra Limfjorden og knytter sig til det kuperede landskab (18-39 m.o.h.) på de centrale dele af morænebakken Øland, som tidligere udgjorde en markant ø i den fladvandede kystzone langs den østlige Limfjords nordbred. Dræning har i løbet af de seneste par århundreder tørlagt vejlerne på nordsiden af øen. I dag er bakken således omgivet af brede fugtige strandenge, hvilket også til dels må have været tilfældet i yngre jernalder. Dog har større områder af strandengene været helt eller delvist dækket af vand. På de høje målebordsblade fra 1800-tallet er enkelte vejler på nordsiden af øen endnu oversvømmet.

Jordbund

Ikke kortlagt. Men jordbunden i området består øjensynligt overvejende af sandede og grusede moræneaflejringer.

Antal metalgenstande: 2595

Kronologisk spredning: Yngre bronzealder til efterreformatorisk tid

Ældre fund: 2

Fund fra undersøgelsesperioden: 190

Areal: 100 ha

Relation til middelalderbebyggelse

Fundområdet er tydeligt koncentreret omkring bebyggelsen Oksholm, hvor resterne af øens benediktinerkloster "Ø-kloster" og klosterkirken findes.

Afstand til købstad: 22 km til Aalborg

Relation til infrastruktur/ kommunikationsnet

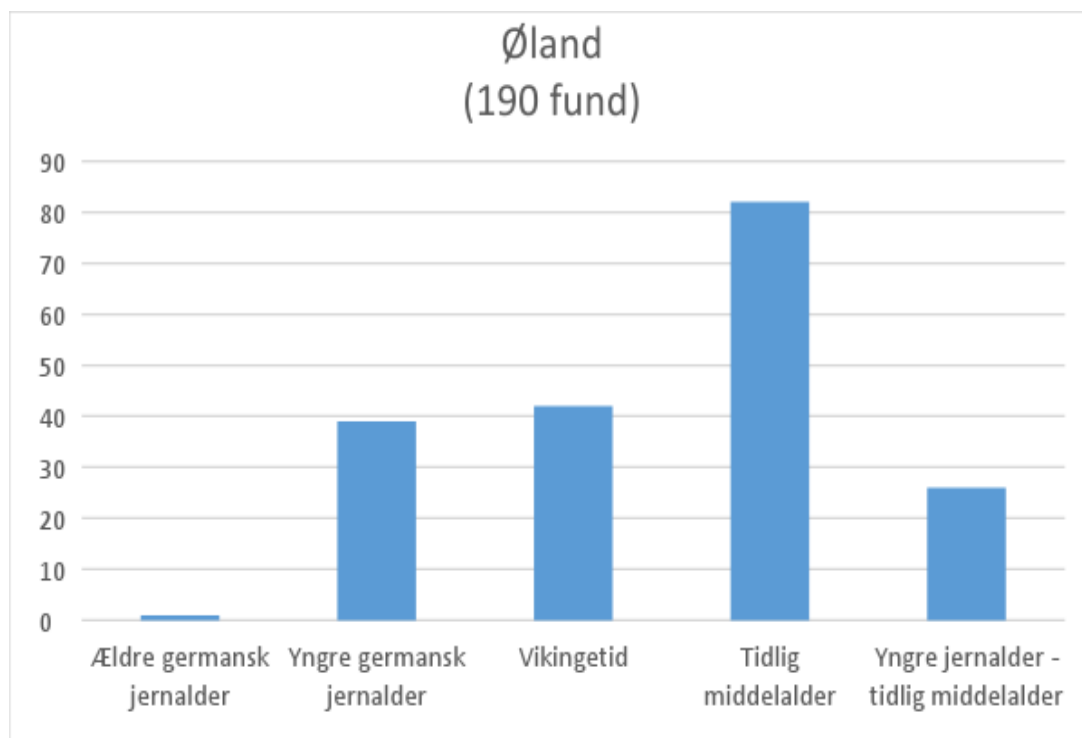
Et enkelt vejforløb mod nord over den brede strandegn har øjensynligt været eneste landforbindelse til hovedlandet mod nord i tidlig historisk tid, og den væsentligste kommunikationsvej til Øland har således utvivlsomt igennem det meste af historien været fjorden. Sejler man ad Limfjorden er ca. 22 km til byen. Turen over land er anderledes omstændelige, og denne har pga. de omfattende hævede havbundsarealer omfattet en lang tur i en blød bue ind i indlandet – en tur på i alt ca. 35 km.

Relation til andre lokaliteter

I området er der i øvrigt blevet fundet en næsten 1 kg tung guldhalsring fra ældre germanske jernalder. Der hersker dog nogen usikkerhed om det nærmere fundsted. Oprindeligt tilbage i 1800-tallet var finderes forklaring, at ringen blev fundet i egen mellem Øland og Brovst, men senere er dette blevet draget i tvivl og muligvis har fundstedet været en af Ølands marker (Jørgensen & Petersen 1998:233).

Undersøgesaktivitet

Første fund blev indleveret i 1980, og over årene har 14 forskellige detektorbrugere indleveret fund fra området. Afsøgningerne har dog ikke været systematiske, og det kan ikke forventes, at fundmaterialet er repræsentativt. Særligt den geografiske dækning af søgningerne er tvivlsom. Der har i øvrigt ikke været foretaget regulære arkæologiske undersøgelser på lokaliteten.

Tabel 15: Den kronologiske fordeling af metalgenstande fra undersøgelsesperioden på Ølandkomplekset

Markører

Varme håndværk : 1 mulig blymodel til fremstilling af cirkulære fibler i gennembrudt arbejde, 2 smelteklumper (Ag)

Kolde håndværk: 13 bly-tenvægte

Handel: 10 vægtlodder, 2 fragmenter af balancevægte og 7 mønter – 1 dirhem, 1 fragment af en dirhem, 3 Otto Adelheid Phennige samt endnu 2 formodede tyske vikingetidsmønter, som mangler nærmere bestemmelse.

Import: 8 små fibler af karolingisk-ottonsk type i variende udgaver.

Smykker og andet beklædningsudstyr; 119 fibler, 7 hængesmykker, 2 armringer (fragm.), 1 bronzeperle, 4 remendebeslag og 3 remspænder

Militaria: En fibel er muligvis en genbrugt halvdel af en sværdhjalte fra tidlig vikingetid

Rideudstyr: 3 remdelere og 1 stigbøjlebeslag

Andre redskaber og værktøj: 7 skrinnøgler og 1 pincet

Råmaterialer: 2 smelteklumper – se varme håndværk

Særlige genstande: Særligt en hjalteformet fibel, som muligvis er en omarbejdet sværdhjalte fra tidlig vikingetid stikker ud. Blandt fundmaterialets otte små importfibler af karolingisk-ottonsk type fra vikingetid og tidlig middelalder findes i øvrigt en lille hagekors-formet fibel, af en type som kun optræder i ganske få eksemplarer i Limfjordsområdet. Herudover rummer rideudstyret et fint stigbøjlebeslag i gennembrudt arbejde med et maskemotiv i centrum (Williams 1997, class B). Et lignende stykke kendes bl.a. fra Gl. Køgegård (Pedersen 1999:145).

Fig 147: Stigbøjlebeslag med maskemotiv, ÅHM5172K265-2. Mål: 3,4x4,2 cm. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 148. S-formet pladefibel, ÅHM5172K274 - 1. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 149. Hjulformet fibel med central indfatning, ÅHM5172K274-2. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 150. Simpelt korsformet vedhæng, ÅHM5172K277-1. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 151. Fibel af omarbejdet sværdhjalte, ÅHM5172K284-1. Mål 2,9x8,5 cm. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fritekst

Langt den overvejende del af det samlede fundmateriale fra Øland udgøres af mønter (1877 stk). En del mangler endnu nærmere bestemmelse, men hovedparten er middelalderlige mønter, og særligt borgerkrigsmønter er hyppige.

Eneste ældre fund fra området er indtil videre en bronzealdercelt og et armbånd fra romersk jernalder.

Bemærkninger (særlige forhold, f.eks. bonitet)

Den kronologiske sammensætning med meget få ældre fund er meget atypisk. Der er endnu kun enkelt genstand fra ældre jernalder, og ældre germanertid er ligeledes kun repræsenteret ved en enkelt fund – en korsformet fibel. I betragtning af den store befolkningstæthed og den udprægede kontinuitet, som er at spore på de kystnære bakker andre steder i regionen, synes det nærmest utænkeligt, at Øland skulle have været tyndt befolket forud for yngre germansk jernalder. Manglen på fund skyldes således formentlig alene forhold, som bunder i enten bevaringsforholdene af jernalderlagene på Øland eller måske manglende detektering i de områder, hvor den ældre jernalderbebyggelse har ligget.

120103 Gudum sogn

Kompleksets navn: Gudum

Lokalitetsnr: 120103-27 og 34

Topografi – herunder relation til vand

Fundområdet strækker sig over ca. 11 ha, og knytter sig til en markant bakke (45 m.o.h.) umiddelbart vest for landsbyen Gudum. Området udgør den allersydligst del af Sejlflodbakken, som er omgivet af brede lavtliggende enge – mod nord og øst af store hævede marine flader og mod vest og syd af brede ådale. Gudum ligger ved "Gudumbro" – det eneste tidlignhistoriske overgangsted fra Sejlflodbakken til "fastlandet" mod vest. Her kan man krydse Romdrupådalen, som ca. 12 kilometer længere mod nord løber ud i Limfjorden. Syd og øst om Sejlflodbakken løber regionens største å "Lindborg å". Mod syd afskærer den Sejlflodbakken fra "Gudumlund" en lille markant bakke, omgivet af fugtige enge.

Jordbund

Jordbunden er ikke kortlagt i området men består formentlig overvejende af sandede og grusede moræneaflejringer.

Antal metalgenstande: 88

Kronologisk spredning: Ældre germanske jernalder – efterreformatisk tid

Ældre fund: 0

Fund fra undersøgelsesperioden: 24

Areal: ca. 11 ha

Relation til middelalderbebyggelse:

Gudums romanske kirke vidner om stedet middelalderlige rødder. Desuden antyder stedsnavnet "Gudum", at stedet i visse henseender har haft central betydning i jernalderen (Grimm & Pesch 2011)

Afstand til købstad: ca. 14 km til Aalborg

Relation til infrastruktur/ kommunikationsnet

Gudum har med sin placering ved overgangstedet Gudumbro ligget særdeles strategisk for trafikken mellem lokalområdet og Aalborg.

Relation til andre lokaliteter

Ca. 700 m syd for de få spredte fund sydøstligt i fundområdet, er der både ved ortofotos og prøvegravning (120103-25) blevet påvist sporene efter en meget omfattende bebyggelse fra ældre jernalder med en meget usædvanlig placering. Bebyggelsen ligger på et relativt lavt plateau, som omgivet af brede fugtige enge næsten forbinder Sejlflodbakken med Gudumlund - en lille meget markant bakke umiddelbart mod syd. Kun Lindborgåen skiller her bakkerne fra hinanden, og her på den sydlige holm ligger i øvrigt Gudumlund herregård (første gang nævnt i 1345).

Undersøelsesaktivitet

Metaldetekteringen i området har ikke været systematisk. Første fund blev indleveret i 2000. Der bliver fortsat indleveret fund fra området, og kun to brugere har indleveret fund herfra. På den baggrund må en vis fremtidig vækst af fundmaterialet forventes.

Markører

Varme håndværk: 1 enkelt smelteklump (Ag?)

Kolde håndværk: 3 tenvægte

Handel: 4 vægtlodder og 1 Dirhem - Madinat al-Salaam (Bagdad)

Import: Ingen fund

Smykker og andet beklædningsudstyr: 11 fibler

Militaria: Ingen fund

Rideudstyr: 1 remdeler

Andre redskaber og værktøj: 1 nøgle og 3 vendiske skedebeslag

Råmaterialer: 1 smelteklump – se varme håndværk

Særlige genstande: Ingen fund

Fritekst

Mønter udgør kun omtrent 1/3 del af det samlede fundmateriale (29 stk).

Fundmaterialet fra studieperioden omfatter fund fra alle hovedperioder.

Bemærkninger (særlige forhold, f.eks. bonitet)

Spredningen på fundene er voldsom. Tre fund 900 m mod nordøst er inddraget. Der er klart tale om fund, som kan stamme fra en helt anden bebyggelse. Men da disse tre fund netop er de eneste, som

kan dateres til ældre germansk jernalder, og da de findes få hundrede meter fra den usædvanlige bebyggelse på overgang til Gudumlund, antages det, at de ældre dele af Gudum måske skal findes her, og at der således muligvis er tale om en og samme bebyggelse, som blot har vandret rundt på sydspidsen af Sejflodbakken.

Fig. 152. Halv dirhem, ÅHM6393K001-1. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 153. Fugleformet fibel, ÅHM6393K002-1. Længste mål: 2,4 cm Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 154. Vendisk knivskedebeleslag, ÅHM6393K002-2. Mål: 1,4 x 2,2 cm Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 155. Lille oval skålfibel (for- og bagside), ÅHM6393K003-1. Mål: 2,8 x 5,3 cm Foto: Nordjyllands Historiske Museum

120104 Gunderup sogn

Kompleksets navn: Lundby

Lokalitetsnr: 120104-110

Topografi – herunder relation til vand

Fundområdet dækker omtrent 41 ha og knytter sig til primært til en større bakken (8-12 m.o.h.), som findes umiddelbart syd for landsbyen Lundby. Den markante bakke er næsten helt omkranset af smalle dalsænkninger. Mod nord og vest løber der i bunden af sænkningerne små bække, som afvandes i Romdrupådal 1,5 km mod vest. 10 km længere nordud løber åen ud i Limfjorden.

Jordbund

Jordbunden er ikke kortlagt i området, men består formodentlig overvejende af sandede og grusede moræneaflejringer.

Antal metalgenstande: 54

Kronologisk spredning: Ældre germansk jernalder - senmiddelalder

Ældre fund: 0

Fund fra undersøgelsesperioden: 38

Areal: ca. 41 ha

Relation til middelalderbebyggelse:

Lundby rummer ingen kirke, men da dette heller ikke er tilfældet for alle nabobebyggelserne og da disse i øvrigt har torpnavne formodes det, at Lundby-bebyggelsen i sen jernalder og tidlig historisk tid meget vel kan have været lokalområdets hovedbebyggelse.

Afstand til købstad: ca. 11 km til Aalborg

Relation til infrastruktur/ kommunikationsnet

Lundby ligger på den østligste af flere nord-sydgående hovedindfaldsveje til Aalborg.

Relation til andre lokaliteter

På samme bakketop blev der i 1964 registreret opløjede bopladsspor fra ældre jernalder over hele 10 tdr. land (120104-93).

Undersøgelsesaktivitet

Metaldetekteringen ved Lundby har ikke været systematisk. De første fund fra området blev indleveret i 1999 og kun 4 findere har indtil videre indleveret fund fra bakken.

Markører

Varme håndværk: Ingen fund

Kolde håndværk: Ingen fund

Handel: 2 vægtlodder og 6 mønter - 3-4 Otto Adelheid-phennige, 1 dirhem og 1 sølvmønt som mangler nærmere bestemmelse

Import: 2 anglesaksisk-sydskandinaviske celleemaljefibler

Smykker og andet beklædningsudstyr: 21 fibler, 2 vedhæng, 1 spænde og 1 remende

Militaria: Ingen fund

Rideudstyr: 1 remdeler

Andre redskaber og værktøj: 2 nøgler

Råmaterialer: Ingen fund

Særlige genstande: En grebende eller lignende med dyrestil B i gennembrudt arbejde udført i forgyldt bronze. Enden af stykket består af en dølle, hvori der ses spor af jern. Ingen kendte paralleller. Stykket har måske størst lighed med nogle af de fineste endebeslag til drikkehorn fra germanertidens fyrstegrave, men jernet i døllen synes at pege på en anden funktion.

Fritekst

Det samlede fundmateriale rummer blot 7 mønter, hvoraf de 6 jævnfør ovenstående hører hjemme i vikingetiden.

Fundmaterialet fra studieperioden omfatter fund fra alle hovedperioder, men ældre germansk jernalder er blot repræsenteret ved et enkelt fund.

Bemærkninger (særlige forhold, f.eks. bonitet)

-

Fig. 156: Angelsaksisk-sydskandinavisk celleemaljefibel, ÅHM6508K001-1. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 157: Skrinnøgle, ÅHM6508K001-2. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 158: Urnesfibel, ÅHM6400K002-3.
Længste mål: 2,4 cm.
Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 159: Vedhæng i gennembrudt arbejde, ÅHM6400K002-15. Diameter: 4,8 cm. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 160: Cirkulært vedhæng, ÅHM6400K002-9. Diameter: 2,4 cm. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 161: korsformet fibel,
ÅHM6400K002-5.
Længde: 7,6 cm.
Foto: Nordjyllands Historiske
Museum

Fig. 162: Lille rektangulær pladefibel (for- og bagside),
ÅHM6400K004-1. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 163: Grebende eller
drikkehornsbeslag i gennembrudt
arbejde, ÅHM6400K002-1.
Længde: 6,3 cm.
Foto: Nordjyllands Historiske
Museum

Kompleksets navn: Torderup

Lokalitetsnr: 120104-113

Topografi – herunder relation til vand

Fundområdet, som findes i kote 8-12, strækker sig over 5 ha umiddelbart øst om landsbyen Torderup. Terrænet er svagt kuperet og falder svagt mod øst ud mod den drænedede Romdrup ådal med en mindre å, der 10 km mod nord løber ud i Limfjorden.

Jordbund

Ikke kortlagt – men jordbunden i området består overvejende af sandede og grusede moræneaflejringer

Antal metalgenstande: 94

Kronologisk spredning: Ældre romersk jernalder til efterreformatorisk tid

Ældre fund: 1

Fund fra undersøgelsesperioden: 16

Areal: 5 ha

Relation til middelalderbebyggelse:

Fundområdet findes umiddelbart øst for landsbyen Torderup, hvis navn umiddelbart indikere, at der er tale om en torpbebyggelse fra vikingetid eller tidlig middelalder.

Afstand til købstad: ca. 12 km til Aalborg

Relation til infrastruktur / kommunikationsnet:

Omtrent 1,5 km mod syd findes Gudumbro den eneste tidlignhistoriske overgang over Romdrupådalene til Sejlflobakken og til landsbyen Gudum. Området har således øjensynligt været central for landtrafikken mellem hovedlandet og bakken.

Relation til andre lokaliteter

Undersøgelsesaktivitet

Første fund fra området blev indleveret i 2012 og indtil videre har øjensynligt kun en detektorbrugere afsøgt arealet. Fundmaterialet er således næppe repræsentativt.

Markører

Varme håndværk: Ingen

Kolde håndværk: 2 tenvægte

Handel: 1 sfærisk vægtlod af bronze

Import: 1 angelsaksisk-sydsandinavisk celleemaljefibel og 1 skjoldformet orientalsk rembeslag

Smykker og andet beklædningsudstyr: 8 fibler, 1 arming, 1 bæltebeslag, 1 hægte og 2 vedhæng

Redskaber og værktøj: 2 tenvægte

Militaria: Ingen

Rideudstyr: Ingen

Råmaterialer: Ingen

Særlige genstande: En angelsaksisk-sydsandinavisk celleemaljefibel (Frick 1993, type 1 var. 2) og et orientalsk rembeslag.

Fritekst

Fundmaterialet hører overvejende hjemme i sen vikingetid og tidlig middelalder. Foruden en romersk denar er et fragment af en korsformet fibel og en fragmenteret forgyldt cirkulær fibel med båndslingsornamentik de eneste ældre fund.

Bemærkninger (særlige forhold, f.eks. bonitet)

-

Fig. 164: Orientalisk rembeslag, ÅHM6300K008-2-1. Mål: 1,7 x 1,8 cm. Foto: Nordjyllands Historiske Museum.

Fig. 165. Kvadratisk vedhæng med prikmonster, ÅHM6300K004-6. Mål: 1,6x2,6 cm. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 166. Angelsaksisk-sydsandinavisk celleemaljefibel, ÅHM6300K004-1. Diameter: 3,6 cm. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

120108 Nørre Tranders sogn

Kompleksets navn: Nordre Trandersbakke

Lokalitetsnr: 120108-53, 56, 79, 89, 90,138

Topografi – herunder relation til vand

Fundområdet strækker sig over ca. 251 ha, og findes på den nordlige del af Trandersbakken, som former et markant, kuperet bakkeparti omgivet af brede ådale og brede strandenge. Mod nord er Trandersbakken kun adskilt fra Limfjorden af en 150 meter bred strandeng, men fundkomplekset knytter sig primært til de centrale dele af denne forgrening af Trandersbakken, og afstanden fra selve fundområdet til fjorden er ca. 2-3 km.

Jordbund

Trods flere undersøgelser i området er kendskabet til jordbundsforholdene mange steder beskedent. Undergrunden synes dog som på den sydlige del af Trandersbakken at variere mellem moræne af sand, grus og omløjret kridt og egentlig kridtundergrund.

Antal metalgenstande: 419

Kronologisk spredning: Yngre romersk jernalder – efterreformatisk tid

Ældre fund: 3

Fund fra undersøgelsesperioden: 67

Areal: ca. 251 ha

Relation til middelalderbebyggelse:

Kompleksets fund er spredt mellem tre landsbyer Nr.Tranders, Ø.Sundby og Ø.Uttrup. I Nr. Tranders findes en romansk kirke, og stednavnene Sundby og Uttrup indikerer, at begge disse har rødder tilbage i middelalderen og måske endnu længere tilbage.

Afstand til købstad: ca. 4 km til Aalborg

Relation til infrastruktur/ kommunikationsnet

Nr.Trandersbakken synes ikke at have ligget specielt centralt i forhold til infrastrukturen.

Relation til andre lokaliteter

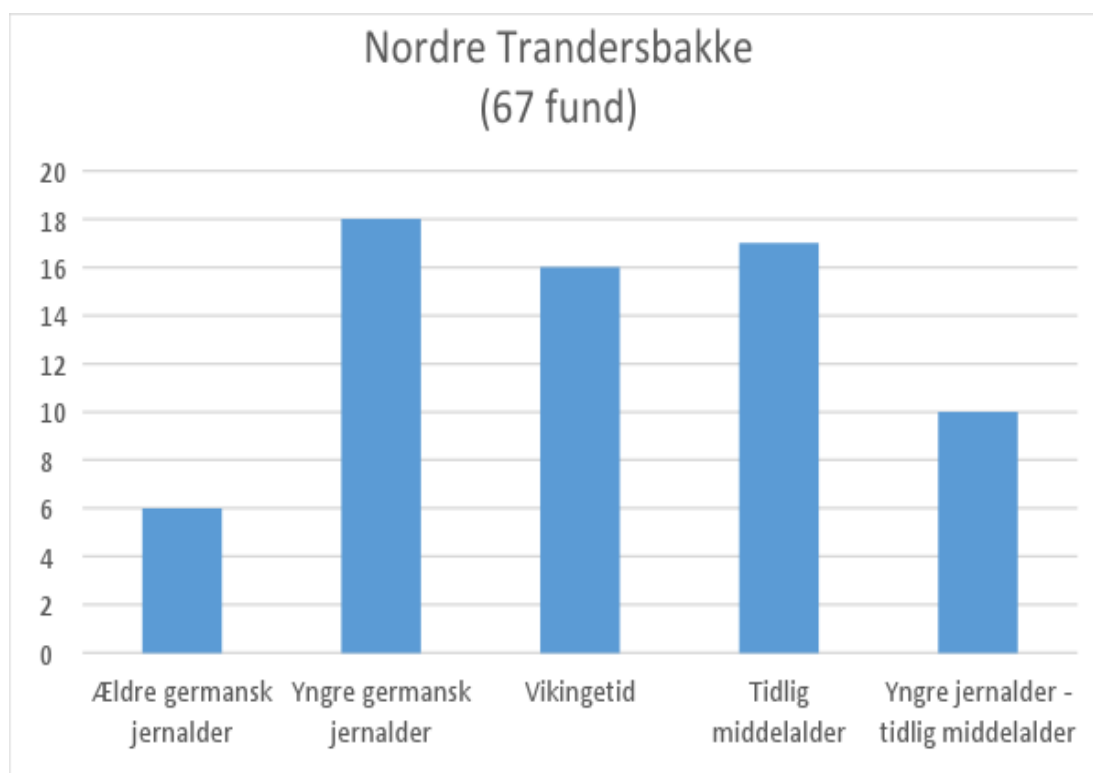
Undersøgesaktivitet

Metaldetekteringen den nordlige del af Trandersbakken har ikke været systematisk. De første fund fra området blev indleveret i 1984 og der bliver fortsat indleveret fund fra komplekset. I alt 18 findere har indleveret fund fra området. Store dele af området er dog bebygget i dag, og generelt har moderne bebyggelse sat betydelige begrænsninger for metaldetekteringen i området.

Udover detektorafsøgningerne har der igennem årene været foretaget en del forskellige arkæologiske undersøgelser i området, som i dag over store områder er dækket af det østligste Aalborg. Store dele af byudviklingen i området fandt dog sted før implementeringen af den nye museumslov, og mange arealer er således blevet bebygget uden forudgående forundersøgelser. Særligt ved Nr.Tranders foreligger dog en del spredte registreringer, som tydelig viser, at her har været opfattende bebyggelser allerede i ældre jernalder.

Bebyggelsesspor fra især ældre jernalder er fundet i flere områder lige øst for fundområdet. Der har tydeligvis været ret intensiv bebyggelse allerede i ældre jernalder. Bl.a. har ÅHM her undersøgt dele af en imponerende byhøjsbebyggelse med 1,8 m tykke kulturlag (120108-25 & 91) (Nielsen 2002b)

Senest er der lige syd for Nr. Tranders kirke blevet udgravet en lille del af en bebyggelse fra yngre jernalder (120108-101).

Tabel 16: Den kronologiske fordeling af metalgenstande fra undersøgelsesperioden på Nordre Trandersbakkekomplekset.

Markører

Varme håndværk: 4 smelteklumper (2 Ag og 2 Pu)

Kolde håndværk: 4 tenvægte

Handel: 2 vægtlodder og 2 stk. brudsølv samt 1 mønt (Penny - Knud den Store, Pointed Helmet)

Import: 1 fragment af gotlandsk rygknåpfibel, 1 fragm. orientalsk rembeslag, 1 anglo-skandinavisk celleemaljefibel og 1 formodet fragment af en kontinental europæisk Reckteckfibel og 1 et økseformet vedhæng af østbaltisk/ russisk oprindelse.

Smykker og andet beklædningsudstyr: 38 fibler, 5 vedhæng, 1 spænde, 2 rembeslag og 1 fingerring

Militaria: 1 dupsko

Rideudstyr: 3 hele eller fragmenterede remdelere

Andre redskaber og værktøj: 6 nøgler og 1 vendisk knivskedebeslag

Råmaterialer: 1 klip af en sølvbarre

Særlige genstande: Et fragment af en forgyldt rygknåpfibel i dyrestil E – Import fra Gotland (Vang Petersen, 1991:57 fig.9a), en østbaltisk/ russisk miniature-økse blandt vedhængene fra vikingetid, 1 orientalsk rembeslag og et fragment af en rektangulær emaljefibel, som antages at være en kontinentaleuropæisk Rechteckfibel.

Fig. 167: Fragment af rektangulær emaljefibel, antagelig en kontinentaleuropæisk Rechteckfibel, ÅHM5938K020-1. Foto: Nordjyllands Historiske Museum.

Fig. 168. Remfordeler til seletøj, ÅHM5938K009-1. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fritekst

Det samlede fundmateriale er domineret af mønter (249 stk), de fleste fra middelalderen.

Fundmaterialet fra studieperioden omfatter mange fund fra alle hovedperioder.

De tre ældre fund er alle fibler fra romersk jernalder.

Bemærkninger (særlige forhold, f.eks. bonitet)

Fundene er formentlig spredt fra tre bebyggelser, men det er ikke muligt at trække fundene i selvstændige koncentrationer og materialet er derfor her behandlet som et samlet hele.

120111 Sejflod sogn

Kompleksets navn: Sejflod

Lokalitetsnr: 120111-19

Topografi – herunder relation til vand

Fundområdet strækker sig over ca. 91 ha, og knytter sig til markerne umiddelbart vest for landsbyen Sejflod. Landsbyen ligger ved den vestlige fod af en markant morænebakke, og fundene er spredt over vestsiden af denne. Østover består landskabet af lavtliggende, hævede marine flader og de fugtige enge har gennemskæres af flere små vandløb, som afvandes direkte i Limfjorden ca. 3 km mod nord.

Jordbund

Centrum af Sejflodbakken var i 1970'erne og 80'erne genstand for en større undersøgelse (se nedenfor), og i de udgravede områder bestod undergrunden af moræneaflejringer med både grus, sand og omrodede partier af kridt (Nielsen 2000:11).

Antal metalgenstande: 247

Kronologisk spredning: Ældre bronzealder – efterreformatorisk tid

Ældre fund: 4

Fund fra undersøgelsesperioden: 28

Areal: ca. 91 ha

Relation til middelalderbebyggelse:

Landsbyen Sejflod rummer en romansk kirke.

Afstand til købstad: ca. 12 km til Aalborg

Relation til infrastruktur/ kommunikationsnet

Sejflod ligger umiddelbart ikke infrastrukturelt centralt. Men kommunikationsmæssig ligger bebyggelsen gunstigt, idet bakken udgør det østligste beboelige punkt på Limfjordens sydkyst, og "Tofthøj" en gravhøj på Sejflodbakkens top udgør faktisk Nordøsthimmerlands højeste punkt.

To mindre nabobyer "Lille Vorde" og "Store Vorde" referere muligvis til begrebet "Warth" (udkigspunkt), og det er nærliggende at Tofthøj må have udgjort et strategisk vigtigt punkt i tidlige kommunikationsnetværk (Ringtved 1999).

Relation til andre lokaliteter

På bakketoppen umiddelbart vest for fundområdet blev der i 1970'erne og 1980'erne udgravet store dele af en bebyggelse fra jernalderen og en tilhørende gravplads. Blandt gravene, som overvejende stammede fra romersk og ældre germansk jernalder, var flere usædvanligt veludstyrede grave, som tydeligt viser, at der allerede i romersk jernalder fandtes et højstatusmiljø på stedet (Nielsen 2000, Ringtved 1991)

Undersøgelsesaktivitet

Metaldetekteringen ved Sejflod har ikke været systematisk. De første fund blev indleveret i 2000, og blot 4 findere har indleveret fund fra området.

Markører

Varme håndværk: 1 smelteklump (Ag)

Kolde håndværk: 2 tenvægte

Handel: 3 vægtlodder

Import: 1 plateauopbygget skivefibrel med et bagudseende firbenet dyr

Smykker og andet beklædningsudstyr: 16 fibler og 1 korsformet vedhæng

Rideudstyr: 1 remdeler

Militaria: Ingen fund

Andre redskaber og værktøj: 1 nøgle og 2 vendiske skedebeslag

Råmaterialer: 1 smelteklump – se varme håndværk

Særlige genstande: En plateauopbygget skivefibrel med et bagudseende firbenet dyr - formentlig er hjemmehørende i det nordvestlige Kontinentaleuropa.

Fritekst

Det samlede fundmateriale er stærkt domineret af mønter (170 stk) - de fleste fra middelalderen. Fundmaterialet fra studieperioden omfatter fund fra alle hovedperioder. Dog kun et enkelt fra ældre germansk jernalder. Blandt de ældste fund findes en tutulus og tre fragmenter af bronzældersværd.

Bemærkninger (særlige forhold, f.eks. bonitet)

-

Fig. 169. Plateauopbygget skivefibel med firbenet dyr, ÅHM6527K007-11. Diameter: 1,9 cm Foto: Nordjyllands Historiske Museum

120113 Sønder Tranders sogn

Kompleksets navn: Sdr.Tranders

Lokalitetsnr: 120113-33, 38, 63, 93

Topografi – herunder relation til vand

Fundområdet strækker sig over ca. 82 ha, og knytter sig til de markante bakketoppe umiddelbart øst og vest for landsbyen Sdr.Tranders. Bakkerne her udgør den sydøstligste del af den store Trandersbakke, og er mod syd, vest og øst omgivet af brede ådale, mens kun en smal dalsænkning adskiller Sdr.Trandersbakkerne fra den nordlige del af Trandersbakken ved landsbyen Nr.Tranders, omkring hvilken der også er fundet en mængde fine metalfund.

Limfjord findes omtrent 5 km mod NV og 6 mod NØ.

Jordbund

De mange undersøgelser på bakken har givet et grundigt indtryk af jordbunden, som varierer betydeligt over den store bakke. Trandersbakkens kerne består af kridtaflejringer, som står tilbage efter istiden. Lokalt er kridten dækket af grusede og sandede moræne aflejringer, hist og her plettet af omljrede kridtaflejringer. Andre steder findes der kridt umiddelbart under muldlaget. Stort set al bebyggelse findes i områder med sand- og grusaflejringer.

Antal metalgenstande: 422

Kronologisk spredning: Yngre førromersk jernalder – efterreformatorisk tid

Ældre fund: 7

Fund fra undersøgelsesperioden: 102

Areal: ca. 82 ha

Relation til middelalderbebyggelse:

Sdr.Tranders romanske kirke afslører byen tidlig middelalderlige rødder.

Afstand til købstad: ca. 6 km til Aalborg

Relation til infrastruktur/ kommunikationsnet

Sdr. Tranders har næppe ligget specielt centralt infrastrukturmæssigt. Dog har indfaldsvejen til Aalborg fra det nordøstlige Himmerland formentlig løbet igennem området.

Relation til andre lokaliteter

-

Undersøgesaktivitet

Området ved Sdr. Tranders er aldrig blevet systematisk afsøgt. De første fund fra den østlige del af bakken blev indleveret i 1988, men først 17 år senere begyndte der at indkomme fund fra markerne vest for byen – et areal som vel at mærke topografisk set var ligeså oplagt at afsøge som den østlige bakketop. I alt 12 findere har indleveret fund fra området, og der bliver endnu fundet en del fund i området trods næsten 30 års metaldetektering, hvilket formentlig hænger sammen med at fundførende lag fortsat er under erosion. Dog bliver området gradvist dækket af moderne bebyggelse, og arealer tilgængelige for afsøgning bliver i disse år reduceret gevaldigt.

Undersøgelserne både på øst og vestsiden af bakken har således vist, at her der i mange områder findes et 50-60 cm tykt muldlag og flere steder findes der fortsat bevarede kulturlag fra jernalderen (se nedenstående).

Faktisk er området ved Sdr. Tranders det grundigst undersøgte større sammenhængende område i Nordjylland. Systematisk udvidelse af det sydøstlige Aalborg over en lang årrække har medført en lang række omfattende forundersøgelser og udgravninger. I dag er en meget stor procentdel af Sdr. Tranders ejerlav undersøgt, og næsten alle de højere liggende arealer egnet til bebyggelse er enten udgravet eller forundersøgt. Selvom væsentlige dele af flere bebyggelser fortsat mangler at blive undersøgt giver de mange undersøgelser et fantastisk overblik over bebyggelsesudviklingen i området. Allerede i førromersk jernalder har bebyggelsen været ganske tæt, og på bakkerne på begge sider har der igennem hele ældre jernalder øjensynligt ligget flere mindre landsbyer 1-2 km fra Sdr. Tranders. Disse har øjensynligt været relativt stedfaste. Dette har i særlig udpræget grad været tilfældet for bebyggelse ved Nr. Hedegårde længst mod NV. Her udviklede der sig i løbet af ældre jernalder en regulær byhøj (Runge 2009). I løbet af yngre romertid synes bebyggelserne på begge sider af Sdr. Tranders at blive sammenlagt til en bebyggelse på hver sin bakketop henholdsvis øst og vest for landsbyen. Under samme proces rykkes begge bebyggelser nu markant tættere på stedet for den senere Sdr. Tranders landsby – ca. 400-500 fra byen. I løbet af det 6. århundrede synes den vestlige landsby opgivet. Formentlig bliver den slået sammen med naboen på den østlige bakketop. Her findes umiddelbart øst for Sdr. Tranders en stor bebyggelse, som dækker mere end 5 ha og som vurderet ud fra en omfattende forundersøgelser udover almindelige langhuse rummer flere hundrede grubehuse (denne bebyggelse er også kendt under navnet "Postgården"). Kun de allernordligste og østligste dele af denne bebyggelse er endnu undersøgt, men den skal øjensynligt overvejende dateres fra det 5. til det 8. århundrede.

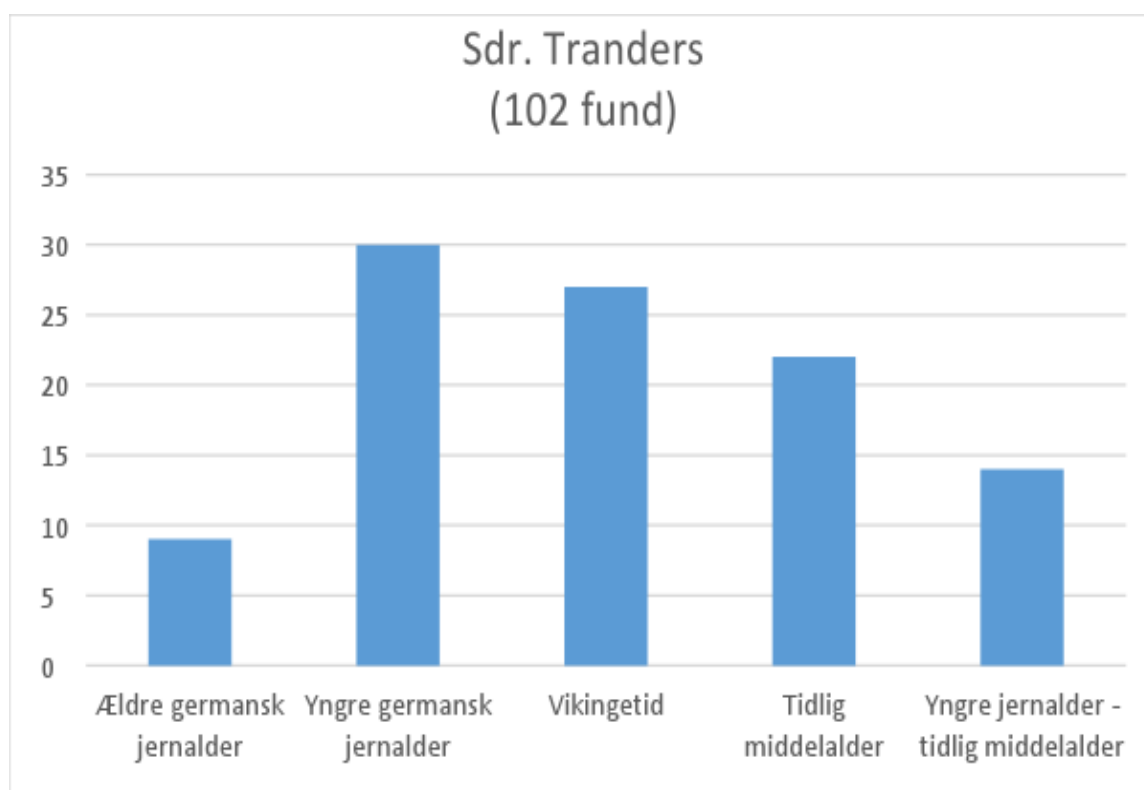
Afløseren findes omtrent hvor Sdr. Tranders ligger i dag. Ved en mindre udgravning på marken syd for Sdr. Tranders kirke blev der således fundet intensive bebyggelsesspor fra vikingetiden.

Fundmaterialet fra denne gravning omfattede i øvrigt bl.a. resterne af en lille skat af brudsølv (Christiansen 2013).

Når man ser bort fra sølvskatten er der ikke meget bortset fra den voldsomme mængde grubehuse og de mange detektorfund, som signalerer, at bebyggelserne ved Sdr.Tranders var specielle. De udgravede dele af bebyggelserne ligner indtil videre ordinære landbebyggelser. Dog er bebyggelsessporene i flere områder både vest og øst for byen karakteriseret ved at være relativt velbevarede, idet der lokalt findes kulturlag med rester af bl.a. stenlægninger og husgulve.

Det mest i øjnefaldende fundmateriale stammer fra grave udgravet på begge sider af Sdr.Tranders. Både øst og vest for landsbyen er der i udkanten af bebyggelserne fra yngre romertid og germansk jernalder udgravet rester af mindre gravpladser (Nielsen 2005; Nielsen 2008; Christiansen 2006). Særligt en urnegrav udgravet på den østlige gravplads var usædvanlig, idet urnen ud over menneskeknogler rummede knogler efter flere dyr samt 34 små spillebrikker af ben. I alt 4 kg brændte knogler, som bl.a. omfattede knoeddene fra minimum to bjørneskind (Nielsen 2005; Nielsen 2008).

Lige nordvest for Sdr.Tranders er der også fremkommet en lille håndfuld jordfæstegrave, hvoraf en var en vognfadingsgrav fra vikingetiden (Sarauw & Christiansen 2010).

Tabel 17: Den kronologiske fordeling af metalfund fra undersøgelsesperioden fra Sdr. Tranders komplekset

Markører

Varme håndværk: Matrice til D-brakteater

Kolde håndværk: 6 tenvægte

Handel: 3 vægtlodder, 1 stk. brudsølv og 9 mønter - 4 dirhemer (2 klip), 2 tyske mønter, 2 engelske mønter og et ubestemmeligt fragment. To mønter er dog sekundært blevet anvendt som smykker.

Hertil kommer ca. 320 små stykker brudsølv fundet i skat ved Sdr.Tranders kirke.

Import: 2 angelsaksisk-sydsnkandinaviske celleemaljefibler, 1 cirkulær skålfibel af Nordnorsk/ Finsk oprindelse (Ørnes 1966 type M), 1 orientalsk, skjoldformet rembeslag, 1 karolingisk rembeslag og en ikke nærmere bestemt emaljefibel.

Smykker og andet beklædningsudstyr: 66 fibler, 1 vedhæng, 1 armring, 2 perler, 1 malle og 2 rembeslag

Militaria: 2 dupsko

Rideudstyr: 2 stigbøjlebeslag

Andre redskaber og værktøj: Ingen fund

Råmaterialer: 1 sølvbarre og 2 stk. guldclip

Særlige genstande: Matrice til D-brakteater (Johansen 1992: 85), orientalsk rembeslag, karolingisk prydbeslag af forgyldt kobberlegering. Endvidere rummer materialet fra området generelt høj frekvens af usædvanlige fibler fra yngre germansk jernalder og tidlig vikingetid - skibsformet fibel, valkyriefibel, forgyldt lille skålfibelfibel (unik i udformning) m.fl.

Fritekst

Det samlede fundmateriale er stærkt domineret af mønter (198 stk) - de fleste fra middelalderen.

Fundmaterialet fra studieperioden omfatter mange fund fra alle hovedperioder.

Blandt fundene fra ældre jernalder optræder 5 fibler og tre romerske mønter.

Bemærkninger (særlige forhold, f.eks. bonitet) –

Fig. 170. Karolingisk rembeslag, ÅHM5595K026-11. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 171. Lille oval skålfibelfibel, ÅHM5595K026-8. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 172. Dirhem med øsken, ÅHM5924K001-2.
Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 173. Valkyriefibel (for- og bagside),
ÅHM5924K016-1. Foto: Nordjyllands Historiske
Museum

120504 Frejlev sogn

Kompleksets navn: Frejlev

Lokalitetsnr: 120504-34

Topografi – herunder relation til vand

Fundområdet strækker sig over ca. 45 ha, og knytter sig til det bakkede landskab (6-46 m.o.h.) vest for landsbyen Frejlev. Bakkerne ved Frejlev udgør her den nordligste del af det himmerlandske bakkelandskab og landsbyen ligger således lige på overgangen til de omfattende hævede marine arealer, som nordover danner en ca. 4 km bred strandeng langs fjordens smalle, snoede forløb.

Jordbund

I de senere år har museet pga. nyudstyknings fortaget flere undersøgelser i området, og disse har givet et relativt godt indtryk af jordbunden på stedet. Undergrunden varierer betydeligt over det bakkede landskab, men består overvejende af sandede og grusede moræneaflejringer. Lokalt findes dog enkelte mindre områder med ler.

Antal metalgenstande: 91

Kronologisk spredning: Yngre førromersk jernalder – efterreformatorisk tid

Ældre fund: 4

Fund fra undersøgelsesperioden: 22

Areal: ca. 45 ha

Relation til middelalderbebyggelse:

Frejlevs romanske kirke afslører byen tidlig middelalderlige rødder.

Afstand til købstad: ca. 8 km

Relation til infrastruktur/ kommunikationsnet

Frejlev er ligger ved vejen, som har været hovedåren for den Ø-V-gående landtrafik langs den sydlige Limfjordskyst.

Relation til andre lokaliteter

Ingen bemærkninger til dette punkt

Undersøglesaktivitet

Som følge af gradvise udstykninger har museet foretaget flere større forundersøgelser og udgravninger i de dele af fundområdet, som støder umiddelbart op til den eksisterende bebyggelse. Ved undersøgelserne er der blevet undersøgt dele af en almindelig landbebyggelse med nogle få samtidige langhuse fra 2.-5. århundrede samt enkelte tilhørende grave (120504-25, 30-33 & 64).

Længere vestover er flere langhuse blevet spottet på ortofotos i to forskellige områder (120504-65-67).

Metaldetekteringen ved Frejlev har ikke været systematisk. De første fund blev indleveret fra området i 2014 og alle fund på nær 3 stk. skyldes en enkelt finder. Det må således forventes, at området langt fra er grundigt afsøgt.

Markører

Varme håndværk: Ingen fund

Kolde håndværk: 5 tenvægte

Handel: 1 vægtlod og 2 mønter – dirhemer (en klippet)

Import: Ingen fund

Smykker og andet beklædningsudstyr: 11 fibler, 1 armbånd og 1 dragtnål

Militaria: 1 mulig lansespids

Rideudstyr: Ingen fund

Andre redskaber og værktøj: Ingen fund

Råmaterialer: Ingen fund

Særlige genstande: Ingen fund

Fig. 174. To fuglefibler, ÅHM5924K008-1 & 2. Længde: 5,5 cm og 5 cm. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fritekst

Det samlede fundmateriale rummer indtil videre blot 24 mønter og mønterne udgør således en relativt begrænset andel, når man sammenligner med sammensætningen af fundene fra mange af regionens øvrige metalrige pladser.

Fundmaterialet fra studieperioden omfatter flere fund fra alle hovedperioder.

Det ældre materiale består udelukkende af fibler/fibelfragmenter.

Bemærkninger (særlige forhold, f.eks. bonitet)

-

120507 Nibe sogn

Kompleksets navn: Nibe/Gelstrup

Lokalitetsnr: 120507-17,19 & 51/ 120514-141, 148

Topografi – herunder relation til vand

Fundområdet strækker sig over mere end 68 ha i det kuperede bagland bag Nibe. Fundene findes spredt over markerne helt fra vestsiden af Nibe ca. 300 m fra fjorden og 2,5 km ind i landet ved Gelstrup, og de er overvejende knyttet til de højere liggende områder i det bølgede landskab.

Jordbund

Jordbunden består ifølge de spredte undersøgelser i området overvejende af sandede og grusede moræneaflejringer men lokalt findes områder med kridt umiddelbart under pløjelaget.

Antal metalgenstande: 2102

Kronologisk spredning: Vikingetid til efterreformatorisk tid

Ældre fund: 0

Fund fra undersøgelsesperioden: 31

Areal: 68 ha – det omfattende fundmateriale fra højmiddelalder og senere dækker dog et område på mere end 150 ha.

Relation til middelalderbebyggelse:

Fundene i området er øjeblikkeligt udkørt med affald fra to bebyggelser, Nibe som i løbet af middelalderen pga. den blomstrende sildeindustri voksede op og blev en egentlig havneby og Gelstrup, som formentlig jævnfør navnet er en torpbebyggelse med rødder i vikingetid/tidlig middelalder.

Afstand til købstad: ca. 19 km til Aalborg.

Relation til infrastruktur/ kommunikationsnet:

Komplekset ligger på hovedvejen for den øst-vestgående landtrafik langs den sydlige Limfjordskyst.

Relation til andre lokaliteter

Ingen bemærkninger til dette punkt

Undersøglesaktivitet

Museet har i og lige omkring fundområdet foretaget flere større forundersøgelser i gennem årene, typisk forud for nyudstyknings i udkanten af Nibe. Ingen har indtil videre ledt til påvisning af anlægsspor fra yngre jernalder eller tidlig middelalder.

Detektorfundene fra Nibe-området er blevet indleveret til museet siden 1980 og bliver det fortsat. 17 forskellige detektorbrugere har indleveret fund fra området.

Markører

Varme håndværk: Ingen fund

Kolde håndværk: Ingen fund

Handel: 2 vægtlodder og 1 mønt - phenning, Otto Adelheid

Import: 1 angelsaks.-sydskand. celleemaljefibel

Smykker og andet beklædningsudstyr: 18 fibler, 1 remende, 1 spænde og 3 vedhæng

Militaria: Ingen fund

Rideudstyr: 1 stighbøjlebeslag

Andre redskaber og værktøj: 3 nøgler og 1 pincet

Råmaterialer: Ingen fund

Særlige genstande: Velbevaret angelsaksisk-sydskandinaviske celleemaljefibel med blå bølgekor på grøn bund.

Fritekst

Det samlede fundmateriale er stærkt domineret af middelaldermønter (1781 stk), som formentlig skal ses i sammenhæng med sildefiskeriet fra Nibe.

Fundmaterialet fra perioden yngre jernalder-tidlig middelalder hører næsten udelukkende hjemme i perioden sen vikingetid/ tidlig middelalder. Eneste ældre fund er indtil videre en flig af en trefliget fibel

Bemærkninger (særlige forhold, f.eks. bonitet)

Den store spredning af fundene fra Nibe/Gelstrup hænger øjensynligt til dels sammen med, at de er spredt fra to bebyggelser - Nibe og Gelstrup. Men da det ikke er muligt at tegne to velafgrænsede fundområder, er de her præsenteret som et samlet kompleks.

120506 Hasseris (Budolfi Ls)

Kompleksets navn: Bejsebakken

Lokalitetsnr: 120506 – 30, 51, 52, 56, 57, 61, 77 & 83

Topografi – herunder relation til vand

Fundområdet strækker sig over ca. 95 ha, og knytter sig til den markante bakke Bejsebakken, som udgør den centrale/vestlige dele af Hasserisbakken - en af Aalborgområdets tre store bakkepartier, hvis kerne består af kridttidens aflejringer (Johansen 1992: 20). Hele Hasserisbakken er mod vest og nord omkranset af 1-2,5 km brede strandenge og mod syd og øst af den brede Østerådal. Kun længst mod nordøst og syd skyder tunger fra bakken sig næsten igennem de brede lavtliggende landområder. Mod nordøst, der hvor det ældste Aalborg ligger, får bakkens tunge næsten kontakt med fjorden ved Østeråens udløb og mod syd ved Skalborg danner den lave landtunge en landbro til det himmerlandske fastland.

Fra Bejsebakkens top 51 m.o.h. er der mod nordvest frit udsyn udover kilometervis af strandenge (hævet havbund) ud til Limfjorden.

Jordbund

De omfattende undersøgelser på bakken har givet et relativt godt indtryk af jordbunden. Den varierer betydeligt over den store bakke, men på de øvre partier, hvor bebyggelsen fra yngre jernalder er blevet udgravet, består undergrunden overvejende af sandede og grusede moræneaflejringer med lokale småpartier af kridt og ler.

På Bejsebakken som på de øvrige bakker med kridtkerne er undergrunden i øvrigt præget af store muldfyldt jordfaldshuller – ikke sjældent med et betydeligt indhold af kulturmateriale i fylden.

Antal metalgenstande:	572 (hertil kommer bl.a. en stor mængde plomber og mønter af nyere dato, som aldrig er blevet registreret)
Kronologisk spredning:	Ældre bronzealder til efterreformatorisk tid
Ældre fund:	20
Fund fra undersøgelsesperioden:	279
Areal:	ca. 95 ha

Relation til middelalderbebyggelse:

De udgravede dele af bebyggelsen på Bejsebakken indikerer, at bebyggelsen på selve bakketoppen ophørte eller blev decimeret senest tidligt i 800-tallet. Detektorfundene signalerer dog, at bebyggelsen formentlig ikke ophørte, men er flyttet til et sted nær ved. Området omkring Gl. Hasseris mod sydvest er bedste bud. Her er der ved Sofiendal blevet udgravet et enkelt grubehus fra yngre germansk jernalder, før området blev bebygget (120506-17).

Pga. nærheden til selve Aalborg er der i øvrigt visse problemer forbundet med tolkningen af detektorfundene, idet det ikke kan afvises, at nogle fund stammer fra affald kørt ud fra byen. Ser man dog på de øvrige detektorlokaliteter på nabobakkerne længere fra byen, er udtrykket dog omtrent det samme, og det er på den baggrund nok tvivlsomt, hvor stor denne forurening i virkeligheden er.

Afstand til købstad: ca. 3 km til Aalborg

Relation til infrastruktur/ kommunikationsnet

Bejsebakken har med sin beliggenhed centralt på Hasseris bakken ligget med både udsigt og let adgang til fjorden og med fuld kontrol over vejen, som førte fra den sydlige landbro med forbindelse til det himmerlandske bakkelandskab til det naturlige overgangssted over den østlige Limfjord ved Aalborg.

Relation til andre lokaliteter

Rundt omkring på den store Bejsebakken er der igennem årene undersøgt flere små bider af bebyggelser fra ældre jernalder og enkelte samtidige grave. Specielt i området ved Scheelsminde nær den østlige fod af bakken er der tidligere registeret omfattende spor efter jernalderbebyggelse og gravlæggelser (120506-10, 14, 15, 24, 26, 67, 74 & 76). Men levnene fra ældre jernalder findes også i andre områder, og særligt en rigt udstyret grav med bl.a. en guldbelagt rosetfibel, en gulfingerring og en spand med bronzebeslag undersøgt ved Sofiendal mod sydvest springer i øjnene (Johansen 1992: 71).

Undersøglesaktivitet

Bejsebakken og Lindholm er de eneste af de store bebyggelser ved den østlige Limfjord, som allerede var kendt før introduktionen af metaldetektoren. Allerede i 1950'erne foretog Nationalmuseet, som opfølgning på flere spektakulære fund, de første undersøgelser på bakken, og dele af den omfattende bebyggelse blev udgravet. I slutningen af 1990'erne medførte omfattende udstykningsplaner, at hele den del af Bejsebakken, som endnu stod uden moderne bebyggelse (den nordlige del var allerede bebygget) skulle undersøges. 62 hektar blev forundersøgt, og omfattende bebyggelsesspor fra primært yngre jernalder og senneolitikum blev efterfølgende udgravet.

Bebyggelsen fra yngre jernalder var koncentreret i et ca. 5 ha stort område på bakkens top længst mod nordøst. Her blev der ud over ca. 40 spredte langhuse undersøgt mere end 350 grube og diverse tilhørende anlæg. Samlet set er der nu kendskab til i alt 422 grubehuse på Bejsebakken. Mange er dårligt daterede, men de synes overvejende at høre hjemme i yngre germansk jernalder, og udgravningsresultaterne tegner et indtryk af en bebyggelse i to hovedfaser: en nordlig fase fra ældre

germansk jernalder med 3-4 gårdsanlæg og sydlig fra yngre germansk jernalder med 2-3 samtidige gårde til hvilken hovedparten af de mange grubehuse har tilhørt.

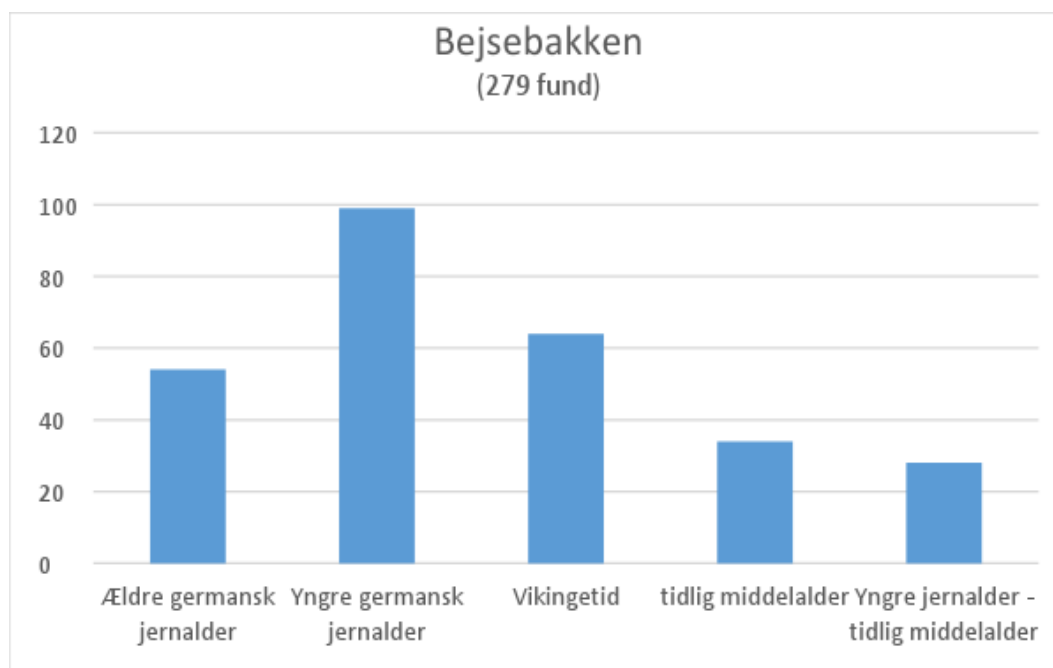
Blandt de ellers relativt beskedne langhuse fandtes bl.a. et 30 m langt langhus med et usædvanligt rigt fundmaterialet. Fundene fra huset tæller bl.a. 14 lanse-/ spydspidser og glasskår fra et Snartemo-bæger. Huset tolkes som en stormandshal fra 400-tallet, og lige syd for fandtes resterne af en lille indhegnet ceremonibygning. Et andet 40 meter langt langhus er formentlig resterne af en senere stormandsgård, og Bejsebakken-bebyggelsen har således øjensynligt været centreret omkring en stormandsgård. Endvidere synes de mange grubehuse at signalere en specialiseret tekstilproduktion. I hvert fald rummede 160 af 414 undersøgte grubehuse vævevægte eller tenvægte – 122 fandtes på selve gulvet.

Det er i øvrigt højest usikkert, om de udgravede dele af Bejsebakken-bebyggelsen udgør hele bebyggelsens udstrækning. Da den nordlige del af bakketoppen blev bebygget uden forudgående undersøgelser foreligger der mulighed for at de undersøgte dele mod syd kun udgør omtrent halvdelen af den oprindelige bebyggelse (Sarauw, *forthc.*).

Metaldetekteringen på Bejsebakken har ikke været systematisk. Allerede før de første fund blev gjort med metaldetektor var der blevet fundet flere fine metalfund på Bejsebakken, så ikke overraskende gik det stærkt her allerede i begyndelsen af 1980'erne. I alt 24 findere har indleveret fund fra området, og seneste fund er fra 2016, men da næsten hele området er bebygget, kan der ikke forventes større mængder nye fund fra området.

Da fundene fra Bejsebakken overvejende er fra 1980'erne og 1990'erne, foreligger der ingen fund med GPS-koordinater, og en meget stor del af alle detektorfundene er kun forsynet med meget sparsomme fundstedsoplysninger – oftest blot et stort areal skraveret på et kopieret kortudsnit.

I øvrigt foreligger der også et imponerende materiale af metalfund fra udgravningerne på Bejsebakken – bl.a. hele 27 fibler (Sarauw & Christiansen 2014: 132).

Tabel 17: Den kronologiske fordeling af metalgenstande fra undersøgelsesperioden på Bejsebakken-komplekset

Markører

Varme håndværk: Et par stykker klipsølv og 1 guldfragment. Ved 1990ernes udgravning på Bejsebakken blev der i øvrigt både påvist spor efter smedning og finere metalarbejde.

Kolde håndværk: Ingen spor i detektormaterialet. Ved udgravningen af Bejsebakken fandtes dog spor efter en række håndværk. Som nævnt, synes særligt tekstilproduktionen at have været omfattende.

Handel: 2 vægtlodder, 1-2 stk. brudsølv og 22 mønter - 5 danske, 11 tyske mønter, 2 engelske, 2 dirhemer (en klippet), 1 karolingisk og 1 ikke nærmere bestemt vikingetidsmønt

Import: 4 små fibler af karolingisk-ottonsk type med central indfatning, 1 cirkulær skålformet fibel af nordnorsk/ finsk type og 1 orientalsk remspænde.

Smykker og andet beklædningsudstyr: 191 fibler, 3 armringe, 3 dragtnåle, 2 fingerringe, 1 bronzeperle, 4-5 remender, 1 remspænde, 1 ringnål og 10 vedhæng.

Militaria: 1 dupsko og 1 fæsteknap. Desuden findes bl.a. diverse beslag, som muligvis har haft relation til våbenudstyr – bl.a. et genbrugt muligt fragment fra en pragthjelm og et muligt fragment af et skjoldbeslag (Vang Petersen 1991: 59-60).

Rideudstyr: 3 remdelere, 1 stigbøjlebeslag, 1 seletøjsbeslag og 1 sporebeslag

Andre redskaber: 6 nøgler og 1 pincet

Råmaterialer: 1-2 stk. klipsølv og 1 stk. guldklip

Særlige genstande: Fundmaterialet fra Bejsebakken rummer særligt fra germansk jernalder en del specielle genstande – bl.a. 4 guldbrakteater, enkelte stykker våbenudstyr heriblandt ovennævnte mulige fragment af en pragthjelm, og en flere specielle smykker bl.a. flere hestefibler inkl. en med glasindlægninger, flere store pladefibler af forskellige typer, en rund skålfibel af nordnorsk/ finsk oprindelse (Ørnes 1966 type M), et orientalsk remspænde (Pedersen 2014: 46, fig. 2.28a) og 1 taskeformet hængesmykke med røde glasindlægninger (p.t. Limfjordsregionens eneste taskeformede hængesmykke).

Desuden fandtes ved udgravningerne en forgyldt rygknappfibel med indlægninger af både granat og elfenben (Nielsen 2002a: 207, fig. 9).

Fritekst

Det samlede fundmateriale er stærkt domineret af mønter (378 stk.), de fleste fra middelalderen.

Blandt de ældre fund er bl.a. hele 17 fibler fra romersk jernalder, hvoraf en stor del er fremkommet på en lille lokal bakketop 600 m nord for Bejsebakken-bebyggelsen.

Materialet fra undersøgelsesperioden afviger på enkelte lidt fra materialet fra de øvrige Limfjordspladser. Ældre germansk jernalder er meget stærkt repræsenteret, og materialet fra denne periode omfatter flere guldfund. Omvendt er vikingetid og tidlige middelalder ikke så stærkt repræsenteret. Blandt fundene fra ældre middelalder er manglen på de ellers så hyppigt forekommende tenvægte påfaldende. Om dette beror på faktiske forhold eller skyldes selektiv registrering er uvist.

Bemærkninger (særlige forhold, f.eks. bonitet)

Detektorfundene fra Bejsebakken og nabobakken Thulebakken er i årenes løb blevet registreret under mange stednavne (f.eks. Sorthøj, Sofiendal, Skelagervej, Nordtoften, Thulebakken og Stolpedalsvej). Man kunne argumentere for at adskille fundene fra Bejsebakken fra fundmaterialet fundet på Thulebakken/ Stolpedalsvej. Sidstnævnte stammer fra en lille bakketop ca. 600 m nord for selve Bejsebakken, og de to bakketoppe er adskilt af en markant slugt. Imidlertid er slugten dækket af fredskov og bebyggelse, ser man på regionens øvrige fundkomplekser forekommer det mest sandsynligt, at afgrænsningen mellem de to fundområder alene skyldes, at arealet mellem dem har været ufremkommeligt i detektormæssig forstand. Her er alle fund således samlet under et kompleks. Selvom undersøgelser på den nordlige Thulebakke ikke har givet noget resultat forekommer det umiddelbart, med tanke på de mange romerske fibler fra området, sandsynligt, at her ligger en gravplads.

120508 Nørholm sogn

Kompleksets navn: Nørholm

Lokalitetsnr: 120508-35, 37, 38, 48, 49, 51, 52

Topografi – herunder relation til vand

Fundområdet strækker sig over ca. 332 ha (400 ha hvis alle middelalderfund inkluderes), og knytter sig til den markante Nørholmbakke, som mod nord kun er adskilt fra Limfjorden af en 600 meter bred strandeng. Mod vest aftager strandengens bredde og ved Klitgaard (lokalområdets fiskerleje i historisk tid) er afstanden fra tørt bakkeland til fjorden reduceret til nogle få meter, idet et fladt plateau her skyder sig fra bakken og nordvest ud gennem strandengen.

Også på bagsiden er bakken omgivet af fugtige lavtliggende enge. Disse arealer er hævede marine flader og Nørholmbakken udgjorde således en egentlig ø i en fladvandet kystzone i stenalderen. Formentlig blev de lavvandede områder bag Nørholm afsnøret fra fjorden og voksede til allerede inden yngre jernalders begyndelse (Kristiansen et al. forthc.).

Jordbund

De mange undersøgelser på bakken har givet et relativt godt indtryk af jordbunden. Den varierer betydeligt over den store bakke, men på bakkens øvre partier består undergrunden overvejende af kridt. Mange steder er kridtundergrunden selv på de højestliggende områder dog overlejret af et betydeligt muldrag, som mange steder er 60-70 cm tykt. Langs foden af bakken skifter undergrunden til sandede og grusede moræneaflejringer. De ældre bebyggelser langs bakkens fod er tydeligt afgrænset til netop disse områder med grus og sand. Særligt ved Østergård-bebyggelsen (se nedenfor) er det åbenlyst, at man har undgået kridtundergrunden (samme tendens kan genfindes over hele den østlige del af Limfjordsområdet). Her følger bebyggelsens nordlige afgrænsning tydeligt overgangen til kridtundergrunden. Langs samme skel løber i øvrigt et samtidigt vejspor.

Antal metalgenstande: 5732

Kronologisk spredning: Ældre bronzealder til efterreformatorsk tid

Ældre fund: 94

Fund fra undersøgelsesperioden: 696

Areal: ca. 332 ha

Relation til middelalderbebyggelse:

Nørholm bys romanske kirke afslører byen tidlig middelalderlige rødder.

Afstand til købstad: ca. 10 km til Aalborg

Relation til infrastruktur/ kommunikationsnet

Nørholm har med sin beliggenhed på en ølignende bakke omgivet af brede fugtige enge ikke på nogen måde ligget centralt i forhold til landgående trafik. Vigtigste transportvej til og fra Nørholm har utvivlsomt været søvejen. Til Aalborg er der ca. 13 km ad fjorden, som har været den korteste og nemmeste vej til købstaden.

Relation til andre lokaliteter

Undersøglesaktivitet

Bl.a. som opfølgning på de mange detektor fund har der over årene været foretaget flere undersøgelser på Nørholm. I 1979 blev en lille del af en bebyggelse fra yngre førromersk jernalder undersøgt ved Melleholm nær bakkens sydvestlige fod (120508-28).

Indlevering af en mængde fibler fra romertid og ældre germansk jernalder fra en mark i samme område ledte i første omgang til eftersøgning af en formodet gravplads i området. Efter flere forgæves forsøg lykkes det i 2009 at finde gravpladsen, og museet har i en årrække undersøgt den stærkt dyrkningstruede plads bid for bid. I alt er der på et lille plateau udgravet 19 jordfæstegrave fra yngre romertid og ældre germansk jernalder. Pga. stedets kridtfyldt undergrund er gravene usædvanligt velbevarede, når man ser bort fra sporene efter den moderne pløjning, som nogen steder kun har efterladt fragmenter af ellers hele skeletgrave. Flere af gravpladsens grave har været relativt veludstyrede (Posselt 2014).

I løbet af det nye årtusinde steg interessen for den vestlige del af bakken, idet fundmængden fra både bakkens top og dens sydøstlige fod bare steg og steg. Flere mindre sonderende undersøgelser afslørede ingen tegn på anlægsspor i de fundrige områder på bakkens top (120508-71, 120508-50), men i 2009 og 2010 blev der fundet tætliggende anlægsspor på sydøstsiden af bakken ved Østergaard nær fod (120508-69). Disse undersøgelser blev i 2014 fulgt op af en mere omfattende prøvegravning for at afklare grundlæggende forhold omkring spredningen af de mange små metalfund i forhold til udstrækningen af samtidige anlægsspor på bakkens østlige del.

I forlængelse af samme kampagne blev der desuden udlagt yderligere i søgegrøfter i flere fundrige områder på bakkens top, og her var eneste anlægsspor med mulig tilknytning til metalfundene resterne af en ringgrøft. Grøften, som var ca. 11,5 m i diameter og havde en 2,5 bred åbning mod øst, fandtes allernordligst på bakken, hvor der var frit udsyn over fjorden. Den få cm dybe og 30-40 cm brede grøft rummede ingen fund og såvel datering som tolkning er således usikker, men det kan ikke udelukkes at der er tale om de sidste rester af et nedpløjet gravanlæg fra yngre jernalder (120508-71).

I tillæg til de arkæologiske undersøgelser har dele af jernalderbebyggelser også kunnet iagttages på enkelte ortofotos. Pga. af de begrænsede udgravninger kendes ingen af bakkens bebyggelser i detaljer, men samlet set tegner der sig et overordnet billede af to bebyggelser, som i ældre jernalder

og starten af germansk jernalder trives på sydsiden af bakken ganske nær den fod – en ved Melleholm mod sydvest og en ved Østergård mod sydøst. Østergård bebyggelsen, hvorfra en del af de ældre detektorfund tydeligvis stammer rummer både langhuse og grubehuse, og udover metalfundene udgør fiskeknogler et særtræk ved bebyggelsen. Pga. det høje naturlige kridtindhold i jorden er der optimale betingelser for bevaring af knogler og stikprøver viser, at der er betydelige mængder fiskeknogler i anlægssporene over hele pladsen, som strækker sig over omtrent 3 ha.

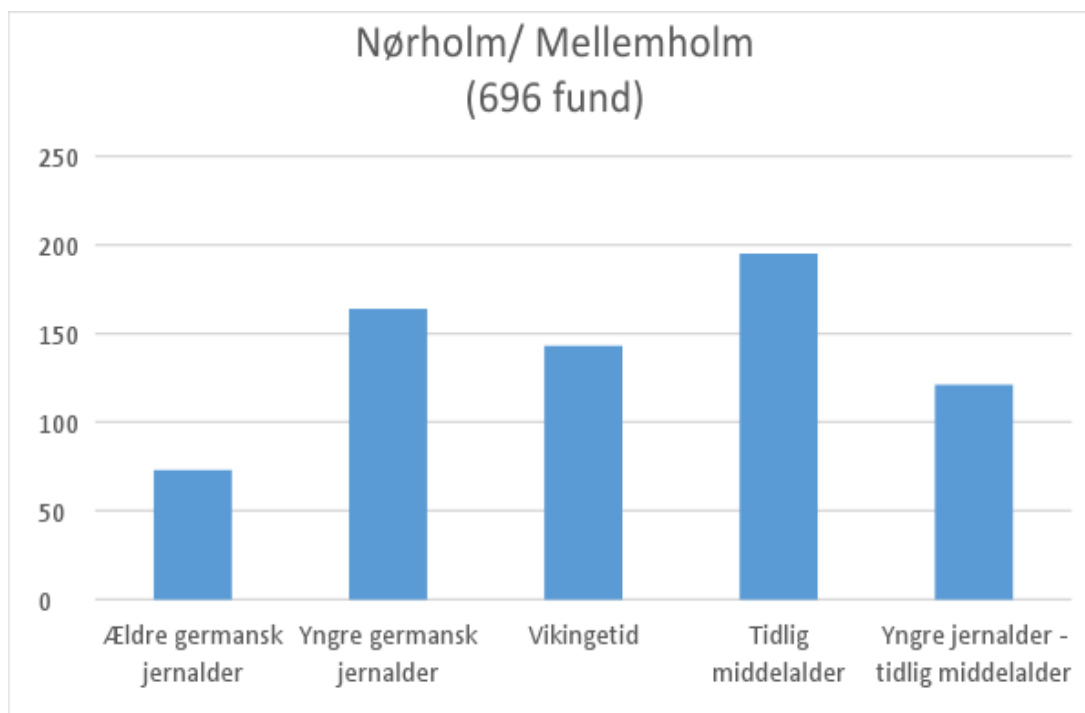
Omkring 650 e.Kr. synes Østergård-bebyggelsen at ophøre, og siden de omfattende prøvegravninger ikke har kunnet afsløre den senere bebyggelse, hvis eksistens tydeligvis understreges af de mange spredte detektorfund fra yngre germansk jernalder og vikingetid, forekommer det efterhånden mest oplagt, at resterne af den senere bebyggelse skal findes under den eksisterende Nørholm landsby.

Den nøjagtige udvikling af den vestlige bebyggelse ved Melleholm er dårligere kendt. Der var tydeligvis en omfattende bebyggelse i ældre jernalder, men gravene fra ældre germansk jernalder er de yngste anlægsspor i området og detektorfundene fra de yngre perioder er det småt med i området. Men lidt fund fra yngre germansk jernalder, vikingetid og middelalder er der også her. Umiddelbart forekommer det mest sandsynligt, at bebyggelse her fortsætter kontinuerligt gennem hele yngre jernalder og middelalder, men øjensynligt i en stærkt decimeret form i forhold til Nørholm landsbyen 2,5 km mod nordvest.

Alt i alt har de mange undersøgelser på Nørholm dog også synliggjort, at en meget stor del af især de yngre fund (fra yngre germansk jernalder og frem) er aflejret i områder uden anlægsspor. Fundene er derimod tydeligt knyttet til bakkens opdyrkede arealer fra tidlig historiske tid, og der kan næppe være tvivl om, at mange af metalfundene er endt på markerne omkring landsbyen som følge af gødskning med materiale indeholdende affald fra bebyggelserne. Omvendt er fornemmes de ældre bebyggelser fra romersk jernalder og ældre germansk jernalder relativt tydeligt på spredningskort over detektorfundene. Hovedparten af fundene fra disse perioder er således koncentreret ved Melleholm og Østergård (Christiansen 2018).

Metaldetekteringen på Nørholm har ikke været systematisk. Der blev dog under den omfattende undersøgelseskampagne i 2014, foretaget systematisk metaldetektering af alle striber udlagt til søgegrøfter og af søgegrøfter og opgravet materiale. Disse afsøgninger leverede i alt 132 nye fund, hvoraf en stor del udgøres af ubestembare bronzefragmenter. Materialet omfatter dog også 29 mønter og 10 hele eller fragmenterede fibler. Mønterne domineres ikke overraskende af borgerkrigsmønter og hovedparten af fibler hjemmehørende i yngre jernalder. To fibler dateres dog til yngre romertid, og sammen med en denar og et fragmenteret armbånd var disse de eneste af detektorfundene som fandtes in situ i bevarede kulturlag. Klart en indikation af, at bebyggelsens ældre dele trods omfattende erosion i mange områder fortsat må forventes at være underrepræsenteret i detektormaterialet.

De første fund blev gjort sydvestligt på bakken ved Melleholm i 1987 og fra starten af 1990'erne og fremefter indkom store mængder fund fra næsten hele bakken. Trods mere end 25 års metaldetektering bliver der fortsat årligt indleveret hundredvis af fund fra området. I alt 27 findere har indleveret fund fra området.

Tabel 18: Den kronologiske fordeling af metalgenstande fra undersøgelsesperioden på Nørholm/Melleholm-komplekset

Markører

Varme håndværk: 1 blymodel til skrinbeslag, 2 guldaflip, 1 trækjern til produktion af guld- og sølvtråde, 2 næbfibler med påsiddende støbekegler og enkelte smeltekulper (Cu).

Kolde håndværk: 45 tenvægte.

Handel: 40 vægtlodder, 1 vægtarm til balancevægt og 29 mønter – bl.a. 1 Hedebymønt, 4 dirheme, 5-7 karolingske mønter, 6 tyske mønter, og 3 engelske mønter. Fire mønter er dog sekundært blevet anvendt som smykker – 3 har øsken eller gennemboring og 1 har spor efter en sekundært påført nåleanordning.

Import: 1 fragment af irsk bispestav, 3 østbaltiske hængesmykker, 1 orientalsk rembeslag, 3 angelsaksisk-sydskandinaviske celleemaljefibler og 20 småfibler af karolingisk-ottonsk type af forskellige former. Hertil kommer at en håndfuld af fiblerne fra ældre germansk jernalder antages at være importstykker – se "særlige genstande".

Smykker og andet beklædningsudstyr: 424 fibler, 22 vedhæng, 9 dragtnåle, 13 spænder, 4 armringer, 3 ringnåle, 15 rembeslag, 1 bronzeperle, 1 smykkeplade, 1 hægte og 2 kædesamlere.

Militaria: 1 dupsko

Rideudstyr: 2 bidselbeslag, 3 rasleblak, 16 hele eller fragmenterede remdelere, 10 stigbøjlebeslag og 2 seletøjsbeslag.

Andre redskaber og værktøj: 20 nøgler, 4 pincetter og 4 vendiske skedebeslag.

Råmaterialer: 2 guldaflip og enkelte smeltekulper (Cu)

Særlige genstande: En ring med gule og grønne emaljeindlægninger – formentlig et fragment af irsk bispestav fra 700-tallet (Baastrup & Vang Petersen 2010: 86, fig. 2); et fragment af et østbaltisk rytterstål; et fragment af kamformet vedhæng – østbaltisk; et orientalsk rembeslag fra vikingetid (Pedersen 2014: 46, fig. 2.28c & d); to store fragmenter af et stort, forgyldt beslag, som oprindeligt har været i hvert fald 10 cm langt. Beslagets oprindelige funktion er ukendt. Det har en let kurvet form og er i den ene ende dekoreret med et stilistisk dyr med et ugledende ansigt og markerede ribben. Dyret har umiddelbart stor lighed med nogle af dyrene på de små skålformede spænder fra sen germansk jernalder og de tidligste gribedyr. På den baggrund antages stykket at høre hjemme i 700-800-tallet. Det ene stykke har i øvrigt sekundært fået pånippet en nålekonstruktion.

Endvidere optræder der hele fire miniature-våben og 1 miniature skjold blandt vedhængene fra vikingetid, samt et specielt fragment af fibel med en hornklædt person – formentlig en ligearmet fibel fra tidlig vikingetid. Herudover findes der blandt det meget varierede fibelmateriale fra ældre germansk jernalder en håndfuld specielle stykker, som kun har ganske få paralleller i Limfjordsområdet eller slet ikke. Uden at der kan peges på et fast produktionssted formodes det, at disse er importvarer. Det drejer sig bl.a. om 1 armbrøstfibel med kringleformet fod (Ozingell fibel, Schulze-Dörrlamm 1986:620), armbrøstfibel med fod formet som fuglehoved m. spiralformet næb og 1 fragmenteret bøjlefibel med fod af et trekløver af koncentriske cirkler.

Fritekst

Det samlede fundmateriale er stærkt domineret af mønter (3778 stk), de fleste fra middelalderen.

Blandt de ældre fund er bl.a. 10 stykker fra bronzealder herunder eksempelvis celte og sværdfragmenter optræder et lille vognhjul. Ældre jernalder tegner sig bl.a. for hele 4 svært støbte kuglefibler og 12 romerske mønter (11 denarer) samt en mængde fibler fra romersk jernalder.

Bemærkninger (særlige forhold, f.eks. bonitet)

De højeste boniterede områder på Nørholm er områder uden anlægsspor. De bedste jorder er således knyttet til de højeste dele af bakken, mens arealerne med den massive bebyggelse ved Østergård mod sydøst er knap så højt boniteret. Det er således tydeligt, at den høje bonitet på Nørholm i udpræget grad er tæt forbundet med udbredelsen af kridtundergrunden (Sarauw & Christiansen 2014: 137, fig. 11)

Fig.175: Forgyldt rektangulær pladefibel, ÅHM5178K163-4. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 176: Fibel med rektangulær hovedplade og spadeformet fod, ÅHM5178K192-6. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 177: Flad fuglefibel, ÅHM6309K027 -1. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 178: Orientalsk rembeslag, ÅHM5178K189-1. Mål: 1,6x2 cm. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 179: Atypisk lille oval skålfibel, ÅHM5180K062 -1. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 180: Cirkulær pladefibel med geometrisk ringkæde motiv, ÅHM5180K032 -1. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

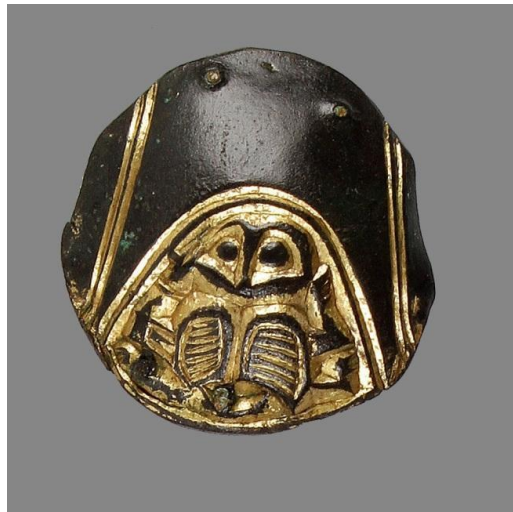

Fig. 181. Trækjern til trækning af sølv- eller guldtråde, ÅHM5177K188-X7.
Længde: 5,7 cm. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig.183: Fragment af ligearmet fibel med hornklædt person. Foto. Nordjyllands Historiske Museum.

Fig. 182: Fragment af stort forgyldt beslag/fibel med let kurvet form, ÅHM5972X188.
Diameter: 3,7cm
Foto: Nordjyllands Historiske Museum

120511 Sønderholm sogn

Kompleksets navn: Nyrup

Lokalitetsnr: 120511-146

Topografi – herunder relation til vand

Fundområdet strækker sig over 10 ha, og knytter sig til en markant (29-31 m.o.h.) bakke umiddelbart syd for landsbyen Nyrup. Mod nord lige ved landsbyen afløses bakken af en bred strandeng og ca. 2 km længere nordover findes Limfjorden.

Jordbund

Jordbunden er ikke kortlagt, men består formentligt overvejende af sandede og grusede moræneaflejringer.

Antal metalgenstande: 215

Kronologisk spredning: Ældre bronzealder til efterreformatorisk tid

Ældre fund: 1

Fund fra undersøgelsesperioden: 12

Areal: 10 ha

Relation til middelalderbebyggelse:

Stednavnet Nyrup indikerer, at der kunne være tale om en torp fra vikingetid eller tidlig middelalderlig. Detektorfundene synes dog at tegne et billede af en langt længere kontinuitet af aktivitet på stedet.

Afstand til købstad: ca. 14 km til Aalborg

Relation til infrastruktur/ kommunikationsnet:

Nyrup ligger nær den øst-vestgående vej langs Limfjordens sydkyst, men synes ikke specielt central.

Relation til andre lokaliteter

-

Undersøgelsesaktivitet

Ikke afsøgt systematisk. Fundene fra Nyrup er udelukkende indkommet i perioden 1999-2006, og kun tre findere har indleveret fund fra området. Den korte årrække med afsøgninger og de lave antal findere synes at signalere en vis usikkerhed om afsøgningernes repræsentativitet.

Markører

Varme håndværk: Ingen fund

Kolde håndværk: 1 tenvægt

Handel: Ingen fund

Import: Ingen fund

Smykker og andet beklædningsudstyr: 7 fibler, 1 spænde og 1 vedhæng

Militaria: Ingen fund

Rideudstyr: Ingen fund

Andre redskaber og værktøj: 1 nøgle og 1 pincet

Råmaterialer: Ingen fund

Særlige genstande: Ingen fund

Fritekst

Det samlede fundmateriale er stærkt domineret af middelaldermønter (163 stk).

Fundmaterialet fra studieperioden omfatter fund fra alle hovedperioder.

Eneste ældre fund er en fragmenteret pålstav fra ældre bronzealder.

Bemærkninger (særlige forhold, f.eks. bonitet)

-

Kompleksets navn: Sønderholm

Lokalitetsnr: 120511-136 og 143

Topografi – herunder relation til vand

Fundområdet strækker sig over ca. 100 ha, og knytter sig primært til et markant bakkeparti (29-31 m.o.h.) umiddelbart syd for landsbyen Sønderholm. Lige nord for landsbyen afløses bakkelandskabet af en bred strandeng (hævede marine flader) og ca. 2 km længere nordover findes Nørholm bakken og derefter fjorden.

Jordbund

Jordbunden er ikke kortlagt, men består formentligt overvejende af sandede og grusede moræneaflejringer.

Antal metalgenstande: 1063

Kronologisk spredning: Ældre bronzealder til efterreformatorisk tid

Ældre fund: 3

Fund fra undersøgelsesperioden: 104

Areal: ca. 100 ha

Relation til middelalderbebyggelse:

Stedets romanske kirke afslører byen tidlig middelalderlige rødder.

Afstand til købstad; ca. 12 km til Aalborg

Relation til infrastruktur/ kommunikationsnet

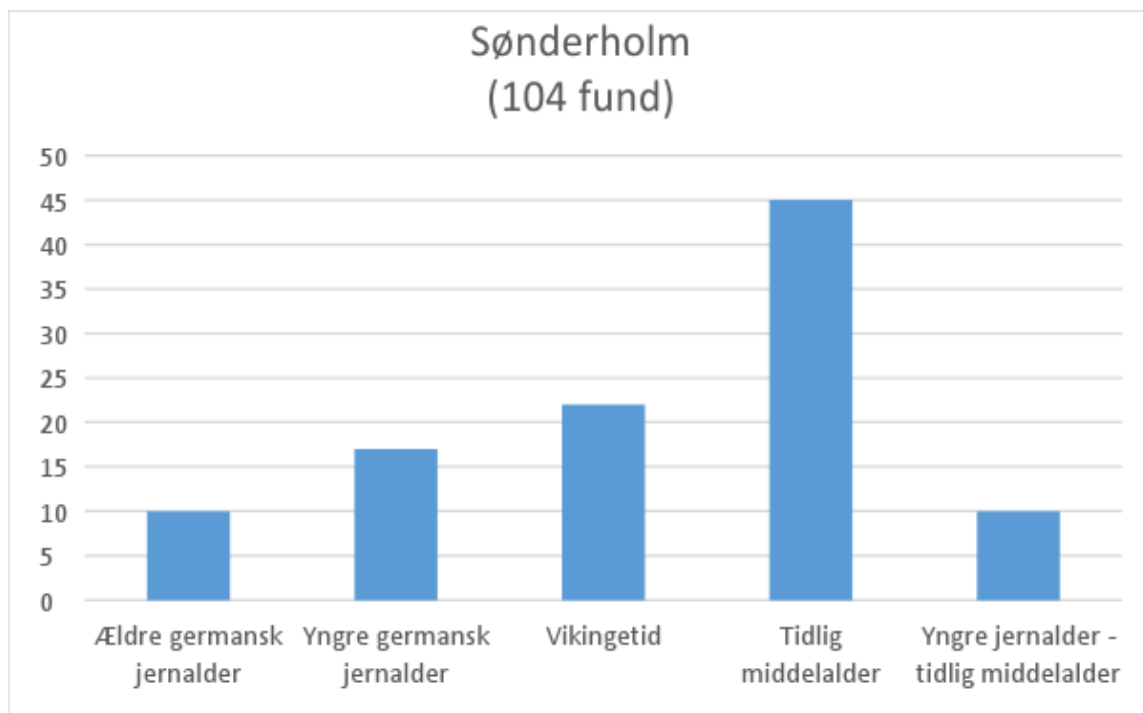
Sønderholm ligger på den øst-vestgående vej langs Limfjordens sydkyst.

Relation til andre lokaliteter

-

Undersøgelsesaktivitet

Ikke afsøgt systematisk. Første fund fra Sønderholm blev indleveret i 1989 og der bliver fortsat indleveret fund fra området. 9 findere har indleveret fund fra Sønderholm.

Tabel 19: Den kronologiske fordeling af metalgenstande fra undersøgelsesperioden fra Sønderholmkomplekset

Markører

Varme håndværk: Ingen

Kolde håndværk: 4 tenvægte

Handel: 4 vægtlodder, 6 mønter - 5 tyske mønter (flere ikke nærmere bestemt) og 1 dirhemklip.

Import: 7 små fibler af karolingisk-ottonsk type af varierende typer, 1 fragment af et irsk beslag og 1 fragment af en dyrefibel i gennembrudt arbejde fra det nordvestlige Kontinentaleuropa (Griffin brooch typen, Deckers 2012)

Smykker og andet beklædningsudstyr: 62 fibler, 2 fingerringe, 1 pyntebeslag, 1 remende, 1 bælteøsken og 4 vedhæng

Militaria: Ingen

Rideudstyr: 3 stigbøjlebeslag, 1 mankestolebeslag, 2 bidselbeslag og 1 seletøjsbeslag

Andre redskaber og værktøj: 6 nøgler

Råmaterialer: Ingen

Særlige genstande: Et korsformet irsk beslag fra skrin eller seletøj fra tidlig vikingetid. Et fragmenteret beslag stammer muligvis fra en luksuriøs mankestol – stykket af forgyldt kobberlegering formet som et langt buet næb. Et lignende men bedre bevaret stykke er fundet ved Lejre (Baastrup 2015: 486, fig. 2).

Fritekst

Det samlede fundmateriale er stærkt domineret af mønter (807 stk), de fleste fra middelalderen.

Eneste ældre fund er tre stykker fra romersk jernalder - en fragmenteret fibel, en romersk denar (Antonius Pius) og en ubestemmelig mønt, som formentlig også er romersk.

Bemærkninger (særlige forhold, f.eks. bonitet)

-

Fig. 184: Korsformet irsk beslag fra skrin eller seletøj, ÅHM5183K0111.
Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 186. Forgylt trefliget fibel, ÅHM5182K094-1.
Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 188. Forgylt vedhæng, ÅHM5182K095-2.
Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 187. Fragmenteret bidselplade med stiliseret dyrehoved, ÅHM5182K093-1. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 185: Fragmenteret beslag med rester af forgyldning, muligvis fra mankestol, ÅHM5182K095-3. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

120515 Øster Hornum sogn

Kompleksets navn: Ø. Hornum

Lokalitetsnr: 120515-213, 223, 225 og 238

Topografi – herunder relation til vand

Modsat hovedparten af de øvrige rige fundkomplekser ligger Ø.Hornum-komplekset i indlandet med en korteste afstand til Limfjorden på ca. 9 km.

Fundområdet, som endnu fremstår som spredte fundkoncentrationer strækker sig over mere end 60 ha og knytter sig til det kuperede moræne landskab (20-60 m.o.h.) omkring landsbyen Ø.Hornum, som ligger netop, hvor kilderne til Hasseris å springer.

Jordbund

Jordbunden er ikke fuldt kortlagt, men består formentligt overvejende af sandede og grusede moræneaflejringer. Dette var i hvert fald tilfældet ved kirken vest for byen, hvor der er foretaget en mindre, sonderende forundersøgelse.

Antal metalgenstande: 178

Kronologisk spredning: Ældre bronzealder til efterreformatorisk tid

Ældre fund: 12

Fund fra undersøgelsesperioden: 35

Areal: 61 ha

Relation til middelalderbebyggelse:

Ø.Hornum er herredsby, og den romanske kirke vidner om byens tidlig middelalderlige rødder.

Afstand til købstad: ca. 17 km

Relation til infrastruktur/ kommunikationsnet:

Ø. Hornum ligger på den gren af hærvejen som forbinder Aalborg og Viborg.

Relation til andre lokaliteter

Ca. 1 km øst for byen findes øjensynligt resterne af en gravplads med særligt rige grave fra ældre jernalder. Her er der således på markerne omkring den store gravhøj "Tinghøj" blevet der i 1982 fundet en situla med attacher og hanke, del af svært støbt bælte, smeltet bronze, korroderet jern og knogler (120515-212), og lidt væk blev der nogle år senere fundet resterne af et romersk drikkesæt med sølvbægre og et bronzefad (120515-217). Alt blev fremdraget af detektorbrugeren, og trods flere forsøg har ingen af gravene, som disse genstande må stamme fra, kunnet genfindes. Ved en af eftersøgningerne fandtes dog resterne af en plyndret stensat grav, som formodes at stamme fra romersk jernalder.

Undersøgesaktivitet

Museet foretog i 2013, som opfølgning på nogle af detektorfundene, en mindre forundersøgelse ved arealerne lige vest for kirken. Her blev fundet spredte stolpehuller efter et par langhuse og flere grøfter, som muligvis er rester efter ældre tofteinddelinger. Ingen af anlægssporene kunne dateres nærmere (120515-223).

Første detektorfund blev fundet i midten af 1980'erne (men først indleveret til museet ca. 15 år senere). Fundtilvæksten har dog været markant i de senere år – 81% af fundene er indkommet i løbet af de seneste 5 år. 7 forskellige detektorbrugere har indleveret fund fra området.

Markører

Varme håndværk: Ingen fund

Kolde håndværk: 1 tenvægt

Handel: 2 vægtlodder og 4 mønter - 2 dirhemklip, 1 denar (Ludvig den Fromme) og 1 fragment af en Harald Blåtand-korsmønt.

Import: 3 små fibler af karolingisk-ottonsk type. Herudover er der for nyligt netop blevet indleveret et frankisk sølvbeslag fra området.

Smykker og andet beklædningsudstyr: 22 fibler, 1 remende, og 1 vedhæng

Militaria: 1 dupsko

Rideudstyr: 3 remdelere, 1 seletøjsbeslag

Andre redskaber og værktøj: Ingen fund

Råmaterialer: Ingen fund

Særlige genstande:

Et lille sværdformet hængesmykke/ amulet fra vikingetid, en Harald Blåtands korsmønt (KG11) fra c. 980/85 og et seletøjsbeslag med dyreornamentik i sen stil D. Et lignende stykke kendes fra Vendel grav VII (Stolpe, Arne & Sörling, 1912: Pl. XIX fig. 7-10). Desuden er der netop (Indkommet efter 2016 – findes ikke i katalog) indkommet et rektangulært frankisk beslag af sølv fra tidlig vikingetid.

Fig. 189: Miniaturesværd, hængesmykke, ÅHM6193K017-8. Foto: Nordjyllands Historiske Museum.

Fig. 190: Fragment af seletøjsbeslag med dyreornamentik i sen stil D, ÅHM6193K027-1. Foto: Nordjyllands Historiske Museum.

Fritekst

Det samlede fundmateriale er stærkt domineret af middelaldermønter (95 stk).

Det ældre fundmateriale omfatter udover et fragmenteret sværd og en ragekniv fra bronzealderen et par usædvanlige fund som øjensynligt stammer fra rige grave fra ældre jernalder.

Bemærkninger (særlige forhold, f.eks. bonitet)

Fundene fra Ø. Hornum fremstår endnu som spredte fundkoncentrationer, og det er usikkert, om der er tale om fund relateret til en eller flere bebyggelser.

120608 Lindholm sogn (Nr.Sundby Ls)

Kompleksets navn: Lindholm Høje

Lokalitetsnr: 120608-8-11

Topografi – herunder relation til vand

Fundområdet er knyttet til toppen af en markant bakke (17-44 m.o.h.) og strækker sig over ca. 28 ha umiddelbart nord for Lindholm høje-gravpladsen. Terrænet er svagt kuperet og falder svagt-jævnt mod vest ud mod Limfjorden.

Lindholm høje er en del af den store Sundbybakke, som halvvejs er omgivet af Limfjorden, idet terrænet her skyder sig mod syd og tvinger Limfjorden til at slå et markant knæk. Fra Lindholm Høje ses fjorden således både mod øst, syd og vest. Kun nordover er der forbindelse til resten af Vendsyssel.

Også lige syd for fjorden findes på samme sted markante bakker - Hasserisbakken og Trandersbakken. Sammen tvinger disse bakker fjorden til at indsnævres, og her ved Aalborg og Nørresundby findes således det naturlige overgangssted over den østlige del af Limfjorden.

Nærmeste afstand til fjorden fra Lindholm Høje er ned ad bakken stik mod syd. Her er kun ca. 1,1 km til kystlinjen.

Jordbund

Undergrunden umiddelbart under muldlaget består i de undersøgte dele af området ved Lindholm Høje overvejende af sandede og grusede moræneaflejringer.

Antal metalgenstande: 199

Kronologisk spredning: Bronzealder til efterreformatorsk tid

Ældre fund: 11

Fund fra undersøgelsesperioden: 63

Areal: 28 ha

Relation til middelalderbebyggelse:

Ca. 500 m nordvest for fundområdet findes neden for bakken "Voerbjerggaard", som i 1100-tallet blev overdraget af Valdemar-slægten til kirken. Stednavnet Voerbjerg henviser formentlig til det tyske "Warth" (udkigspunkt), og det forekommer på den baggrund sandsynligt, at navnet henviser til en

oprindelig bebyggelse på bakkens top. Om det imidlertid kun er en del af bebyggelsen, som er flyttet herved er uvist. Dele af bebyggelsen ved Lindholm Høje fandtes i hvert fald endnu i anden halvdel af 1000-tallet. Her overlejlrede bebyggelsen dele af den tilsandede jernaldergravplads.

Afstand til købstad: ca. 2,5 km til Aalborg

Relation til infrastruktur / kommunikationsnet:

Kun den moderne bebyggelse blokerer for direkte udsigt til det middelalderlige Aalborg, som ligger lige på modsatte side af fjorden. Fra bakken kan der således oprindeligt været frit udkig over såvel byen som langt ud over fjorden i både østlig og vestlig retning. På den baggrund har bebyggelsen givet udgjort et væsentligt strategisk punkt i relation til kontrollen med både den krydsende landtrafik og skibstrafikken i området. Et faktum, som jo også synes understreget af ovennævnte stednavn.

Relation til andre lokaliteter

Detektorfund fra foden af Skansebakken ca. 1,8 mod sydvest (1200607-11) og fra bakketoppen ved Hvorup 1,5 km mod nordøst indikerer (120607-38), at alle de større bakketoppe her ved overgangstedet til Aalborg var bebygget i yngre jernalder.

Undersøelsesaktivitet

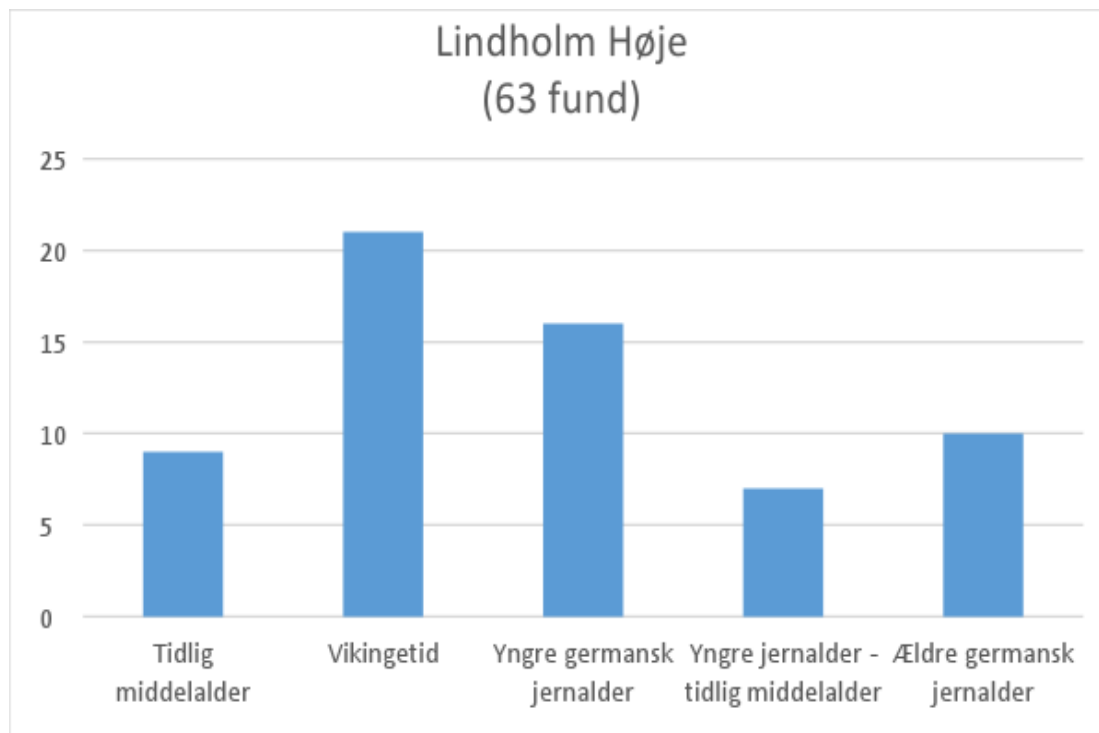
Første fund fra området blev indleveret i 1981, og 17 detektorbrugere har indleveret fund fra arealet. Området er ikke systematisk afsøgt, og kun et par fund er indkommet fra Lindholm Høje i de seneste 10 år.

Fundenes spredning omkring Lindholm Høje er høj grad dikteret af moderne forhold. Såvel nyere tids bebyggelse som fredninger har bevirket, at arealerne på selve gravpladsen og nord herfor har været utilgængelige for metaldetektering. Af samme årsag er fundmaterialet næppe repræsentativt for mængden af fund i mulden på bakken.

Lindholm Høje har været genstand for mere eller mindre omfattende undersøgelser af flere omgange. Gravpladsen med de mange velbevarede stenlægning tiltrak sig allerede i 1800-tallet opmærksomhed, og nogle grave blev dengang udgravet af amatørarkæologen Augusta Zangenberg. I efterkrigsårene blev store dele af gravpladsen samt dele af dele af bebyggelsessporene nord for udgravet af Nationalmuseet med Thorkild Ramskou som udgravningsleder (120608-1). Senere er der blevet foretaget enkelte mindre undersøgelser i området (ÅHM 2595, ÅHM 3388, ÅHM 5490, ÅHM 6198; Ramskou 1976). Mest omfattende var 2006-undersøgelserne forud for udvidelse af museumsbygningen på stedet (120608-19).

Samlet set tegner der sig et billede af en større landbebyggelse, som har vandret rundt på bakketoppen omkring gravpladsen og til slut i 1000-tallet delvis henover denne, idet både grave, omkringliggende marker og gamle bebyggelsesfaser gradvist var blevet begravet i tykke flyvesandslag. De udgravede dele af bebyggelserne daterer sig til yngre germansk jernalder og vikingetid, men detektorfundene viser tydeligt, at området har været benyttet intensivt både før og

efter dette tidsrum, og flere bebyggelsesfaser må således findes i nærområdet (Johansen 1992: 31-48; Pedersen 1994; Ramskou 1955).

Tabel 20: Den kronologiske fordeling af metalgenstande fra undersøgelsesperioden fra Lindholm Høje komplekset

Markører

Varme håndværk: to klumper sølv, et par stykker spiralsnoet bronzetråd og nogle stykker smeltet bronze (gravgods eller produktionsaffald?). Ved udgravningen i 1950'erne blev der desuden fundet spor efter jernforarbejdning i forskellige stadier (Trolle 1994:85).

Kolde håndværk: ingen spor blandt detektorfund men fra udgravningerne foreligger en bred vifte af spor efter forskelligt håndværk (Trolle 1994 79ff; Pedersen 1994: 43ff.). Særligt tekstilproduktionen er velrepræsenteret i form af keramiske væve- og tenvægte.

Handel: 1 vægtlod og 2 mønter - 1 karolingisk tempeldenar (Karl den Skallede) og 1 dansk penning (Svend Estridsen. Lund). Hertil kommer 5 dirheme fra en grav og 14 mønter fra sen vikingetid fundet under 1950'ernes udgravninger på Lindholm Høje Syd (Johansen 1992:47).

Import: 3 små karolingiske/ottonske fibler af varierende typer.

Smykker og andet beklædningsudstyr: 42 fibler, 2 fragmenter af dragtnåle, 1 bronzeperle, 1 remende, 1 spænde, 1 fingerring og 4 vedhæng. Blandt udgravningsfundene fra 1950'erne findes også flere smykker fra både grave og bebyggelse (Ramskou 1976).

Militaria: Ingen blandt detektorfundene. Men flere af gravpladsens grave rummede enkelte våben i form af økser, pilespidser og sværd (Ramskou 1976).

Rideudstyr: Ingen fund

Andre redskaber og værktøj: 1 skrinnøgle, 1 vendisk knivskedebeslag og 2 knivfæsteknapper

Råmaterialer: 1 smelteklumper af guld. 2 klumper af sølv har muligvis også været råmaterialer

Særlige genstande: En thorshammer af guld (Johansen 1994:24). Desuden foreligger der i øvrigt blandt fundene fra 50ernes udgravning af bebyggelsen en stor flot urnesfibel af sølv (Johansen 1992: 47), og blandt de ellers sparsomt udstyrede grave fandtes enkelte med spor efter mere ekstraordinært gravudstyr f.eks. rummede en jordfæstegrav 5 dirhemer (Ramskou 1976:74).

Fritekst

Størstedelen af det samlede fundmateriale udgøres her, som på de øvrige Limfjordspladser, af mønter. I alt er der 95 mønter blandt detektorfundene fra Lindholm Høje, heraf langt den overvejende part fra høj- og senmiddelalderen.

Blandt det ældre materiale findes en håndfuld fund fra bronzealder og flere fine fund fra romersk jernalder, herunder blandt andet 3 denarer (2 stk. slået under Septimus Severus og en under Vespasian) og et drikkehornsbeslag.

Bemærkninger (særlige forhold, f.eks. bonitet)

-

120613 Vester Hassing sogn

Kompleksets navn: Vester Hassing

Lokalitetsnr: 120613-92 og 115

Topografi – herunder relation til vand

Fundkomplekset ligger ca. 2000 meter fra den nuværende Limfjordskyst og knytter sig til det kuperede landskab (ca. 20 m.o.h.) på de sydlige dele af morænebakken ved landsbyen Vester Hassing. Bakken udgjorde før de postglaciale landhævninger satte ind en markant ø i den fladvandede kystzone langs den østlige Limfjords nordbred. Fundområdet strækker sig, når man ser bort fra nogle få afstikkere over ca. 13 ha umiddelbart syd om landsbyen Vester Hassing, og mod syd er det markant afgrænset af et stejlt fald ned mod de flade strandenge, som strækker sig ud til fjorden.

Jordbund

Jordbunden i området er ikke fuldt kortlagt, men består øjensynligt overvejende af sandede og grusede moræneaflejringer. Dette var i hvert fald tilfældet lige syd for kirken, hvor museet for få år siden foretog en større udgravning (se nedenfor).

Antal metalgenstande: 128

Kronologisk spredning: Ældre germansk jernalder til efterreformatorsk tid

Ældre fund: 0

Fund fra undersøgelsesperioden: 27

Areal: 13 ha

Relation til middelalderbebyggelse:

Fundområdet findes umiddelbart nord for landsbyen Vester Hassing, hvis romanske kirke afslører byens tidlige middelalderlige rødder.

Afstand til købstad: ca. 13 km til Aalborg

Relation til infrastruktur / kommunikationsnet:

Korteste vej til Aalborg er over vand. Sejler man ad Limfjorden er der ca. 16 km til byen. Turen over land er noget længere. Denne har pga. de omfattende hævede havbundsarealer omfattet en lang tur i en blød bue ind i indlandet – en tur på godt og vel 20 km.

Relation til andre lokaliteter

-

Undersøgesaktivitet

I forbindelse en forestående nyudstyknig undersøgte museet i 2006 dele af en bebyggelse fra bronzealder-ældre jernalder samt enkelte samtidige grave lige sydøst for Vester Hassing kirke (120613-95&119). Der blev ved undersøgelsen undersøgt i alt 20 hustomter og 6 grave. En af pladsens tre jordfæstegrave rummede en bronzespore (stolspore) og en guldfingerring, og området har således allerede i ældre romersk jernalder været hjemsted for et stormandsmiljø.

Første fund fra området blev indleveret i 1999, og indtil videre har øjensynligt kun fem detektorbrugere afsøgt arealet. Området er ikke systematiske afsøgt, og 66 % procent af fundene er gjort af to findere i løbet af de seneste 2 år.

Markører

Varme håndværk: Ingen fund

Kolde håndværk: 4 tenvægte

Handel: 3 vægtlodder og 4 mønter - 1 dirhemklip og 3 Athelred pennies?

Import: Ingen fund

Smykker og andet beklædningsudstyr: 14 fibler og 2 vedhæng

Militaria: 1 dupsko

Rideudstyr: Ingen fund

Andre redskaber og værktøj: 1 nøgle

Råmaterialer: Ingen fund

Særlige genstande: Et fragment af en rytterfibel er det mest usædvanlige fund fra Vester Hassing. Fragment som viser forenden af en hest med rytter i profil. Desværre er stykke meget korroderet, men bl.a. hestens stejle holdning viser en vis lighed med rytterfiblen fra Hersnap (Beck 2016b). Med kraftig skelen til Hersnap-fiblens udformning udgør en bule centralt over rytterens ben muligvis resterne efter et skjold. Datering yngre germansk jernalder/tidlig vikingetid.

Fig. 191: Fragment af rytterfibel, ÅHM6467K002-3.
Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fritekst

Som på de andre Limfjordspladser udgøres størstedelen af det samlede fundmateriale af mønter (60 stk.) og langt den overvejende part er fra høj- og senmiddelalderen.

21 af de 27 fund fra yngre jernalder/tidlig middelalder hører hjemme i vikingetid og tidlig middelalder. Eneste fund fra germansk jernalder er 4 fibler/fibelfragmenter. En fugleformet pladefibel er indtil videre eneste fund som med sikkerhed kan dateres til yngre germansk jernalder.

Bemærkninger (særlige forhold, f.eks. bonitet)

Den kronologiske sammensætning med ingen ældre fund og næsten ingen fra yngre germanske jernalder er meget atypisk, og som ved bl.a. Sønder Tranders, Øland og Gjøll forekommer det ikke usandsynligt, at fundmaterialets kronologiske repræsentativitet er relativt dårlig.

120701 Farstrup sogn

Kompleksets navn: Hornsgård, Barmer

Lokalitetsnr: 120701-90

Topografi – herunder relation til vand

Fundområdet strækker sig indtil videre blot over ca. 7 ha og findes på sydsiden af et større bakkeparti som vest for fundområdet kløves af en smal dalsænkning med en lille bæk i bunden. Sænkning løber mod syd ud i et større lavtliggende område. Selve fundområdet knytter sig primært til en stor, flad bakketop (29-37 m.o.h.) og bakkens sydvendte jævnt skrånende side.

Omtrent 2,5 km mod nord afløses bakkelandskabet af den brede strandeng langs Limfjordens sydlige bred.

Jordbund

Jordbunden er sporadisk kortlagt under de mindre undersøgelser i området og består overvejende af sandede og grusede moræneaflejringer.

Antal metalgenstande: 48

Kronologisk spredning: Yngre germansk jernalder til middelalder

Ældre fund: 0

Fund fra undersøgelsesperioden: 30

Areal: 7 ha

Relation til middelalderbebyggelse:

På nabomarken omtrent 400 m syd findes Lundby ødekirke (i dag helt væk – 120701-59). Kirken har ligget på en del af samme bakkeparti som Hornsgaard-bebyggelsen. Det eneste som adskiller bebyggelsen fra bakken med kirketomten er en smal dalsænkning, og der er givetvis tale om en og samme bebyggelse, som formentlig en gang i sen yngre germansk jernalder eller vikingetid er rykket over på nabobakken.

Afstand til købstad: ca. 28 km til Aalborg

Relation til infrastruktur/ kommunikationsnet:

Hornsgaard ligger ikke udpræget centralt i forhold til infrastruktur og kommunikationsnetværk, men ligger dog ved den øst-vestgående vej langs Limfjordens sydkyst.

Relation til andre lokaliteter

Ingen

Undersøglesaktivitet

Ortofotos af området afslørede i 2008 ca. 50 grubehuse på kanten af bakketoppen ved Hornsgaard. I 2013 fortog museet en mindre forundersøgelse i området og fik bekræftet, at der faktisk var tale om grubehuse. Ved samme lejlighed blev en håndfuld detektorfolk hidkaldt, og de fandt hurtigt en håndfuld fine metalfund, som overvejende daterer sig til yngre germansk jernalder. Et par år senere foretog museet endnu en forundersøgelse i området. Denne gang på marken lige nord for grubehuse. Mod forventning fandtes her ikke eneste grubehuse men derimod spredte stolpehuller efter langhuse. To langhuse med bevarede gulvlag blev indstillet til nødudgravning, og i indeværende sæson er et netop blevet undersøgt. Det viste sig at være et lettere nedgravet langhus fra yngre førromersk jernalder (120701-90).

Endnu kan de sporadiske udgravninger ikke tegne et fuldt billede af bebyggelsen på stedet. Men yngre jernalders bebyggelses synes relativt markant opdelt i et grubehusområde, som ligger hvor den flade bakketop begynder at falde jævnt mod syd. Nord for grubehusene på selve bakketoppen findes sporene efter langhusene og blandt dem også spor efter ældre jernalders bebyggelse.

Vurderet ud fra ødekirken på nabomarken og detektorfundenes markante tyngde i germanske jernalder, er bebyggelsen formentlig i slutningen af germanske jernalder eller starten af vikingetiden rykket 400 m mod øst.

Bortset fra en enkelt fibel fra 1999 er alle fund fra Hornsgaard indleveret i løbet af de seneste tre år. 14 detektorbrugere har indleveret materiale fra bakken. Det høje antal brugere skyldes det faktum, at museet for to år siden arrangerede et rally på stedet. Området er således fortsat relativt dårligt afsøgt, og flere fund må forventes i de kommende år.

Markører

Varme håndværk: Ingen fund

Kolde håndværk: 1 tenvægt

Handel: 1 vægtlod, 1 stk. brudsølv (fragment af sølvbarre) og 1 mønt - dirhem (med hul til ophængning).

Import: 1 fragment af et insulært hængekar og 1 plateauopbygget emaljefibel af karolingisk-ottonsk type.

Smykker og andet beklædningsudstyr: 18 fibler, 1 nål, 1 armring (fragment), remendebeslag og 1 spænde

Militaria: ingen fund

Rideudstyr: 2 fragmenter af remfordelere

Andre redskaber og værktøj: Ingen fund

Råmaterialer: 1 fragment af sølvbarre

Særlige genstande: Et randfragment fra et insulært hængekar dekoreret med slyngende spiraler. To sekundært borede huller viser at stykket er blevet genanvendt – sikkert som smykke.

Fritekst

Det samlede fundmateriale er meget varieret og særligt den beskedne mængde mønter (7 stk) falder i øjnene i sammenligning med de øvrige Limfjordspladser. Dette hænger dog muligvis sammen med at nabomarken, hvor ødekirken og dermed formentlig den yngre del af bebyggelsen findes, ikke er afsøgt.

Fundmaterialet fra perioden yngre jernalder-tidlig middelalder hører overvejende hjemme i yngre germansk jernalder.

Bemærkninger (særlige forhold, f.eks. bonitet)

-

Fig. 192: Randfragment af insulært hængekar, ÅHM5891K005-1. Foto: Nordjyllands Historiske Museum.

Fig. 193. Fugleformet pladefibel, ÅHM5891K003-2. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Kompleksets navn: Kølby

Lokalitetsnr: 120701-92

Topografi – herunder relation til vand

Fundområdet strækker sig indtil videre blot over ca. 1,5 ha og findes på vestsiden af en bakke (8-16 m.o.h.) lige øst for landsbyen Kølby. Landsbyen ligger for foden af bakken, hvor bakkelandskabet bliver erstattet af en forhistorisk, sydgående fjordarm, som i dag udgør et bredt bælte af hævede marine arealer kaldet Nørrekær. Ca. 4 km mod nord bliver løber kærret ud i Limfjorden. Det er usikkert, hvornår fjorden trak sig tilbage fra kærret, men stednavnet "Kølby" synes umiddelbart at pege imod en tilknytning til sejlsende trafik i jernalderen.

Jordbund

Jordbunden i området er ikke nærmere kortlagt, men består formentlig overvejende af sandede og grusede moræneaflejringer.

Antal metalgenstande: 84

Kronologisk spredning: Yngre germansk jernalder til efterreformatorsk tid

Ældre fund: 0

Fund fra undersøgelsesperioden: 14

Areal: 1,5 ha

Relation til middelalderbebyggelse:

Fundområdets tilknytning til landsbyen med stednavnet "Kølby" kunne indikere, at denne har udgjort lokalområdets oprindelige hovedby, mens det faktum, at den lokale romanske kirke findes i Farstrup 2 km mod vest, synes at pege på, at torpen her i dette område tidligt blev hovedbebyggelsen.

Afstand til købstad: ca. 31 km til Aalborg

Relation til infrastruktur/ kommunikationsnet:

Kølby synes ikke at ligge specielt centralt i forhold til infrastrukturen.

Relation til andre lokaliteter

-

Undersøgelsesaktivitet

Alle fund fra området er indleveret siden 2010, og vurderet ud fra det indleverede materiale har kun to detektorbrugere indtil videre afsøgt arealet. Området er ikke systematiske afsøgt, og indleveringshistorikken tyder på, at området fortsat er relativt dårligt afsøgt.

Markører

Varme håndværk: Ingen fund

Kolde håndværk: 1 tenvægt

Handel: 1 vægtlod

Import: Ingen fund

Smykker og andet beklædningsudstyr: 5 fibler, 1 remende og 1 vedhæng

Militaria: Ingen fund

Rideudstyr: 2 fragmenter af remdelere

Andre redskaber og værktøj: 1 pincet og 2 nøgler

Råmaterialer: Ingen fund

Særlige genstande: En af remdelerne har dele af et centralt samlende stykke bevaret, og dette er lidt specielt. Sandsynligvis er der tale om et "kind-stykke" beslægtet med de 1000-tals-stykker, som Anne Pedersen tidligere har behandlet (Pedersen, 1999). Centerstykket er dog dekoreret med, hvad der mest ligner et meget stilistisk maskelignende ansigt i dybt relief. Blandt fiblerne findes en plateauopbygget korsemaljefibel. Modsat mange af de øvrige karolingisk-ottonske småfibler er disse fortsat relativt sjældne i Limfjordsområdet.

Fritekst

Det samlede fundmateriale er meget varieret, og særligt den beskedne mængde mønter (12 stk) falder i øjnene i sammenligning med de øvrige Limfjordspladser. Trods det endnu beskedne antal fund tyder dette på, at bebyggelsen har mistet noget af sin betydning allerede tidligt i middelalderen, hvilket jo umiddelbart underbygges af områdets stednavne.

Fundmaterialet fra perioden yngre jernalder-tidlig middelalder hører udelukkende hjemme i perioden yngre germansk jernalder- tidlig middelalder.

Bemærkninger (særlige forhold, f.eks. bonitet)

-

Fig. 194: Korsformet vedhæng, ÅHM6293K007-1. Foto. Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 195: Fragment af remdeler med maskemotiv, ÅHM6293K011-3. Foto. Nordjyllands Historiske Museum.

120711 Sebber sogn

Kompleksets navn: Sebbersund/Valsted

Lokalitetsnr. 120711-10, 26, 27, 33, 39, 41

Topografi – herunder relation til vand

Fundkomplekset var oprindeligt primært knyttet til en toppen af en lav landtange, som forbinder et næs med den markant bakkekold "Skt. Nicolajs bjerg" med fastlandet mod nordvest. Næsset ligger så det næsten adskiller Halvkær bredning fra Limfjorden. Kun et smalt sund (Sebbersund) akkurat sydøst om Skt. Nikolajs bjerg forbinder inderfjorden fra selve Limfjorden. Fra fundene her på tangen, hvor udgravninger i 80'erne og 90'erne afslørede en større bebyggelse, er der kun 150-200 meter ud til den nuværende kystlinje.

I de senere år er fundene også begyndt at dukke op i det højere liggende kuperede bakkelandskab i baglandet, hvor landtangen fra Skt. Nikolajs bjerg rammer hovedlandet. Enkelt fund er også fremkommet på bagsiden af landsbyen Valsted ca. 1500 m mod nordøst.

Jordbund

Ikke kortlagt – men jordbunden i området består øjensynligt overvejende af sandede og grusede moræneaflejringer.

Antal metalgenstande: 740

Kronologisk spredning: Yngre bronzealder til efterreformatorisk tid

Ældre fund: 6

Fund fra undersøgelsesperioden: 99 (eksklusiv udgravningsfund)

Areal ca. 15 ha (kerneområdet ved Sebbersund med langt flest fund dækker kun ca. 2-3 ha)

Relation til middelalderbebyggelse

Sebbersund bliver i tidlig middelalder overtaget af kirken og et benediktinerkloster bliver opført ca. 1,5 km mod sydøst. Klostret blev første gang nævnt i 1268, men to tidligere kirkefaser kendes fra området på næsset mod nordøst (se nedenstående).

Afstand til købstad: 23 km til Aalborg

Relation til infrastruktur/ kommunikationsnet

Pladsen ligger strategisk velplaceret ved en perfekt naturhavn ved indsejlingen til Halkær bredning og Halkær å med udmunding i bunden af bredningen.

Relation til andre lokaliteter

-

Undersøglesaktivitet

Første fund blev indleveret i 1987, og over årene har 12 forskellige detektorbrugere indleveret fund fra området. Afsøgningerne har ikke været systematiske, og det kan ikke forventes, at fundmaterialet er repræsentativt. Særligt den geografiske dækning af søgningerne er tvivlsom. Fundspredningen fremstår endnu som små spredte pletter, og det må forventes, at dette i høj grad skyldes manglende afsøgning af de fundtomme områder mellem fundkoncentrationerne

Sebbersund-pladsen ved Skt. Nikolajs bjerg var i øvrigt genstand for en større undersøgelseskampagne i slutningen af 1980'erne og starten af 1990'erne, da lokale detektorbrugere lokaliserede pladsen. Ved disse undersøgelser blev der udgravet et areal på ca. 5800 kvadratmeter for foden af bjerget (120711-26). Her fandtes omfattende kulturspor efter en omfattende bebyggelse struktureret i tre zoner. Mod nordøst fandtes et større område med grubehuse og spredte stolpehuller. Ortofotos har senere vist, at der formentlig samlet set er spor efter ca. 300 grubehuse i dette område. Spor efter tekstilforarbejdning (væve- og tenvægte) optrådte hyppigt i grubehusene. Der blev ved undersøgelsen ikke konstateret egentlige langhuse i grubehusområdet. Men med tanke på udgravningsfelternes begrænsede størrelse kan det langt fra udelukkes, at sådanne findes.

I centrum af det udgravede areal fandtes et større område uden anlægsspor men med tykke fundrige kulturlag. Bl.a. rummede kulturlagene en del spor efter metalhåndværk af forskellig art.

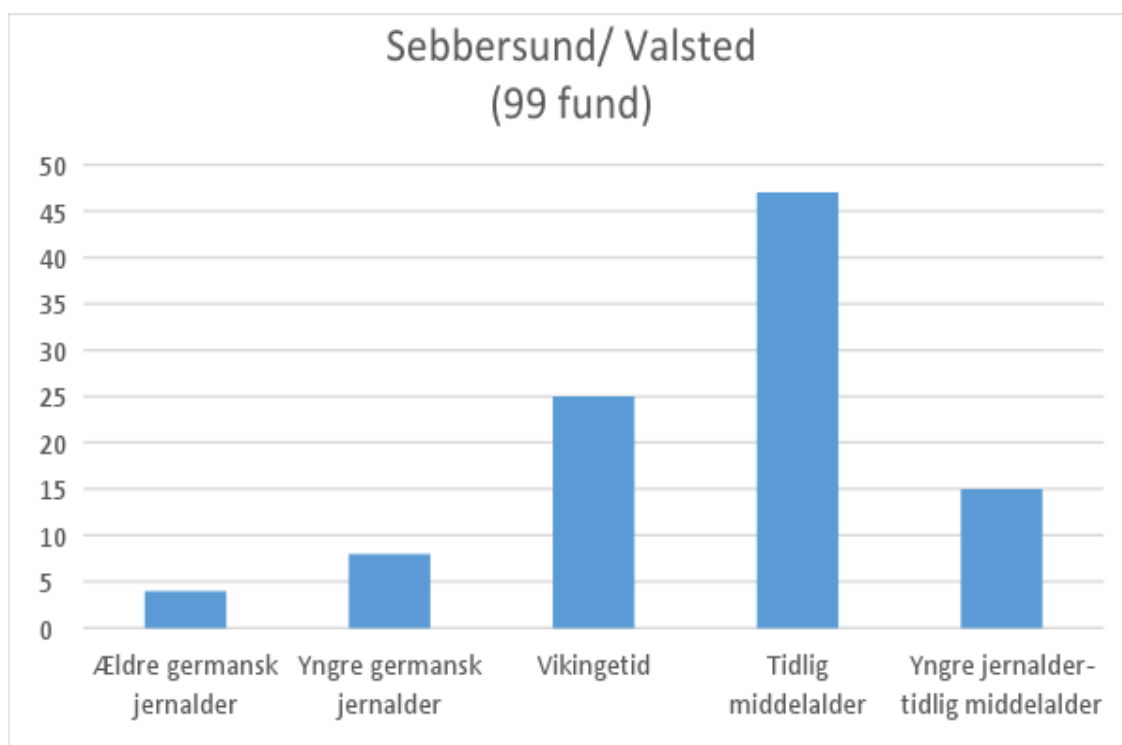
Endelig fremkom sydligst i det undersøgte område resterne af en tidlig trækirke omkranset af en kirkegård med ca. 1000 grave. Kirken dateres til det tidlige 1000-tal, og en stor del af de udgravede grave fra kirkegården rummede spor efter skibstømmer i form af klinknagler (Birkedal Christensen & Johansen 1992; Birkedal & Johansen 2000; Nielsen 2002).

I 2003 blev der foretaget en mindre udgravning på toppen af Skt. Nikolajs bjerg med sigte på optegning af ødekirken her (120711-10). Ved undersøgelsen blev der ud over fundamentet fra en lille romansk kvaderstens kirke udgravet en håndfuld grave omkring kirken. Kirken antages anlagt først i 1100-tallet og nedlagt igen under anlæggelsen af klosterkirken ved Sebberkloster – senest i første del af 1200-tallet.

Da fundkomplekset ved Sebbersund første gang blev undersøgt tilbage i 1980'erne og 90'erne blev det tolket som en handels- og håndværksplads. Specielt de forskellige importvarer og de mange vægtlodder mellem detektorfundene blev tillagt stor tolkningsmæssig tyngde, og da sådanne fund endnu var en sjældenhed på danske bopladser, blev Sebbersund tolket som en handels- og håndværksplads af regional betydning (Birkedal Christensen & Johansen 1992). Efterhånden er detektormaterialet fra flere af bebyggelserne fra nabobakkerne dog kendetegnet ved flere importfund og spor efter handel i form af mønter og vægtlodder. I dag fremstår Sebbersund på den baggrund mindre usædvanlig. Dog afviger, de tykke kulturlag, den meget koncentrerede spredning af store dele

af detektorfundene og den kystnære beliggenhed fra de fleste andre pladser i den østlige ende af fjorden. Flere pladser i den vestlige ende af fjordlandet deler imidlertid den kystnære beliggenhed, og flere har også leveret en lignende mængde detektorfund. Pt. er flere undersøgelser nødvendige for at kvalificere tolkningen af Sebbersund-bebyggelsen, men det forekommer mere og mere sandsynligt, at der er tale om en af adskillige lignende pladser og at en del af pladsens særegne karakter skyldes en erhvervsøkonomi med stor vægt på fiskeri kombineret med usædvanligt gunstige bevaringsforhold opstået, fordi bebyggelsen ikke, som de fleste øvrige steder i regionen, er overlejret af senere bebyggelsesfaser, hvoraf de seneste ligger der den dag i dag.

Indtil for få år siden var næsten alle fundene blev gjort af få detektorfolk inden for et ca. 2 ha stort område for foden af Skt. Nikolajs bjerg. I de senere år har flere brugere fået interesse for området, og fundene er begyndt at komme ind fra bakkerne i baglandet. Fortsat fremstår fundspredningen dog som små øer. Øjensynligt fordi mange marker endnu ikke er afsøgt. En betydelig tilvækst må forventes i de kommende år. Første detektorfund fra Sebbersund blev indleveret i 1987, og i alt 12 forskellige detektorbrugere har igennem årene indleveret fund fra området.

Tabel 21: Den kronologiske fordeling af metalgenstande fra undersøgelsesperioden på Sebbersund/Valsted komplekset

Markører

Varme håndværk: 1 blymodel til fremstilling af urnesfibler, flere smelteklumper/ støbekegler (Cu og Pb – enkelte Ag og en enkelt klump Au) og store mængder jernslagget fundet under udgravning.

Kolde håndværk: 4 tenvægte og flere jernredskaber fra udgravningen – bl.a. 1 skebor.

Handel: 24 vægtlodder, 2 fragmenter af balancevægte, 1 stykke brudsølv og 2 mønter - 1 tysk phennig - Poppo af Battenberg, 1 formodet tyske vikingetidsmønt (ubestemmelig).

Import: 7-8 små fibler af karolingisk-ottonsk type, 1 orientalsk rembeslag og 1 fragment af insulært hængekar

Smykker og andet beklædningsudstyr: 63 fibler, 2 hængesmykker, 1 armring (fragm.), 1 hægte, 1 bronzeperle, 3 dragtnåle, 1 kædesamler, 2 remspænder (under udgravning blev desuden fundet flere spænder mm.)

Militaria: 1 muligt sværdskedebeslag og 1 hjalte af jern (fundet under udgravning)

Rideudstyr: 1 remdeler og 1 seletøjsbeslag. Fra udgravningen foreligger desuden flere fragmenter af remdelere.

Andre redskaber og værktøj: 3 skrinnøgler og 1 pincet

Råmaterialer: Mange smelteklumper af forskellige materialer – se varme håndværk. Ved udgravningen fandtes desuden en mængde mindre stykker bronze, som kunne være skrot.

Særlige genstande: En sammenkrøllet sølvfibel med central indfatning af glas, som må være en luksuriøs udgave beslægtet med de små ottonnske/karolingiske emaljefibler.). Hertil kommer bl.a. et lille fragment af en forgyldt relieffibel af sølv fra ældre germansk jernalder, en emaljeret skive fra insulært hængekar, et orientalsk rembeslag og en blymodel til fremstilling af urnesfibler.

Fig. 196. Emaljeret skive fra insulært hængekar, ÅHM5612K019-1. Foto: Nordjyllands Historiske Museum

Fig. 197. Sammenkrøllet sølvfibel med central indfatning af glas, ÅHM6625K009-4. Foto: Nordjyllands Historiske Museum.

Fritekst

Langt den overvejende del af det samlede fundmateriale fra Sebbesund udgøres af mønter (466 stk). En del mangler endnu nærmere bestemmelse, men hovedparten er middelalderlige, og særligt borgerkrigsmønter er hyppige.

Eneste ældre fund fra området er indtil videre en celt og fragment af et sværd fra bronzealderen samt en remende og tre fibler fra romersk jernalder.

Bemærkninger (særlige forhold, f.eks. bonitet)

Selvom der i det senere år er indkommet lidt fund fra germanske jernalder fra markerne i baglandet har Sebbesund-materialet fortsat en meget "ung" profil med en markant tyngde i sen vikingetid og tidlig middelalder.

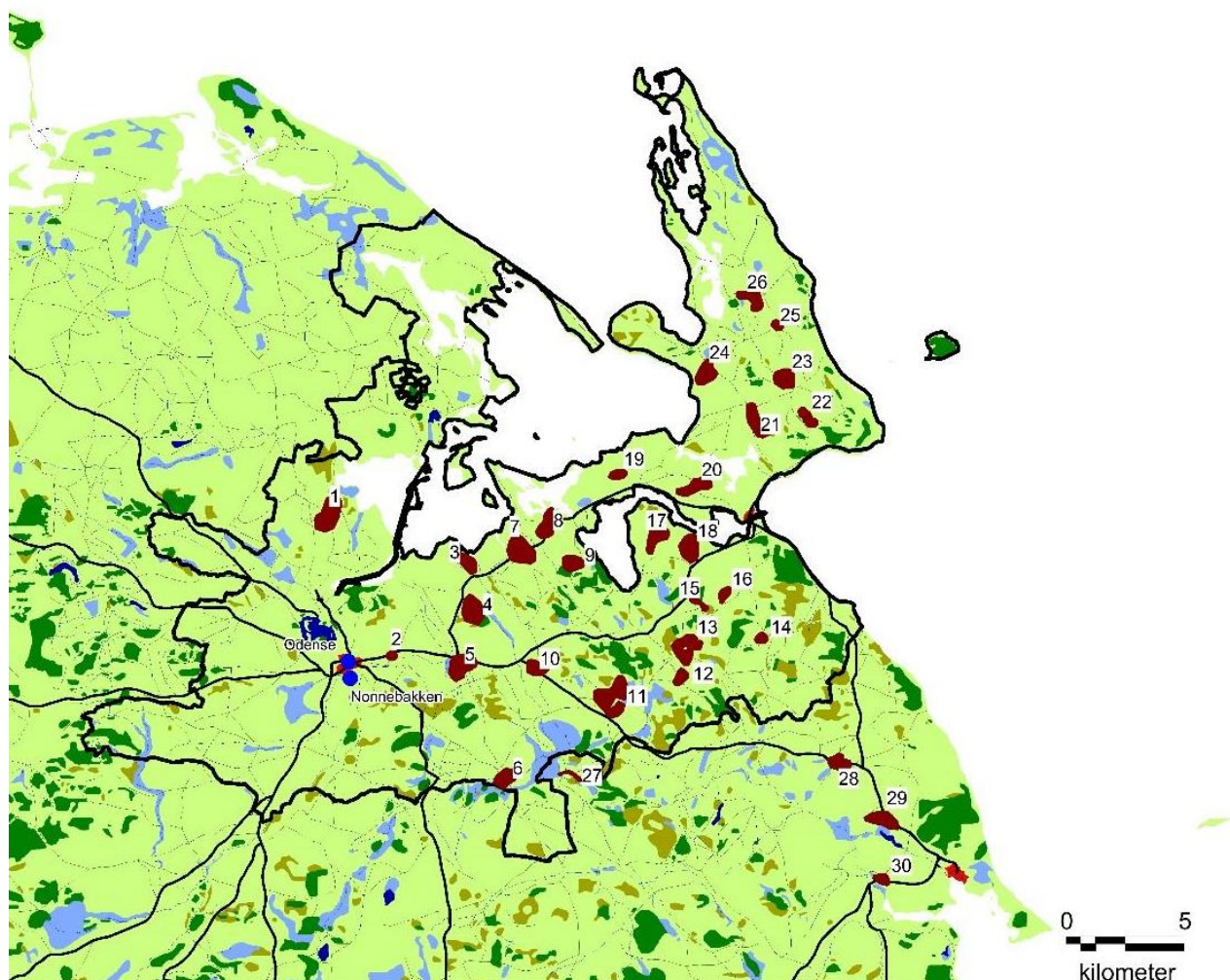

Fig. 169: Komplekser og enkeltfund fra undersøgelsesperioden i Odenses opland. Veje og kystforløb efter Videnskabernes Selskabs Kort (1780). 1: Lumby. 2: Ejby Mølle. 3: Bjergegård. 4: Lundsgård. 5: Åsum. 6: Fraugdegård. 7: Vester Kærby. 8: Dræby. 9: Vesterskov/Trellerup. 10: Marslev. 11: Birkende. 12: Urup. 13: Rynkeby. 14: Ålykke. 15: Tvinde. 16: Revninge. 17: Tofte Agre. 18: Gammel Tofte. 19: Munkebo Bakke. 20: Over Kærby. 21: Salby. 22: Gl. Måle. 23: Viby. 24: Stavrehøjgård. 25: Hersnap. 26: Schelenborg. Fundkomplekser uden for det primære undersøgelsesområde: 27: Sanderumgård. 28: Aunslev. 29: Hjulby. 30: Vindinge.

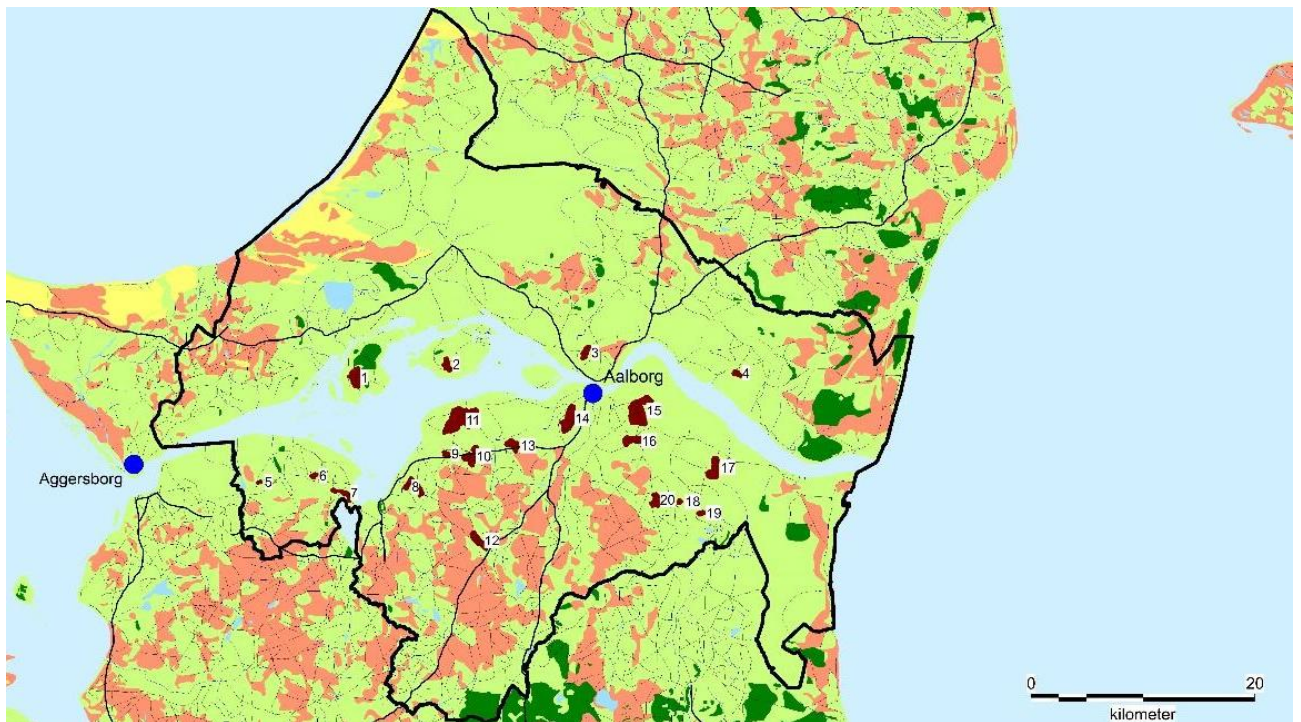

Fig. 170: Komplekser fra undersøgelsesperioden i Aalborgs opland, Veje og kystforløb efter Videnskabernes Selskabs Kort (1780). 1: Øland. 2: Gjøl. 3: Lindholm Høje. 4: Vester Hassing. 5: Kølby. 6. Hornsgaard. 7. Seblersund/ Valsted. 8: Nibe/ Gelstrup. 9: Nyrup. 10. Sønderholm. 11. Nørholm/ Mellemholm. 12. Øster Hornum. 13. Frejlev. 14: Bejsebakken. 15: Nordre Trandersbakke. 16: Sønder Tranders. 17: Sejflod. 18: Torderup. 19: Gudum. 20: Lundby.

Litteratur

- Albrechtsen, E. 1946: Fyns Bebyggelse i den ældre Jernalder. *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* 1946, p. 1-71.
- Albrechtsen, E. 1950: Ein Gräberfeld der jüngeren Eisenzeit auf Fünen. *Acta Archaeologica* Vol. XXI, p. 235-253.
- Albrechtsen, E. 1960: *Fynske Guldfund*. Odense.
- Albrechtsen, E. 1968: Fynske jernaldergrave bd. III. Yngre romersk jernalder. Odense.
- Arentoft, E. 1999: *De spedalskes hospital. Udgravning af Sankt Jørgensgården i Odense. Fynske Studier* 18. Odense.
- AUD: *Arkæologiske Udgravninger i Danmark 1984-2011*. Rigsantikvarens Arkæologiske Sekretariat (ed.). Copenhagen.
- Bang, V. 1985: Tidlige vejforbindelser på Østfyn. *Fynske Årbøger* 1985, p. 50-58.
- Baastруп, M. P. 2015: Metalfund, tekst og katalog. In: T. Christensen (ed.): *Lejre bag myten. De arkæologiske udgravninger*, p. 477-563.
- Baastруп, M.P. & P.V. Petersen 2010: Røvet gods eller gode gaver? Detektorfund fra fjerne egne. *Nationalmuseets Arbejdsmark* 2010, p. 84-99.
- Beck, M. 2016a: Vikinger på Munkebo Bakke. *Cartha 2016 Årsskrift for Østfyns Museer* 2015/16. 2016. p. 39-58.
- Beck, M. 2016b: Fine fynske fund. *Skalk* 2016: 4, p. 16-17.
- Beck, M. 2016c: Odins kriger. *Skalk* 2016:6, p. 32.
- Beck, M. 2019: Vikingefyrsten. Dragtsmykke fra Hersnap og gravudstyr fra Ladby. I: Sørensen, K. R. (red.) 2019: *Fund Fortæller. Nye arkæologiske fund på Fyn*. Arkæologi Sydlyn 2019. p. 49-54
- Birkedahl, P. & E. Johansen 1992: En handelsplads fra yngre jernalder og vikingetid ved Sebbesund. *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* 1991. p. 199-236.
- Birkedahl, P. & E. Johansen 2000. The eastern Limfjord in the Germanic Iron Age and the Viking Period. Internal structures and external relations. *Acta Archaeologica* 71, p. 199-225.
- Brøndsted, J. 1936: Danish Inhumation Graves of the Viking Age. A Survey. *Acta Archaeologica* Vol. VII, p. 81-228.
- Brøndsted, J. 1938: To Guldhalsringe fra Folkevandringstid. *Fra Nationalmuseets Arbejdsmark* 1936, p. 29-34.
- Christensen, L.E. 2010: *Stednavne som kilde til yngre jernalders centralpladser*. Unpublished PhD thesis. University of Copenhagen
- Christensen, L.E. 2016: Centralpladsrelevante stednavne og centrale pladser på Fyn – Nye fund og mulige strukturer. In: M.S. Danielsen, B. Eggert & J.G.G. Jakobsen (eds.): *Navn og navnebærer. Rapport fra NORNA's 45. symposium i Skagen 1.-4. oktober 2014*. Uppsala, p. 7-33.

- Christiansen, T.T. 2006: Sdr. Tranders – en gravplads fra ældre germansk jernalder. *Årsberetning for Nordjyllands Historiske Museum* 2005, p. 14-17.
- Christiansen, T.T. 2013: På skattejagt. Vikingesølv fundet ved Sdr.Tranders kirke. *Årbog 2012. Nordjylland Historiske Museum*, p. 95-98.
- Christiansen T.T. 2018: Detektorfund og bebyggelsesudvikling ved Sdr. Tranders i det Sydøstlige Aalborg - præsentation af en detektorplads og nogle udfordringer vedrørende tolkningen af detektorfundene. In: V. Hilberg & T. Lemm (eds.): *Viele Funde - grosse Bedeutung? Potenzial und Auswert von Metalldetektorfunden für die siedlungsarchäologische Forschung der Wikingerzeit. Bericht des 33. Tværfaglige Vikingesymposiums 9. Mai 2014, Wikinger Museum Haithabu*. Kiel, p. 109-124.
- Crumlin-Pedersen, O., E. Porsmose & H. Thrane (eds.) 1996: *Atlas over Fyns kyst i jernalder, vikingetid og middelalder*. Odense.
- Deckers, P. 2012: 'Productive' Sites in the Polders? 'Griffin brooches' and Other Early Medieval Metalwork from the Belgian Coastal Plain. *Medieval and Modern Matters*. Vol. 3, p. 21-43
- Engelhardt, C. 1869: *Fynske Mosefund II. Vimose Fundet*. Copenhagen.
- Eriksen, P & Rindel, P.O. 2018: *Lange linjer i landskabet. Hulbælter fra jernalderen*. Arkæologi Vestjylland, Ringkøbing Skjern Museum. Jysk Arkæologisk Selskab 2018.
- Feveile, C. 2015a: Revningefigurens gåder. *Skalk* 2015:1, p.3-8.
- Feveile, C. 2016a: Nordøstfyn – fra ingen til mange metalrige pladser på få år. 33. In: T. Lemm and V. Hilberg, eds. *Viele Funde – große Bedeutung? Potenzial und Aussagewert von Metalldetektorfunden für die siedlungsarchäologische Forschung der Wikingerzeit*. Schriften des Museums für Archäologie Schloss Gottorf, Ergänzungsreihe, Band 12, Bericht des 33. Tværfaglige Vikingesymposiums 9. Mai 2014, Wikinger Museum Haithabu. Kiel: Verlag Ludwig, p. 29-48.
- Frick, H. J. 1993: Karolingisch-Ottonische Scheibenfibeln des Nördlichen Formenkreises. *Offa*, 49/50, p. 243-463.
- Gotfredsen, A.B., M.B. Henriksen, J. Kveiborg & K.G. Therkelsen 2009: Fjordfiskere, strandjægere, håndværkere og handelsmænd i jernalderens Seden. *Fynske Minder* 2009, p. 77-112.
- Grimm, O. & A. Pesch (eds.) 2011: *The Gudme/Gudhēm phenomenon: papers presented at a workshop organized by the Centre for Baltic and Scandinavian Archaeology (ZBSA) Schleswig, April 26th and 27th, 2010*. Schriften des Archäologischen Landesmuseums. Ergänzungsreihe, vol. 6.
- Grøngaard Jeppesen 1981: *Middelalderlandsbyens opståen. Kontinuitet og brud i den fynske agrarbebyggelse mellem yngre jernalder og tidlig middelalder*. Fynske studier XI. Odense Bys Museer, 1981, p. 74-78
- Hansen, J. 2009: Til døden os skiller – om udgravningen af en gravplads ved Lundsgaardkomplekset. *Fynske Minder* 2009, p. 113-134.
- Henriksen, M.B. 1994: Vikinger på Fyns Hoved. *Fynske Minder* 1994, pp. 181-192.
- Henriksen, M.B. 2000: Lundsgård, Seden Syd og Hjulby – tre fynske bopladsområder med detektorfund. In: M.B. Henriksen (ed.): *Detektorfund – hvad skal vi med dem? Dokumentation og registrering af bopladser med detektorfund fra jernalder og middelalder. Rapport fra et bebyggelseshistorisk seminar på Hollufgård den 26. oktober 1998*. Skrifter fra Odense Bys Museer vol. 5. Odense, p. 17-60.

- Henriksen, M.B. 2002: Er Hjulby Nyborgs forgænger? *Fynske Minder* 2002, p. 155-186.
- Henriksen, M.B. 2004: På vejen til Nyborg – nye fund af vikingetidsboplads ved Vindinge og Avnslev. *Nyborg Før & Nu* 2003, p. 7-26.
- Henriksen, M.B. 2009: *Brudager Mark - en romertidsgravplads nær Gudme på Sydøstfyn. Bind 1-2. Fynske Jernaldergrave bd. 6, 1-2. Fynske Studier 22.* Odense.
- Henriksen, M.B. 2013: Odenses forgænger – eller: én af mange? In: L. Bisgaard, M. Bruus & P. Gammeltoft (eds.): Beretning fra toogtredivte tværfaglige vikingesymposium. Højbjerg, p. 68-83.
- Henriksen, M.B. 2015a: Udgravninger (i Ræveskov). In: V. Nielsen & N.-Chr. Clemmensen: *Oldtidsagre i Danmark. Fyn og Langeland. Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter* 86, p. 77-79.
- Henriksen, M.B. 2015b: Kulturlandskabsanalyser: Tårup Lund, Ræveskov og (Åsum) Kohave. In: V. Nielsen & N.-Chr. Clemmensen (eds.): *Oldtidsagre i Danmark. Fyn og Langeland. Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter* 86, p. 151-159.
- Henriksen, M.B. 2016: Pløjelagsfund og formationsprocesser. Problemer ved fortolkning af detektorfund fra dyrket mark. In: J. Martens & M. Ravn (eds.): *Pløjejord som kontekst.* Kristiansand, p. 69-88.
- Henriksen, M.B. & H.W. Horsnæs 2015: Detecting Vester Kærby. Problems associated with the interpretation of metal-detector finds from the plough soil. In: L. Larsson, F. Ekengren, B. Helgesson & B. Söderberg (eds.): *Small Things – Wide Horizons. Studies in Honour of Birgitta Hårdh.* Oxford, p. 237-244.
- Jacobsen, J.A. 2001: *Fynske jernalderboplads. Bind 2. Odense herred. Skrifter fra Odense Bys Museer. Vol. 1,2.* Odense.
- Jensen, N.M. & E. Nikolajsen 1990: NAU-88. De arkæologiske resultater. *Harja* 1990. Odense.
- Jeppesen, T.G. 1979: *Arkæologiske landsbyundersøgelser på Nordøstfyn 1976-1978. Arkæologiske undersøgelser 2. Materialepublikation. Skrifter fra historisk institut, Odense Universitet, nr. 25.* Odense.
- Jeppesen, T.G. 1981: *Middelalderlandsbyens opståen. Fynske studier XI.* Odense.
- Johansen, E. 1992: Første del. indtil 1100. In: E. Johansen, B. Møller Knudsen & J. Kock (eds.): *Aalborgs historie I. Fra Aalborgs fødsel til grevens fejde 1536.* Aalborg, p. 16-107.
- Johansen, E. 1994: Lindholm Høje og Limfjorden. In: E. Johansen & A.L. Trolle (eds.): *Lindholm Høje. Gravplads og Landsby.* Selskabet for Aalborgs Historie & Aalborg Museum, p. 17-26
- Jørgensen, L. & P.V. Petersen 1998: *Guld, magt og tro: danske skattefund fra oldtid og middelalder.* Nationalmuseet
- Kristiansen, S.M., Ljungberg, T.E., Christiansen, T.T., Dalsgaard, K., Haue, N., Kroon, A., Nielsen, B. (forthcoming): *Man, Marsh and Lagoons: Late Holocene sea level changes in a Danish estuary (Limfjorden).*
- Mackeprang, M. 1952: *De nordiske guldbrakeater. Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter II.* Aarhus.
- Maixner, B. 2005: *Die gegossenen kleeblattförmigen Fibeln der Wikingerzeit aus Skandinavien. Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie aus dem Institut für Ur- und Frühgeschichte der Universität Kiel, Band 116.* Bonn.

- Moesgaard, J.C. 2018 : Den fremadskuende hjort. En hidtil uerkendt fase i Ribes udmøntning i 800-tallet? *By, Marsk og Geest 30. Kulturhistorisk tidsskrift for Sydvestjylland. 2018.* pp. 17-27
- Møller, P. G & Haue N. *forthc.*: Vejnettet. I. M. Runge ed. *From Central Space to Urban Place.*
- Nielsen, J. N. 2000: *Sejflod – Ein Eisenzeitliches Dorf in Nordjütland: Katalog der Grabfunde. Band II: Abbildungen und Tafeln.* Copenhagen.
- Nielsen, J. N. 2002a: Bejsebakken, a Central Site near Aalborg in Northern Jutland. In: B. Hårdh & L. Larsson (eds.): *Central Places in the Migration and Merovingian Periods: Papers from the 52nd Sachsensymposium, Lund august 2001.* Stockholm, p. 197-213.
- Nielsen, J. N. 2002b: Nørre Tranders. In: J. Hoops, J. (ed.): *Reallexicon der Germanischen Altumskunde XXI.* Berlin, p. 255-257.
- Nielsen, J.N. 2005: Postgården – bebyggelsesspor og grave fra yngre jernalder. *Nordjyllands Historiske Museum Årsberetning 2004*, p. 35–37.
- Nielsen, J.N. 2008: Sebbesund. In: S. Brink & N. Price (eds.), *The Viking world.* London, p. 135-139.
- Nielsen, V. & N.-Chr. Clemmensen 2015: *Oldtidsagre i Danmark. Fyn og Langeland. Med bidrag fra M.B. Henriksen, P. Rasmussen, J. Olsen, P.S. Henriksen & M.F. Mortensen. Jysk Arkæologisk Selskabs Skrifter 86.* Aarhus.
- Nørgård Jørgensen, A. 2001: Sea defence in the Roman Iron Age. In: B. Storgaard (ed.): *Military Aspects of the Aristocracy in Barbaricum in the Roman and Early Migration Period. PNM Studies in Archaeology & History, vol. 5.* Copenhagen
- Nørgård Jørgensen, A. 2002: Naval bases in Southern Scandinavia from the 7th to the 12th Century. In: A. Nørgård Jørgensen et. al (eds.): *Maritime Warfare in Northern Europe. Technology, organisation, logistics and administration 500 BC-1500 AD. PNM Studies in Archaeology & History Vol. 6.* Copenhagen
- Pauli Jensen, X.P. 2008: Våben fra Vimose. Bearbejdning og tolkning af et gammelkendt fund. Unpublished PhD Thesis. University of Copenhagen.
- Pedersen, A. 1994: Landsbyerne på Lindholm Høje. In: Selskabet for Aalborgs Historie (ed.): *Lindholm Høje. gravplads og landsby.* Aalborg, p. 39-52.
- Pedersen, A. 1999: Riding gear from Late Viking-age Denmark. *Journal of Danish Archaeology* 13, p. 133-160.
- Pedersen, A. 2014: *Dead Warriors in Living Memory. A Study of Weapon and Equestrian Burials in Viking-Age Denmark, AD 800-1000. Publications from the National Museum. Studies in Archaeology & History 20:1. Jelling Series.* Viborg.
- Petersen, P.V. 1991: Nye fund af metalsager fra yngre germansk jernalder. In: P. Mortensen, & B. M. Rasmussen (Eds.). *Fra stamme til stat i Danmark 2: Høvdingesamfund og kongemagt.* Højbjerg, Århus: Aarhus Universitetsforlag. Pp. 49-66.
- Posselt, M. V. 2014: Melleholm en gravplads fra romersk jernalder. *Årbog for Nordjyllands Historiske Museum*, p. 33-36.
- Porsmose, E. 2000: *Kerteminde bys historie 1. Kerteminde 1350-1659.* Kerteminde
- Ramskou, T. 1955: Lindholm Høje. Second Preliminary Report. *Acta Archaeologica, Vol. XXVI.* København, p. 177-184.

- Ramskou, T. 1976: *Lindholm Høje gravpladsen*. Copenhagen.
- Ringtved, J. 1991: Fremmede genstande på Sejlflodgravpladsen. In: C. Fabech & J. Ringtved (eds.): *Samfundsorganisation og regional variation. Norden i romersk jernalder og folkevandringstid. Jernaldersymposium Sandbjerg Slot 11.-15. april 1989*. Højbjerg, p. 47-69.
- Ringtved, J., 1999. The geography of power: South Scandinavia before the Danish kingdom. *Anglo-Saxon Studies in Archaeology and History* 10, p. 49-63.
- Runge, M. 2009: *Nørre Hedegård: En nordjysk byhøj fra ældre jernalder*. Aarhus.
- Runge, M. 2010: *Kildehuse II i Odense Sydøst – gravpladser fra yngre bronzealder og vikingetid*. Fynske Studier 23. Odense.
- Runge, M. & M.H. Andreasen 2009: Jernalderstormanden i Fraugde Kærby. *Fynske Minder* 2009, p. 135-150.
- Sarauw, T.B. (forthcoming): *Bejsebakken - en nordjysk bebyggelse fra yngre jernalder og vikingetid*.
- Sarauw, T., & Christiansen, T.T. 2010: Vognfaddingsgraven fra Sønder Tranders. *Årbog 2009. Nordjyllands Historiske Museum*, p. 71-76.
- Sellebold, B.J., U.L. Hansen & J.B. Jørgensen 1984: Iron Age Man in Denmark. Prehistoric Man in Denmark II. Nordiske Fortidsminder B:8. Copenhagen.
- Skovmand, R. 1942: De danske Skattefund fra Vikingetiden og den ældste Middelalder indtil omkring 1150. *Aarbøger for Nordisk Oldkyndighed og Historie* 1942.
- Stenak, M. 2005: *De inddæmmede landskaber: en historisk geografi*. Kerteminde.
- Stolpe, H., T.J. Arne & O. Sörling 1912: *Graffältet vid Vendel: undersökt af Hjalmar Stolpe*. Arkeologiska Monografier 3. Stockholm.
- Sørensen, A.C. 2001: *Ladby. A Danish ship-grave from the Viking Age*. Ships and Boats of the North 3. Roskilde.
- Thorvildsen, K. 1957: *Ladby-Skibet*. Nordiske Fortidsminder VI:1. København.
- Thrane, H. 1973: Lynglimt fra en mørk tid. *Fynske Minder* 1973, p. 19-28.
- Thrane, H. 1989: Bovidestatuetten von Fünen. *Frühmittelalterliche Studien* 23, p. 362-416.
- Trap, J.P. 1956: *Danmark. Femte udgave*. Odense Amt. Copenhagen.
- Trolle, A. L. 1994: Livet på Lindholm Høje. In: Selskabet for Aalborgs Historie (ed.): *Lindholm Høje - gravplads og landsby*. Aalborg, p. 79-87.
- Vandkilde, H. 1996: From Stone to Bronze. The Metalwork of the Late Neolithic and Earliest Bronze Age in Denmark. Jysk Arkæologisk Selskabs publikationer XXXII. Århus.
- Williams, D. 1997: Late Saxon stirrup-strap Mounts. A classification and catalogue. CBA Research Report 111. York.
- Ørsnes, M. 1966: *Form og stil i Sydskandinaviens yngre germanske jernalder*. Nationalmuseet.